

EX

—

1•17

Mýtus
práce

STENCE

- 2 – Editorial
- 3 – Kvartál
- 7 – No pasaran!
- 8 – Téma Existence: Mýtus práce
- 9 – Deset dogmat o práci
- 10 – Management otročiny
- 12 – Odsouzení k prekaritě?
- 13 – Uberizace
- 14 – CrimethInc.: Mytologie práce
- 16 – Spoutané mozoly
- 18 – Práce v historických proměnách
- 21 – Tyranie hodin
- 22 – Chvála zahálky
- 25 – Příběh hrdinného odporu
- 28 – Bez šéfů
- 28 – Anarchismus ve východním Německu
- 30 – Alternativa kibuců
- 33 – Anarchistická federace
- 35 – ABC
- 37 – A3
- 38 – Recenze

ANARCHISTICKÁ REVUE EXISTENCE REVUE EXISTENCE

1 / 2017 (v pořadí 43. číslo)
vydává Anarchistická federace (AF)
afed@afed.cz
www.afed.cz / nakladatelstvi.afed.cz
doporučený příspěvek: 40 Kč

Existence je anarchistická revue, která vycházela v letech 1998–2002 a obnovena byla 2010. Vydává ji coby čtvrtletník Anarchistická federace (AF, dříve ČSAF). Proč tištěné médium v době internetu? Každý prostě nemá rád čtení delších textů z monitoru a tištěný text nemizí tak rychle jako ten virtuální. Každé číslo je ale hned po vydání volně ke stažení na webu federace. Existence přináší informace o dění v domácím antiautoritářském hnutí, teoretické texty, ale i praktickou inspiraci. Je určena zejména pro antiautoritářské hnutí, ale rádi bychom oslovili i ty, kteří se s anarchistickými myšlenkami setkali zatím jen okrajově.

DISTRIBUČNÍ MÍSTA

Kde můžete Existenci (i další publikace Nakladatelství AF) přímo pořádit či objednat:
Infocentrum Salé
(Orebitská 14, Praha 3; sale.451.cz)
Rekomando
(Trojanova 9, Praha 2; rekomando.eu)
Antonomní sociální centrum Klinika
(Jeseniova 60, Praha 3; 451.cz/klinika)
Klub Futra
(Masarykova třída 1000, Orlová; futra.cz)
Antikvariát Černý pes (Sedláčkova 20, Plzeň)
Družstevní kavárna Inkognito
(Husova 24, Plzeň; inkognito.cz)
Tři ocásci (Gorkého 37, Brno; triocasci.cz)

xBASTax
(xbastax.cz/produkty/a-b-c-collections)
Papagájův hlasatel (phr.cz)
Chyba crew (chyba.a-punk.cz)
Mirus Levyt (miruslevyt.cz)
pro zájemce ze Slovenska: Salto Mortale
(sust@riseup.net)

EDITORIAL

Anarchistická revue *Existence* začala vycházet v lednu 1998, vyšlo 14 čísel, načež jsme tento publikační projekt uložili k ledu. Po osmi letech jsme *Existenci* probudili z hibernace

a začali ji pravidelně vydávat jako čtvrtletník, protože anarchistickému hnutí chybělo periodikum tohoto formátu. Uplynulo dalších osm let a my jsme stále přesvědčeni, že i v době masového rozšíření internetu a oblibenosti sociálních sítí má toto tištěné médium pro naše hnutí smysl. Přiznáváme, že se nám nedaří rozdávat dost kusů od každého čísla, ale i těch několik desítek čtenářů, kteří projevují o anarchistické myšlence a pohled na věci z anarchistické perspektivy zájem, nám stojí za to.

Odmítáme přistupovat na „požadavky doby“, kdy se vše upíná k sociálním sítím (k velké radosti fízlů, marketingových manipulátorů a dezinformátorů), důraz se klade na vizuální stránku a „informace“ mají podobu povrchních jednovětvých tweetů. Možná jsme zaspali dobu. Jenže jsme anarchisté a neradi si necháváme něco vnucovat, zejména když o tom máme vážné pochybnosti. Náš důraz tedy zůstává na tištěném médiu, na hloubce antiautoritářské analýzy, zpochybňování a kladení otázek, hledání odpovědí a inspiraci – na textu. Abychom tento náš postoj zdůraznili, rozhodli jsme se v *Existenci* vyhnout vizuálnímu doprovodu, který v minulých úpravách reprezentovaly fotky, kresby, plakáty, obálky publikací atp. Již dříve jsme kladli důraz zejména na text a vznikl tak do jisté míry nekonzistentní celek. Tím trpěl text, kterého je v našem časopise opravdu hodně, proto jsme se rozhodli obrázků zbavit a místo toho zvětšit text a zlepšit jeho čitelnost. Díky tomu vznikla netradiční úprava, kterou se zároveň lišíme od většiny tištěných médií. A tento koncept jsme se rozhodli dodržet i na obálce.

Ale nyní už k hlavnímu tématu čísla. Pokud nepatříte mezi onen úzký okruh šťastlivců, které jejich práce naplňuje, mají ji plně pod kontrolou, stejně jako její výsledky, nikomu při ní neporoučí a neposlouchají ničí příkazy, pak vás velmi pravděpodobně osloví. Další podmínkou ale je, že nepatříte mezi ty, kteří udělali ctnost z vlastní driny, ohýbání hřbetů před šéfy a pokorného plnění příkazů, mezi ty, kteří svůj život podmanili své práci a ještě na to jsou hrdí a nenávidí ty, kteří jejich masochistické nadšení nesdílejí. Pokud jste tedy nepřijali za svou ideologii práce, která slouží především těm, kdo z ní těží, ale rádi ji přenechávají pracujícím většině, pak „mýtus práce“ bude téma přesně pro vás.

V tématu čísla najdete popis deseti dogmat o práci v éře neoliberalismu od španělských odborů CNT nebo popis vývoje řízení práce v poslední čtvrtině 20. století od Ludwiga Unruha. Seznámíte se s dopady neoliberalizace na akademickou sféru, kde pojem prekarizace našel další ze svých významů. Představíme si, co se skrývá za označením „uberizace“, pohled na práci z dílny anarchistické platformy CrimethInc. a praxi otročké práce v americkém vězeňském komplexu. V textu Michala Trčky se podíváme na práci v jejích historických proměnách a na závěr dostanou prostor klasici: George Woodcock se zamýšlí nad komodifikovaným časem jako nástrojem podrobení člověka a Bertrand Russell vysvětluje v esejí z roku 1935, proč je potřeba odmítnout drinu a morálku práce. Jako anarchisté se tedy věnujeme i požadavku odmítnutí práce tak, jak ji známe. Neznamená to, že se snad práce bojíme, ale chceme pracovat svobodně, chceme vytvářet věci a hodnoty podle vlastního uvážení a vlastním způsobem, a to v prospěch nás a našeho okolí.

V rubrice věnované dějinám anarchismu zavítáme do poválečného východního Německa v článku Vadima Damiera a Stanley Maron před námi rozprostře historii židovských komun – kibuců v Palestině. Zamíříme

na konferenci samosprávných podniků i mezi Indiány bránící své vodní zdroje před nenasytností ropných byznysmenů. V rubrice Anarchist Black Cross uveřejňujeme přehled o pomoci vězněným z pera Alexeje Gaskarova, který si sám prošel vězením v Rusku. Vedle toho se seznámíme s případem ázerbájdžánských anarchistů odsouzených k vysokým trestům kvůli pomalování pomníku diktátora. V recenzích doporučujeme dvě knihy věnované okupaci Palestiny a samozřejmě nechybí kvartální přehled veřejných aktivit antiautoritářského hnutí a texty posledních tří čísel nástěnných novin A3, věnovaných volbám, ochraně přírody a nezaměstnanosti.

Přejeme inspirativní čtení.

Podporujte anarchistický tisk, podpořte tak celé hnutí!

ENGLISH SUMMARY

We are entering a new year of the anarchist revue *Existence* which has shown itself among other ways in the new design of this magazine. We hope that with this we bring some fresh air after years in which the design of *Existence* has changed only slightly.

The main theme of this edition is “the myth of work”. In it we discuss the meaning and consequences of the present system and the ideology of work, which are necessary parts of the capitalist regime. We primarily point to the fact that work has become an involuntary requirement for survival and the lives of unprivileged people have been subordinated by the system of work. This takes place through economic coercion and the ethics of work that makes slavery into a virtue. As anarchists we therefore also look at the end of work as we know it. It doesn't mean we are afraid of work but that we want to work freely, we want to create things and values according to our own discretion and in our own way, for the benefit of ourselves and our environment.

In the theme of the magazine you will find a description of the ten dogmas of labour in the neoliberal era from the Spanish trade union CNT, a description of the evolution of labour in the last quarter of the 20th century by Ludwig Unruh. You will be introduced to the consequences of neoliberal politics in the academic sphere where the term “prekarization” has found another of its meaning. We will talk about what hides behind the term “uberization”, we will have a look at new work from the anarchist collective CrimethInc and the practice of slave labour in the American prison complex. In the text by Michal Trčka we will look at labour throughout history. And at the end we give space to the classics: George Woodcock ponders the commodification of time as an instrument of the subjugation of people and Bertrand Russell explains in an essay from 1935, why it is necessary to refuse the drudgery and morality of work.

In the column concerned with the history of anarchism we will travel to post-war eastern Germany in an article by Vadim Damier and Stanley Maron will introduce us to the history of Jewish commune-kibutzes in Palestine. In the ABC column you can find a translated article about how to help imprisoned comrades by Alexej Gaskarov, who has personally experienced imprisonment in Russia. We will also be introduced to the case of Azerbaijani anarchists sentenced to high sentences for painting on the memorial of a dictator. From reviews we recommend two books about the occupation of Palestine and of course there are texts of the last three street newspaper A3 concerning elections, protection of the environment and unemployment.

Přehled veřejných aktivit širšího antiautoritářského hnutí za uplynulé tři měsíce od uzávěrky předešlého čísla *Existence*. Ne všechny akce jsme navštívili, některé reporty jsou proto zprostředkované podle informací uvedených na webech antiautoritářských skupin a projektů.

PROTI XENOFOBII

Na sobotu 17. září byl vyhlášen koalicí národně uvědomělých spolků mítink nazvaný „Společně za vystoupení z EU – Czexit“. I když se jednalo o akci mezinárodní – zastoupeni byli xenofobové z Německa, Slovenska a Maďarska –, účastnilo se jí jen kolem tří set lidí, což po dřívějších xenofobních manifestacích značí viditelný pokles zájmu. Značná část přítomných by se dala zařadit do škatulky „white trash“. V tomto směru vynikala především agresivně nalaďená skupina neonacistů, z nichž někteří na svých úbořech multikulturně kombinovali českou vlajku s germánskou mytologií a to vše vyvedené v angličtině nápisem „Soldiers of Odin. Czech Republic“.

Protestovat proti veřejnému hlásání etnické a náboženské nenávisti a vysmát se tomuto nacionalistickému cirkusu dorazila dvacetiletá skupina anarchistů a anarchistek s vlajkami Antifašistické akce a kampaně Good Night White Pride. To samozřejmě nenechalo chladnými přítomné nácky, kteří nešetřili škleby a vulgaritami. Odpovědí jim bylo skandování antifašistických a protiracistických sloganů. (-bj-)

PŘED VĚZNICÍ V LITOMĚŘICÍCH

Večer v sobotu 24. září proběhla další solidární akce s vazebně stíhaným anarchistou Lukášem Borlem před vazební věznicí v Litoměřicích. Šlo v pořadí o třetí solidární hlučnou demonstraci, tentokrát se však neobešla bez silné policejní asistence. Policie byla v pohotovosti již od pátku.

Přestože se skupina demonstrantů dostala k věznicí bez problémů, jen co začala skandovat „Lukáši jsme s tebou!“, vyrojili se odevšad policisté, nasazení byli také těžkooděnci a policisté se psy z vězeňské služby. Začala perlustrace a dohadování s policisty, kteří kompletně obklíčili věznici, aby zabránili případným projevům solidarity. Nesouhlas s neadekvátním jednáním policie projevil i několik místních lidí, kteří se demonstrantů zastali poté, co byli protiprávně vyhazováni z okolí věznice.

Jedna účastnice solidární akce vypověděla o chování jistého fízla v civilu: „Sdílel nám, že máme zákaz pohybovat se ve třech ulicích, které sousedí s věznicí. Když jsem žádala o jméno nebo identifikační číslo, tak mi ho odmítl sdělit.“ Jednoho z demonstrantů zase skupina čtyř těžkooděnců donutila kleknout si na zem, následně mu zabavili vlajku a zahodili ji přes plot protějšního domu. Podle jeho slov mu jeden z policistů vyhrožoval zabitím. (-bj-)

FNB PROBUŽÍ VARY

Karlovarský kolektiv Food not Bombs se zapojil do kulturně sociálního multižánrového festivalu Vzbudme Vary 2016. Ten se konal od pátku 23. do neděle 25. září a aktivisté a aktivistky FNB zde ve Smetanových sadech měli benefiční stánek s občerstvením, kde nabízeli například polévku, mrkev v rohlíku a domácí sladkosti.

Festival zahájila páteční „Velká podzimní cyklojízda“ a nepřehlédnutelnou součástí akce byla také sobotní odpolední bezpečnostní zóna, kam mohli lidé přinášet věci, které již nepotřebují, a volně si brát ty, které by se jim mohly hodit. Šlo o skvělou příležitost, jak účastníky festivalu i náhodně kolemjdoucí seznámit s nakládáním s věcmi mimo kapitalistické/peněžní vztahy. (-bj-)

ČERNÝ PROTEST

Středověk neskončil, středověk trvá... vybavila jsem si známý refrén hitu, poté co se internetem začaly šířit zprávy, že v polském Sejmu prošel k prvnímu čtení zákon drakonicky omezující přístup polských žen k interrupcím.

Oproti současnému stavu v Polsku, kdy je možné, aby žena podstoupila interrupci v případě ohrožení svého zdraví či života (či v případech, kdy je plod malformovaný, nebo je-li těhotenství následkem prokázaného/sic!/ znásilnění či incestu), se rozhodli polští zákonodárci pustit do rozpravy variantu, kdy by už tak krutý zákon dále přitvrdil až k úplnému zákazu. Ponechána by zůstala jen výjimka akutního ohrožení života matky. V duchu si říkám, co je asi přimělo k tomu poslednímu drobnému ústupku?

Ženy v Polsku a solidárně s nimi i v zahraničí se začaly chystat k protestům. V Česku se k protestům rozhodla připojit progresivní část politické veřejnosti, zastoupená zelenými, pirátkami, sociálními demokratkami, nepřekvapivě též anarchistkami a dalšími stoupenkyněmi radikální levice i odborů.

K polské ambasádě do Valdštejnské ulice jsem v pondělí 26. září proti „naším černorudým zvyklostem“ dorazila půl hodiny před oficiálním začátkem. Na místě v tu chvíli byla jen první z organizátorek Lydie Franka Bartošová, členka pirátské strany, ale další organizátorky dorazily během patnácti minut a akce začala včas, což, nerada se opakuji, není na tuzecké aktivistické scéně úplně zvykem. Postupně se sešlo půl druhé stovky lidí v černém ošacení s pikety, vlajkami a drátěnými ramínky (nástrojem pokoutního provádění potratů). Mezi shromážděnými měly ženy nejméně dvoutřetinovou většinu. První projev přednesla Lydie a byl to projev úderný a radikální, což mě mile překvapilo,

protože my anarchisté máme piráty tak trochu za konformisty. V jejím projevu zaznělo mimo jiné toto: „Politika státu by měla být v zájmu lidí, kteří v něm žijí. Návrh, který projednává polský Sejm, toto podle nás nespĺňuje. Kdokoliv chce zotročovat ženy, snaží se mít v moci jejich plodnost. Sterilizací, nuceným těhotenstvím, nucenými či naopak zakazovanými interrupcemi. My ženy jsme srdcem společností. Dokud budou ženy legálně znásilňovány, je marné usilovat o mír. Dokud budeme utlačovány, budeme trpět všichni... Se znepokojením pozorujeme napříč Evropou vzestup autoritářských a paternalistických tendencí. Jejich součástí je i tlak na potlačování již jednou tvrdě vybojovaných ženských práv.“ Za sociální demokratky promluvil Magdalena Pospíchalová, za zelené pak Monika Horáková, za Českou ženskou lobby Hana Stelzerová. Ve všech projevech zazněly výzvy k solidaritě, k sebeorganizaci a k nepolevování v boji, protože jen ta práva, která jsou trvale obhajována a střežena, jen ta je možné si udržet.

Velice silná byla performance Lucie Hradecké ze Zelené re/vize, která přednesla svůj projev se zdviženou zakrvácenou pěstí, v níž třímala menstruační tampon, který pak s cedulkami „Moje tělo, moje volba“ a „Má krev Vaše ostuda!“ hodila přes plot na pozemek ambasády. Přihlížející policisté se ji pokusili pokutovat, ale v téže chvíli začali účastníci protestu věšet drátěná ramínka na plot, čemuž se policie rovněž snažila bránit. Někteří protestující též naházeli ramínka za plot, a pokud je mi známo, pokutu policie dokonce neudělila nikomu. Kromě zmíněných žen promluvil i předseda pirátů Ivan Bartoš, který hned zkraje projevu zdůraznil, že na shromáždění přišel jako soukromá osoba. Uvedl, že útok na ženská práva je projevem širšího posunu společnosti k autoritářství, se kterým on rozhodně nesouhlasí, třebaže sám sebe nepovažuje za radikálního feministu. Za tento dodatek sklídil od přítomných kritické poznámky. Krátce poté, co Petr Zewlakk Vrabec pořídil skupinové fotografie, se protestující pokojně rozešli. (-ga-)

ČERNÝ PROTEST II

Další černý protest se konal v sobotu 1. října. Na Palackého náměstí se sešlo asi 150 lidí převážně oděných do černého, vedle politicky profilovaných (piráti, mladí zelení, socialisté...) a neprofilovaných účastníků akci podpořilo i několik skupinek anarchistů a anarchistek.

Na protestní akci zaznělo několik projevů – promluvil především polské ženy žijící v Česku – odsuzujících záměr polské vlády na takřka absolutní zákaz potratů, jako kdyby

nestačilo, že tamní legislativa je v této věci již tak značně omezující. Připravovaný zákon tak bezprostředně ohrožuje zdraví a život žen a přispívá k ekonomickému násilí na nejchudších ženách v polské společnosti.

Demonstrace se odehrávala souběžně s protestem ve Varšavě. V samotném Polsku pak největší pozornost budila stávka polských žen z pondělí 3. října. Do ulic ten den vyšly desetitisíce lidí ve Varšavě, Vratislavi, Poznani, Lodži, Gdyni či Gdaňsku. Zpátečnická polská vláda se nakonec protestů zalekla a od svého záměru zatím upustila. Polské ženy se i tak chystají do ofenzivy. Chtějí vyhlásit referendum o legalizaci potratů do dvanáctého týdne těhotenství. (-bj-)

PŘEDNÁŠKY O ROJAVĚ

Severočeská anarchistická federace (SAF) uspořádala sérii přednášek, na nichž promluvili Markéta Všelichová a Mirek Farkas o situaci v Rojavě, kurdské oblasti, která buduje vlastní autonomii a jejíž obyvatelé v nemalé míře čelí se zbraní v ruce agresorům Islámského státu. Oba hosté několik měsíců působili v syrském Kurdistánu a zapojovali se tam do běžného dění a života. Své vyprávění doplňovali autorskými fotografiemi.

První ze série přednášek se konala 29. září v Mostě, trvala asi dvě hodiny a navštívilo ji kolem třiceti lidí. Další přednášky se konaly 12. října v Děčíně a 29. října v Teplicích. V úvodu Mirek a Markéta hovořili o své cestě a motivech odjezdu do oblasti postižené válkou. Mluvili o svých zážitcích z cesty i o tom, jak probíhala. Vysvětlili posluchačům základní pojmy a myšlenky jednotek YPG a YPJ. Svá úvodní slova zakončili popisem geopolitické situace jednotlivých kantonů Kurdistánu. Následovalo dlouhé vyprávění Mirka o zážitcích z boje proti Islámskému státu i o dalších plánech, které mají.

Ony plány zahrnovaly uspořádání sbírky a zajištění materiálu na založení polní nemocnice v Rojavě. Tento plán jim však nakonec překazily turecké represivní orgány, které je v půlce listopadu zatkly a obvinily z terorismu. Turecký autoritářský prezident Erdoğan vede rozsáhlou represivní a vojenskou kampaň proti kurdským obyvatelům, veškeré opozici, novinářům a akademikům. Je pravděpodobné, že oba zadržené prokurdské aktivisty čeká exemplární trest, jímž Erdoğan bude chtít zastrašit další dobrovolníky, kteří by se rozhodli jakýmkoliv způsobem pomáhat Kurdům v boji proti Islámskému státu. (SAF, -bj-)

JAZYKY NA KLINICE

Začátkem října se na půdě autonomního sociálního centra Klinika opět rozjely jazykové kurzy. V souladu s principy Kliniky jde o bezplatnou iniciativu, která slouží k radosti a užitku jak lektorů, tak studentů.

A tak se 3. října konalo úvodní setkání kurzů norštiny a portugalštiny, další den kurdštiny, 5. října následovalo setkání zájemců o výuku čínštiny a francouzštiny (ta se následně rozrostla na kurzy pro začátečníky, pro mírně pokročilé a francouzskou konverzací) a den nato přišla na řadu hebrejštiny a dostalo se také na zájemce z řad cizinců o jazyk našinců. Další týden, 11. října, přibyl ještě úvodní setkání k výuce romštiny.

Jazykové lekce, mezi něž patří také výuka angličtiny pro věčné začátečníky i pro pokročilé, ale nejsou jediné pravidelné kurzy na Klinice. Vedle nich se konají například kurzy jógy, tréninky posilování vlastní vahou nebo meditace Mettā, Satipaṭṭhāna-Vipassanā a Ānāpna. (-bj-)

FOOTBAL PROTI RASISMU

V sobotu 8. října se v prostoru mezi strahovskými kolejemi konalo již 14. klání, které nese více než jednoznačný název Love Football Hate Racism. Tento tradiční antirasistický turnaj v malé kopané přilákal na dvě desítky týmů, které se ve skvělé atmosféře a za podpory svých přátel proháněly po hrací ploše od desíti dopoledne do páté. Jako vždy se na místě podávalo veganské a vegetariánské občerstvení a k dispozici bylo i distro. Součástí akce bylo také promítání dokumentárního filmu *FC Roma* a nemohla samozřejmě chybět ani večerní afterparty, tentokrát v klubu Buben. (-bj-)

KAŠLAT NA TY, CO KAŠLOU NA NÁS

Říjen měl být údajně důležitý pro občany tohoto státu, a to kvůli konání voleb do krajských zastupitelstev a části senátu. Jestli byly pro někoho důležité, tak maximálně pro politické strany a profesionální politiky, i ty, kdož by se jimi rádi stali. Ti asi s napětím sledovali, jak velký díl koryta jim připadne. Obyčejný, nepriviligovaný člověk by asi podstatnou změnu nezaregistroval. Mohl tedy nad celým tím divadélkem mávnout rukou a udělat si příjemný víkend, pokud tedy nebyl nucen trávit ho v práci. Pokud se potrápiti chtěl, mohl si lámat hlavu výběrem menšího zla a přemýšlet, která partaj jeho či její situaci zhorší co nejméně.

Anarchisté a anarchistky se z valné většiny drželi strategie bojkotu voleb, pod hesly „Menší zlo je taky zlo“ a „Když vím, že volbami nic nezměním, nebudu aspoň svým hlasem legitimizovat systém, s nímž nesouhlasím“. Někteří z nás pak svůj postoj vyjádřili i o něco aktivněji a demonstrovatněji.

Anarchistická federace (AF) u příležitosti těchto voleb nevyhlašovala žádnou protivolební kampaň, i když tak obvykle činí. Ne snad proto, že bychom si mysleli, že volební absence je alternativou, která dokáže okamžitě něco změnit, ale spíš z toho důvodu, že volby jsou vhodnou příležitostí ukázat, že jde o pohádku pro nepriviligované, zatímco pravidla buržoazní demokracie jsou dávno napsána těmi, kterým slouží. Přesto někteří z nás nezaháleli a věnovali se pozměňování reklam politických stran, například v Ústí nad Orlicí jsme přelepili několik billboardů nápisy „podvod“.

Antifašistická akce (AFA) na svém facebookovém profilu zveřejňovala před volbami medailonky těch kandidátů do krajských voleb, kteří jsou v úzkém okruhu svých soukenovců známí jako aktivní neonacisté. Ti trumfem kandidovali za DSSS a Národní demokracii.

Volná komunita VAP natiskla několik druhů protivolebních plakátů s hesly jako „Nejlepší vláda – žádná vláda“ nebo „Zvol si svého kata“. Jednotlivé regionální skupiny je pak vylepovaly ve svém okolí.

Protivolební mobilizaci se tentokrát nejvíce věnovala Severočeská anarchistická federace (SAF). Ta již v dostatečném předstihu připravila pár druhů samolepek určených pro výlep v ulicích a nepřestávala agitovat, aby se k ní přidali anarchisté a anarchistky ve všech regionech. Výzvu jich skutečně mnoho vyslyšelo, a tak SAF rozdistribovala na 3000 kusů samolepek do 50 míst po celé ČR. Na severu Čech se navíc tiskly a rozšiřovaly plakáty a mnozí další si připravili vlastní „volební“ materiály. Následně zasílali fotografie z výlepu, které SAF zveřejňovala na svém webu pro inspiraci ostatním. Zveřejněný přehled míst byl účtyhodný: Ústí nad Labem, Teplice, Krupka, Duchcov, Litvínov, Chomutov, Most,

Peruc, Louny, Litoměřice, Liberec, Jablonec nad Nisou, Turnov, Mnichovo Hradiště, Jilemnice, Vrchlabí, Plzeň, Kralovice, Praha, Mladá Boleslav, Příbram, Dobruška, Slaný, Rakovník, Čáslav, Kutná Hora, Nymburk, Benešov, Hradec Králové, Pardubice, Blatná, Strakonice, Prachovice, České Budějovice, Český Krumlov, Velké Meziříčí, Třebíč, Ostrava, Orlová, Frýdek-Místek, Český Těšín, Jablunkov, Prostějov, Hodonín, Znojmo, Slavičín, Mikulov, Brno a některá další města a obce. Mnohdy ale nezůstalo jen u lepení samolepek, docházelo také k ničení předvolebních plakátů politických stran, při mítincích si anarchisté coby jejich „sympatizanti“ odnášeli větší množství propagačních materiálů s tím, že je rozdají v okolí, místo toho ale putovaly do kontejnerů na papír. Někteří upravovali kontejnery a pouliční koše ve „volební urny“. V Ústí nad Labem, Teplicích, Brně, Ostravě, Frýdku-Místku či Slavičíně došlo ke společnému, někde neveřejnému, protestnímu pálení či vyhazování volebních lístků.

I když účast v krajských volbách dosáhla sotva 35 %, bylo by naivní to připisovat anarchistické kampani za volební absentérství. Hodně lidí rezignovalo na jakoukoli účast na údajném demokratickém procesu, jelikož jsou si vědomi, že moc se skrývá někde úplně jinde než ve volebních urnách. Jiní si zas nedokážou vybrat z nabídky jedněch za osmnáct a druhých bez dvou za dvacet a další svou absencí u voleb sdělují pohrdání stávajícími politickými elitami. I když počet kandidátů a seskupení, která jsou otevřeně xenofobní, mnohonásobně převyšoval počet uprchlíků, kteří se objevili v roce 2016 v ČR, protiuprchlícké téma nemělo naštěstí velký ohlas. Vedle naprosté vyprázdňenosti, nečitelnosti či takřka neexistence programů politických stran se jen potvrdilo, že ti, kteří se derou k moci, se nezastaví ani před rozněcováním rasové, etnické či náboženské nenávisti.

Neúčastnit se ceremonií buržoazní demokracie je pěkné a vhodné gesto. Dokud se nám ale nepodaří vybudovat silné hnutí, které dokáže nabídnout pro lidi uchopitelnou vizi a možnost smysluplné participace, pak půjde stále jen o to gesto. (-bj-)

SOLIDARITA S CHORVATSKÝMI ANARCHISTY

Ve čtvrtek 20. října proběhl soud s Eugenem a Zoranou z chorvatské anarchistické organizace MASA (Mreža anarhosindikalista i anarhosindikalistinja – Síť anarchosyndikalistů), která je součástí Internacionalny anarchistických federací (IFA). Byli souzeni za odpor při zatýkání a páchání výtržností, k čemuž mělo dojít na tamních protestech proti privatizaci z roku 2013. Soud je oba uznal vinými ve všech bodech obžaloby, Eugen byl odsouzen k desítiměsíčnímu vězení s dvouletou podmínkou, Zorana k šestiměsíčnímu vězení s odkladem na jeden rok. Pokud by jejich rozsudek nabyl právní moci, mimo jiné by jim to znemožnilo pracovat v jejich oboru – oba jsou totiž pedagogičti pracovníci.

IFA prohlásila, že chápe tento „soudní proces jako součást probíhající kriminalizace sociálních protestů a snahu zastrašit aktivisty, kteří se nebojí jednat“. V průběhu procesu s Eugenem a Zoranou běžela solidární kampaň, během níž souzeným kamarádům přišlo z různých koutů světa mnoho podpůrných solidárních vzkazů. Anarchistická federace (AF) se krátce před procesem připojila k výzvě k zasílání projevů solidarity se stíhanými. Do kampaně se tak zapojili třeba ostravští anarchisté, kteří v den soudu v ulicích Ostravy vylepili plakáty se solidárními vzkazy v chorvatštině. Svůj výraz solidarity formou fotografie a stručného vzkazu

zaslali chorvatským anarchistům jak AF, tak i severočechům anarchisté ze SAF. (-zs-)

MĚSTO PRO LIDI, NE PRO ZISK!

Heslo z nadpisu stálo na hlavním transparentu demonstrace, kterou na neděli 30. října 2016 svolala do Ostravy místní antiautoritářská iniciativa Probuď domy. Akce měla poukázat zejména na praktiky společnosti RPG Byty, která je podle organizátorů protestu „symbolem zločinné privatizace státního majetku, která bolí dodnes“. Ti mimo jiné připomínají také skutečnost, že v roce 2015 byla tato firma za nepřehledných podmínek prodána na klíč vytvořeným firmám, které přes prostředníky v Lucembursku a Holandsku vlastní obří americký investiční fond Blackstone. Ten je po světě znám tím, že přichází do upadajících regionů, aby využil decimace pro vlastní finanční prospěch.

Společnost RPG Byty v Ostravě pravidelně zvyšuje nájem, vytváří segregované lokality a do domů ve svém vlastnictví navíc prakticky neinvestuje. Výsledkem je stále horší a zanedbanější bydlení. Jediné investice do bytového fondu jsou financovány z eurodotací. Výjimku tvoří několik lukrativních adres, z nichž by firma RPG měla ráda luxusnější bydlení pro majetnější. Přestože se společnost odvolává na volný trh, nájem v bytech RPG jsou vyšší než ty čisté tržní. RPG má v regionu monopol na bydlení a ceny si může určovat sama. V chudém regionu, kde je hodně důchodců, to má katastrofické následky.

Demonstrace začala hodinu po poledni v ulici Žofinská, kam za tímto účelem dorazila přibližně stovka lidí. K vidění byly transparenty „Všechnu moc imaginaci“, „Klíč máš ty. Probuď domy“, „Domy bez lidí. Lidé bez domova“ nebo „RPG smrdí. Byty lidem“ a mnoho cedulí s různými hesly jako „S bydlením se nekšeftuje“, „Kapitalismus (někdy) může za vaše posrany životy“, „Spekulace není legrace“ apod. Nápis „Klinika stojí za Ostravou“ pak odkazoval k iniciativě pražského autonomního centra na podporu ostravské demonstrace.

Místní kolektiv Food not Bombs zajišťoval občerstvení. Probuď domy tu měly petiční stánek a distribuovaly brožuru *Město lidem*, která vysvětlovala širší souvislosti gentrifikace i praktiky korporace Blackstone. Mezi prvními promluvila novinářka Saša Uhlová, která již přibližně dva roky pozorně sleduje dění kolem spekulací s byty v Ostravě.

V čele následného průvodu městem, který měl podobu street party v doprovodu pojízdňých sound systémů, šlo několik mimů s košaty a kyblíky, kteří symbolicky čistili město od spekulací s bydlením. Skandovalo se mnoho tematických hesel jako „RPG vlastnit“ či „Město lidem, my zas přijdem“, až se došlo k budově společnosti RPG Byty. Tam zazněly další proslovy. Vystoupili tu Jan Májiček ze SocSolu, Monika Horáková ze Strany zelených, Jan Snopek z Platformy pro sociální bydlení, člověk promlouvající o svých zkušenostech s kritizovanou firmou, v jejímž bytě bydlí. Živou hudební vložku obstaral punkový písničkář Daša fon Flaša.

Před budovou RPG byly vyvěšeny ručně psané vzkazy pro tuto společnost. Lidé v kostýmech před jejím sídlem zametali, problém ale nastal, když se jeden z nich pokusil čistit i skleněné dveře. Ty nakonec před okenou ochránil kordon městské policie. Přesto byli policisté poměrně klidní, mnozí z nich totiž dobře vědí, a přiznali to, jaká svinstva RPG dělá.

Nevýhodou bylo, že téměř nedorazili ti, kterých se problém nejvíce týká, tedy nájemníci. Podle organizátorů mají strach. Není divu, když se později zjistilo, že se akce v utajení účastní i člověk přímo z RPG.

Demonstrací ale protesty nekončí. Další se konal hned druhý den, v pondělí 31. října, kdy se skupina asi deseti aktivistů dostala do budovy společnosti RPG a se smetáky a čistícími prostředky pokračovala v happeningu čištění Ostravy od spekulací s byty. Dobře informovaný zaměstnanec firmy v obleku, který předchozí den monitoroval demonstraci, zavolal policii a přítomné se pokusil uchlácholit příslibem, že si je v klidu vyslechne mimo budovu. I když na návrh oproti původnímu plánu přistoupili, na své dotazy nakonec skutečné odpovědi stejně nedostali. (-bj-)

POCHOD MASEK

V sobotu 5. listopadu proběhla celosvětová akce Million Mask March. Vedle stovek jiných měst se nevyhnula ani Praze, kde se pod ní organizačně podepsala také SAF. Pochod se měl obecně vyslovit proti životu ve strachu a nejistotě ve světě lží, korupce a neustálého válčení, kde rozhoduje pouze jedno procento nejbohatších. V pozvánce popsaná kritika kapitalistických vztahů byla dokonce převzata z programového minima Anarchistické federace. Konkrétním cílem pak byl vládní politik-miliardář Babiš, a to hlavně kvůli cenzuře internetu prostřednictvím zákona o loteriích.

Ve čtyři odpoledne se tedy v horní části Václavského náměstí sešly asi čtyři desítky lidí v maskách Guye Fawkesa. S transparentem „Million Mask March. Stop kapitalismu, korupci, cenzuru a rasismu“ se následně vydaly na pochod Prahou. (-bj-)

ZAPIŠTE SI ZA UŠI, ŽE VÁM KOŽICH NESLUŠÍ

I přes nepříjemný déšť se v neděli 8. listopadu sešlo přes pět set lidí na Střeleckém ostrově v Praze na demonstraci proti kožešinovému farmám. Na úspěch akce navázalo po dvou dnech jednání Poslanecké sněmovny, při němž prošla novela zákona zakazující chov lišek a norků na kožešiny prvním čtením.

Lidé se na „Střeláku“ začali scházet před druhou hodinou a i v sychravém počasí panovala od začátku příjemná atmosféra. Řada aktivistů a aktivistek si přinesla vlastní pikeety, někteří se na akci dokonce vydali ve zvířecích kostýmech. Mnohem civilnější kostýmy si při této příležitosti navléklo několik policistů, aby zmonitorovali, kdože se to vydal hájit životy zvířat.

Zhruba v půl třetí vyrazil hlasitý a pestrý průvod a za skandování se vydal přes nábreží a Staroměstské náměstí až na náměstí Václavské, kde po čtvrté odpolední končil projevy u stánku pořádací organizace Obránci zvířat (Obraz). Celou cestu zněly pražskými ulicemi hesla jako „Krutost, strach a utrpení, tohle přece správné není“, „Lišky nejsou věci, přesto trpí v kleci“, „Zapište si za uši, že vám kožich nesluší“ nebo „Jedině pitomec stáhne lišku pro límeček“. Několik lidí po celou dobu rozdávalo kolemjdoucím informační letáky.

Kromě řečnické a fotografické přestávky na Staroměstském náměstí průvod zpestřilo i míjení obchodů s kožešinami, kterých je v centru Prahy početně mnoho. Lidé sice zjevně nehodlali vyjádřit svůj odmítavý postoj jinak než pískáním a vystavováním transparentů, alespoň jeden policista zůstal ale vždy u patřičné výlohy ve střehu.

Na závěr se ještě trochu řečnilo, i když se lidé unavení nepříjemným počasím již troulili pryč. Jeden z poslanců, kteří se za zákaz kožešinových farem ve sněmovně zasazují, na akci zrekapituloval, jakým procesem musí případný zákon projít – naše pozornost nicméně směřuje k jinému aspektu celé věci: že i když bude chov lišek a norků pro kožešinu

v Česku zakázán, neznamená to, že se kožešiny nebudou nadále dovážet třeba z Asie. Řešení tohoto problému je jako vždy během na dlouhou trať – je nutné se nejen zbavit kožešinových farem u nás, ale především posunout společnost k celkovému odmítnutí zneužívání a zabíjení ostatních zvířat pro vlastní zisk, pohodlí, módu či předvádění vyššího sociálního statusu. (-vc-)

SOLIDÁRNĚ A AKUSTICKY

Ve čtvrtek 17. listopadu se v Děčíně konala solidární akce na podporu stíhaného anarchisty Lukáše Borla. Asi 30 lidí se demonstrativně sešlo na Masarykově náměstí před budovou okresního soudu, kde vystoupili písničkáři a písničkářky Daša fon Flaša, Cácorý a Baty von Janof. Podával se čaj, tiskoviny informující o současné situaci vězněných a stíhaných anarchistů v České republice a sbíraly se podpisy pod Petici za zákaz dovozu trofejí zvířat do ČR, což sloužilo jako oficiální zástita jinak nenahlášené akce. Během programu se na místě zastavovali také kolemjdoucí lidé a zajímali se o důvod akce. Celá sešlost proběhla bez účasti policie, a tedy bez problémů. (-bj-)

FNB NOVĚ VE STRAKONICÍCH

V jihočeských Strakoncích začal na podzim fungovat nový kolektiv mezinárodní iniciativy Food not Bombs. Jeho aktivisté, Honza a Michal, popsali první akci: „V neděli 20. listopadu jsme poprvé ve Strakoncích poskytli bezplatně veganské jídlo lidem bez střechy nad hlavou. Sešli jsme se v altánu za Priorem a jídlo si od nás vzalo osm příchozích. Vznikla tak druhá jihočeská buňka organizace Food not Bombs. Prozatím chystáme tuto aktivitu jedenkrát za 14 dní (vždy v neděli) a v jedné z místností je krytý prostor pro předávku jídla. Až se tato činnost zaběhne, rádi bychom realizovali další myšlenku hnutí – tedy využití potravin, které jsou bezdůvodně vyhazovány.“ (FNB Strakonice)

2. NAROZENINY KLINIKY

„Oslavme se navzájem, oslavme ten den, kdy jsme se nebáli, slavme, že jsme se potkali, že hledáme náš prostor, vytváříme, že žijeme Klinikou a Klinika dýchá námi!“

Na přelomu listopadu a prosince se v prostorách autonomního sociálního centra Kliniky konaly oslavy druhých narozenin tohoto prostoru. Program oslav trval několik dní a byl opravdu nabitý a pestrý, mimo jiné i proto, že i přes všechno to slavení pokračoval pravidelný provoz centra.

V pondělí 28. listopadu se v rámci pravidelné lidové kuchyně servírovalo narozeninové menu, jižní Evropou inspirovaný pokrm „rozhodněneniburitos“. Po jídle následovalo veřejné plénum ohledně minulosti, přítomnosti i budoucnosti Kliniky. V úterý to od dvou odpoledne rozjel program pro děti: divadélko *Jak skříteci přivolali sněh* a tvořivá dílna pro ty nejmenší. Večer pak patřil písničkářské legendě Jaroslavu Hutkoví. Vedle něj ale zazářili i méně známí interpreti: Aran Epochal a Dála Zíta a buskeři. Ve středu se notně přitvrdilo a koncertní prostor Kliniky ohlušil rámus hardcoreových kapel Tummo, Godot Youth a Kaczynski. Koncertu předcházelo promítání antikolonialistického dokumentu spojené s diskusí. První prosincový den se mohli zájemci a zájemkyně účastnit besedy na nezrovna překvapivé téma: „Dva roky Kliniky: co je za námi a co před námi?“ a den následující ukončila narozeninový maraton hudební party v podání hned několika DJs.

CHCEME BYDLET!

Více než měsíc po ostravské demonstraci za důstojné bydlení se velmi podobná akce konala v úterý 6. prosince v Brně. Demonstraci „Chceme bydlet“ svolala stejnojmenná iniciativa s cílem „poukázat na praktiky společnosti Dolfin R.E., apelovat na městskou samosprávu s nutností jasného řešení této kritické situace, a především pomoci rodinám, jež se díky těmto spekulantům ocitly v krajní nejistotě a nouzi a hrozí jim, že se ze dne na den ocitnou na ulici“. Iniciativa požaduje, aby lidé v nouzi získali standardní nájemní smlouvy a s tím i možnost vymanit se z nejistoty. Machinacemi developerů je v Brně aktuálně ohroženo bydlení přibližně pěti set lidí, především sociálně slabých. Developerská firma Fidurock Brno, která koupila nemovitosti od firmy Dolfin R.E., jim totiž nečekaně odmítla prodloužit nájemní smlouvy na příští rok. Již vyhlášení akce způsobilo, že jednatel Fidurocku přislíbil, že v příštím půlroce nehodlá nikoho vystěhovat. Takovým slibům však není radno důvěřovat, takže na konání demonstrace to nemělo vliv, a v mrazivém podvečeru se před bytovnou Pohoda na Vlhké ulici sešlo téměř dvě stě lidí, směsice sociálních aktivistů a aktivistek a místních obyvatel ohrožených ztrátou bydlení.

Během úvodních projevů promluvila obyvatelka jednoho z domů, který nyní vlastní Fidurock Brno. Ona i její sousedé mají zkušenosti s praktikami vlastníků: uzavírání krátkodobých smluv, případy nelegálního vystěhování, prakticky žádné vlastní investice do oprav. Další mluvčí zakončila svůj projev slovy: „Není možné žít ve společnosti plné prázdných domů bez lidí a lidí bez domova! Domy lidem!“ Promluvil mj. předseda bytové komise Brna-střed ze Strany zelených.

Následně se za transparentem „Chceme bydlet. Solidární síť“ a za skandování hesel jako „Byty lidem!“ vydal průvod k sídlu společnosti Dolfin. K vidění byly transparenty a cedule „Bydlení je právo“, „Město pro lidi, ne pro zisk“, „Žádné daně do ráje, Dolphiné plav do háje“, „Nic než byt!“ nebo „Brno pro všechny“. Akce byla zakončena u Janáčkova divadla tematickou performancí v podání divadla Feste. (-bj-)

PROHLÍDKA NA KLINICE

Nestarající se vlastník budovy bývalé plicní kliniky, ÚZSVM, v urputné snaze nandat nezpřípůsobivým mládežníkům a jejich programu přednášek, workshopů, koncertů a jazykových kurzů, se záměrně vyhnul zájmu magistrátu, jenž mohl zachovat budovu alespoň jako středisko neziskových organizací, a střelil ji Správě železniční dopravní cesty (SŽDC). Úředníci a úřednice SŽDC do poslední chvíle odmítali cokoli sdělit a v prvním oficiálním vyjádření se dokonce nechali slyšet, že žádný projekt pro budovu Kliniky neplánují. Když náměstek Drmola ze SŽDC zjistil, že vše nepůjde tak hladce, jak si asi představoval, začal stupňovat účinnou rétoriku a zčistajasna se objevil plán na rekonstrukci budovy, z níž by se stal kancelářský komplex. Jako by jich v Praze už bylo málo. SŽDC je přitom jedním z největších majitelů nemovitostí v České republice, ostatně i ÚZSVM má v Praze přešři prázdných

a vhodnějších objektů. Zásadní je, že pro rekonstrukci objektu na kancelářské prostory je nezbytná změna územního plánu. Ta může trvat i dva až tři roky. Všechny okolnosti nasvědčují tomu, že zde nejde ani tak o kanceláře, jako o zničení samosprávného projektu autonomního centra, které je některým trnem v oku. Zejména těm, kteří neochvějně trímají prapor ideologie soukromého vlastnictví a údajné zákonnosti, i kdyby byla sebevíc na hlavu postavená.

Na středu 14. prosince avizovali úředníci SŽDC svou návštěvu v budově Kliniky. Kolektiv Kliniky tedy v předvečer uspořádal veřejné plénum o dalším postupu a vyzval své příznivce, aby ve středu ráno společně „uvítali zaměstnance a zaměstnankyně SŽDC“, kteří se údajně chystají k prvním krokům rekonstrukce objektu. Nakonec na společnou snižání dorazila skoro stovka lidí, kteří se následně bavili dalším programem, například promítáním o rebelce Pipi Dlouhé punčoše. Asi desetihlavá úřední delegace se však dlouho k ničemu neměla. Údajně nemohla najít náradí. Před budovou stála média a nad vším dohlížela bdělá policie.

Po desáté, tedy s hodinovým zpožděním, začala delegace s prohlídkou. Část tvořili zaměstnanci SŽDC a část externí pracovníci, celé to pak uzavíral pan Čermák z právního oddělení generálního ředitelství SŽDC. Kolektiv Kliniky jim poskytl součinnost a budovu s nimi prošel. Delegace zaměřila všechny vnitřní prostory i zahrady, zkontrolovala rozvody elektřiny i vody a jedna skupinka se soustředila na požární bezpečnost. K dispozici měli od kolektivu Kliniky dostupnou dokumentaci, včetně platných revizí elektrických rozvodů, hasicích přístrojů atd. Návštěva trvala necelé dvě hodiny. Podle vyjádření pana Čermáka po skončení návštěvy byli zástupci SŽDC překvapeni skutečným stavebním stavem budovy, z čehož je patrné, co o ní věděli v době, kdy ji tak moc chtěli. Po letech chátrání nemůže být Klinika v dobrém stavu, a ani maximální možná péče dobrovolného kolektivu aktivistů na tom mnoho nezmění. Je otázka, zda SŽDC po návštěvě budovy nepřehodnotí své záměry, zvláště když před započítím rekonstrukce musí proběhnout změna územního plánu, o níž SŽDC zřejmě ani nepožádala. (-bj-)

BENEFICE, PŘEDNÁŠKY, PROMÍTÁNÍ...

Vedle výše (či jinde v této *Existenci*) zmíněných proběhly od závěrky minulého čísla ještě další akce, a to především osvětového charakteru. Jako obvykle jsme se pokusili o jejich přehled, i když s vědomím toho, že nejde zdaleka o všechny:

Přednášky, workshopy, diskuse: Žít jako gádžo a nedělat ze sebe gádže (4. 10., Praha); Odpad jako šperk – workshop výroby šperků z PET lahví (6. 10., Praha); Zrození národa z ducha moderny (6. 10., Praha); Politika v postpolitickém městě (11. 10., Praha); In Palestine: to exist is to resist (12. 10., Brno); Pražský mobi večer na demo „RPG smrdí. BYTY lidem!“ (14. 10., Praha); Úvod do Junga a Červené knihy (28. 10., 14. 10., 4. 11., 11. 11., Praha); You, me and the distance between us (15. 10., Praha); Vernisáž výstavy „Já – uprchlík“ (15. 10., Praha); Vernisáž výstavy „Křivák, metro, smůla“ (17. 10., Praha); Radikální arterapie I. (19. 10., Praha); Jak fungují lidské buňky 1 (19. 10., Praha); Jiná

ekonomika: sdílení (19. 10., Praha); Brněnský mobi večer na demo „RPG smrdí. BYTY lidem!“ (19. 10., Brno); Dopisovací a diskusní večere ABC (20. 10., Praha); Neviditelná ruka trhu: Kapitola z divokých privatizačních let (20. 10., Praha); „Víc než národ“: Levicové kritiky nacionalismu v Německu (20. 10., Praha); Případ pro sociálku: Akce místo soucitu (22. 10., Praha); Svět trans komiksu podle Sophie Labelle (22. 10., Praha); Slam poetry workshop (23. 10., Praha); Národ a třída. Ambivalence vztahu komunistů a nacionalismu v podmínkách poválečného Československa (25. 10., Praha); Čajová družstva v Keni (25. 10., Praha); „Tahle země je naše“: český a německý veřejný prostor (1. 11., Praha); Jak fungují lidské buňky 2 (2. 11., Praha); Jiná ekonomika: sdílení 2 (2. 11., Praha); Jednotné proti různosti: Třidní roviny třiceti let české xenofobie 1985–2015 (3. 11., Praha); Mobi večer na antinacionalistické demo 17. listopadu (8. 11., Brno); Ježíš, anarchista a feministka (9. 11., Brno); Vy-léčit: jak moc jsme závislí na lécích? (9. 11., Praha); Jak vězení ničí vztahy (11. 11., Praha); Natoč film na Klinice (12. 11., Praha); „Cikáni, metla venkoval“: Národní stát a rasismus v meziválečném Československu (15. 11., Praha); Jak ven z globální pasti? (15. 11., Praha); Chytí slepici a běž (16. 11., Praha); Jak fungují lidské buňky 3 (16. 11., Praha); Jiná ekonomika: sdílení 3 (16. 11., Praha); Jídlo zdarma pro všechny (20. 11., Česká Lípa); Úvod do Gideona Levyho aneb Jak ukončit okupaci? (22. 11., Praha); Proměny českého (československého) antisemitismu ve 20. století (24. 11., Praha); Zrecykluj své černé duše! (26. 11., Praha); Hlas lidí s osobní zkušeností s institucionální péčí (29. 11., Praha); O plýtvání potravinami (30. 11., České Budějovice); Dopisovačka ABC (2. 12., Praha); Výroba transparentů do průvodu Chceme bydlet! (3. 12., Brno); Terénní výzkum na Madagaskaru v době politické krize (6. 12., Praha); Pletením proti patriarchátu (7. 12., Praha); Právo na město! (10. 12., Ostrava); Solidární večer s anarchistickými vězni (12. 12., Brno); Regionální aktivity a jejich dopad (13. 12., Praha); Jiná ekonomika: sdílení 4 (14. 12., Praha).

Benefiční akce – koncerty, večery, bazary... 9. 10. pro terapeutickou komunitu Kaleidoskop (Praha); 19. 10. na Antifénix (Plzeň); 1. 11. pro RiseUp.net (Praha); 5. 11. pro Iniciativu Ne rasismu! (Praha); 5. 11. na autonomní sociální centrum Klinika (Praha); 17. a 18. 11. na podporu sdružení Prales dětem (Plzeň, Praha); 26. 11. na infocentrum Salé (Praha); 26. 11. na podporu aktivistů SAF (Teplíc); 27. 11. pro Kliniku (Praha); 3. 12. pro Anarchistický černý kříž (Praha); 19. 12. pro Food not Bombs (Praha).

Promítací večery: Praha (17×), Most (1×), Tábor (1×), Brno (1×).

Ostatní akce: Pravidelné či příležitostné rozdávání jídla potřebným kolektivem anarchistické iniciativy FNB v Praze, Plzni, Ústí nad Labem, Karlových Varech, Hradci Králové, Liberci, Pardubicích, Vysokém Mýtě, Českých Budějovicích, Ostravě, Olomouci, České Lípě, Brně, Strakoncích a dalších městech. Společné veganské večery a další program v infocentru Salé. Různé kulturní, komunitní a osvětové akce konané v prostorách Autonomního sociálního centra Klinika, včetně pravidelných jazykových kurzů a veřejných plén. Mnohé akce propagující veganství a zasazující se za práva zvířat.

I letošní 17. listopad se stal příležitostí pro množství veřejných shromáždění.

Politici kladli květiny a věnce, aby se zviditelnil a nezůstal náhodou pozadu za svými konkurenty. Velmi příznačné je, že z komerčních důvodů byl památník z podloubí na Národní třídě přesunut na ulici. Největší účast měli akce spiritistické, vyvolávající ducha Václava Havla, mimo jiné s prapory EU a NATO. O mnoho méně početné pak byly akce protestní, které se nesly v nacionalistickém duchu a zpravidla oslavovaly současného vládcu Hradu Zemana. Asi jedinou autentickou alternativou toho dne, která se vymezila vůči kapitalismu a zároveň se bojovně postavila nacionalistickému štvání, byla ta, kterou svolala Iniciativa Ne rasismu! (INR).

K této akci se přihlásilo vícero skupin a jednotlivců. Mohli jste tu potkat anarchisty, feministy, antifašisty, socialisty, zelené, piráty... Sraz byl zvolen na desátou na prostranství před pražským hlavním nádražím. Tou dobou tu bylo zatím jen několik desítek demonstrujících, ale jejich počet neustále narůstal až na konečných zhruba 500 lidí, které o půl jedenácté uvítalo krátké úvodní slovo pořadatelů. Ti v něm neopomenuli pochvalně zmínit solidární iniciativy na podporu uprchlíků, zejména – vzhledem k místu konání akce – Iniciativu Hlavák. Následoval anglický překlad.

Po úvodním slovu přišel neotřelý projev feministického bloku, ve kterém se vystřídal několik mluvčích a nechyběla ani sborová zvolání. Jejich proslov požadoval spravedlivější svět a jinou revoluci. Revoluci, která bude feministická. „Feminismus nezná hranice.“ Než došlo na pochod, zpřijemňovala chvíle čekání hudba z pojízdného sound systému. Čelo průvodu neslo transparent „Nacionalismus není alternativa“. Dál byly k vidění transparenty s hesly jako „Vzájemnost namísto dominance“, „Against racist exclusion and deportations“, „Nacionalismus tady nemá místo“, „Nedej náckům žádnou šanci“, „Fight fortress Europe“, „Antinacionalismus – pohodička pro všechny“ nebo „Antifašismus patří do ulic“. Lidé si přinesli i cedule s různými slogany, některým nechyběl vtip, např. „Víc feminismu, méně debilismu“ nebo „Policie zabila Ježíše“ (od anarchistů ze skupiny Prázdné trůny). A samozřejmě tu vlály i anarchistické a antifašistické prapory.

První zastávka pochodu byla před Lidovým domem, sídlem vládní ČSSD. Tady zazněl proslov Socialistické solidarity, který kritizoval kapitalistický systém a konstatoval nebezpečí toho, jak populističtí demagogové využívají frustraci lidí volajících po silném národním státu. Je ale naopak potřeba ukazovat na alternativy bez vylučování různých skupin lidí. „Pokud se nenecháme rozdělit hranicemi, uděláme svět lepší.“ Poté si vzala slovo zástupkyně mladých zelených, která se pustila do populistů, oligarchů a korporací a mj. poukázala na nutnost překonání kapitalismu.

Zastávka před Lidovým domem byla uzavřena performancí, během níž se citovaly xenofobní a fašizující výroky politiků. Lidé pak reagovali bučením a házením hnědých papírových koulí, jejichž barva symbolizovala úroveň politických výroků.

Během průvodu se skandovala antifašistická a antikapitalistická hesla. Ze sound systému, který jel v zadní části průvodu, zněla hudba, občas prokládaná krátkými proslovy k tématu akce.

NO PASARAN! REPORT Z PROTINACIONALISTICKÉ DEMONSTRACE 17. LISTOPADU V PRAZE

O půl druhé se průvod zastavil, tentokrát před pražským sídlem Zastoupení Evropské komise v Jungmannově ulici. Tady zazněl projev skupiny Antifa Vídeň. Poté následovala informace o tom, že aktivisté podporující kurdské milice v boji proti Islámskému státu zajišťováním polní nemocnice, Markéta Všelichová a Miroslav Farkas, se nyní nacházejí v turecké vazbě.

To už bylo jen kousek k cíli demonstrace na Jungmannově náměstí, kde pronesly projev aktivistky z kolektivu INR. „Je snazší plivat na ty dole než se snažit dosáhnout na ty nahoře, je snazší sahat po barevných tvářích než po neviditelné ruce trhu.“ Tím ale antifašistický 17. listopad rozhodně neskončil. Naopak by se dalo říci, že právě začal. Opoďal ve spodní části Václavského náměstí měli zrovna sešlost okamurovci. Skvělá příležitost toto setkání narušit. To se nakonec i přes policejní nasazení podařilo a Okamurovi příznivci měli možnost zřetelně slyšet, že tu nejsou vítáni.

Zdařilou akci policie těžce nesla, a tak si v mohutné přesile za účasti různých složek, včetně antikonfliktního týmu a desítky tajných, smlsla svou klasickou buzerací na dodávce, která během akce zajišťovala ozvučení.

Od půl čtvrté se lidé začali scházet před Právnickou fakultou na náměstí Curieových, aby se pokusili zabránit avizovanému pochodu ultrapravičáků židovským městem. V Letenských sadech se mezitím producovala sešlost asi čtyř stovek ortodoxních zemanovců, páprdu hrajících si na domobranu, antiislamistů a neonacistů. Stovka se jich pak po čtvrté odpolední vydala na pochod Prahou. Přidali se k nim i někteří účastníci „levicové“ akce, na níž promluvil např. místopředseda KSČM Josef Skála nebo poslanec ČSSD Jaroslav Foldyna, a fašistické akce Národní demokracie.

V té době na náměstí Republiky k necelé stovce lidí pronášel právní analýzu Jiří Černohorský zděšený tým, „jak je možný, že někdo zruší zákon na to, že cizinci nemůžou vlastnit naši zem“. To Blok proti islamizaci na Palachově náměstí musel místo části svých projevů poslouchat sound systém namířený z oken Vysoké školy uměleckoprůmyslové, která vyvěsila na budovu i transparenty s nápisy „Blok proti bloku“ nebo „Pod burkinami pláž“.

Deset minut před pátou přišla informace, že pochod z Letné byl kvůli možnosti blokády odkloněn a je třeba se přesunout k Rudolfinu. Těm nejrychlejším se podařilo vytvořit na konci Mánesova mostu blokádu vsedě. Ostatním protidemonstrantům zneemožnily přesun policejní kordony. V tuto chvíli se sice policii povedlo jednotný postup antifašistů rozdrobit, nakonec se to

ale ukázalo jako výhoda. Skupiny antifašistů se objevovaly decentralizovaně na různých místech, kudy měl pochod procházet, bez ohledu na to, jak mu policie operativně měnila trasu. Národovce tedy doslova po celou dobu po překročení řeky čekaly komplikace, zdržení, blokády, aktivní a hlasitý odpor antifašistů i kolemjdoucích, kteří se na místě ocitli náhodně.

I když se policii podařilo blokádu u Mánesova mostu odstranit, další se konala jen o pár desítek metrů dál a bránila ve vstupu do židovského města. Někdo se stavěl zemanovcům do cesty individuálně, za což ho mohlo čekat policejní zajištění. Protiakce probíhaly nenásilnou formou, na straně národovců byl znát vztek a někteří ho vyjadřovali poměrně agresivním chováním, rasistickými nadávkami a různými vulgaritami, další se spokojili se skandováním „Ať žije Zeman“, následovaným v přímém sledu heslem prvorepublikových fašistů „Nic než národ“ a nácky oblíbeným „Čechy Čechům“. Počet doplňovaly pohyblivé nenápadné shluky tajných. Nad tím vším pak bděl policejní vrtulník a všemožná policejní sledovací technika v ulicích.

Po dalších několika desítkách metrů byl odkloněný pochod zemanovců v Křížovnické ulici opět zablokovan. V cestě mu bránil živý řetěz a lidé skandující „No pasaran!“, „Běžte domů, spleťte si dobu“ apod. V půl šesté se na místo začali sbíhat těžkooděnci a plánovat zákrok. Z policejní dodávky se ozvala výzva k přítomným, po dvou slovech ji však zcela přehlušila houkačka policejního auta, čímž se neúčastnění přihlížející poměrně bavili. Národovci tedy byli opět odkloněni a protidemonstranti držení delší dobu v policejním obklíčení, perlustrování a několik z nich zajištěno, mezi nimi i fotograf A2lar-mu či redaktor Deníku Referendum.

Nicnežnárodovci narazili na odpůrce po chvíli také u Mariánského náměstí. I tady nakonec policie obklíčila a dlouhou dobu zadržovala několik desítek protidemonstrantů. Ti si však udržovali dobrou náladu. Plynu-la zejména ze skvělého pocitu, že se nám podařilo pěkně znepříjemnit den téhle novodobé reinkarnaci fašounů. Další nelichotivé uvítání od antifašistů čekalo Zemanovy fanoušky na Betlémském náměstí, kde jejich akce v počtu asi padesáti nejvěrnějších končila.

Vždy jsme se stavěli proti různým podobám fašismu a rasismu, nebyl důvod neučinit tak i nyní. A není důvod nečinit tak i nadále. Stejně jako připomínat, že za kapitalismus se v roce 1989 necinkalo klíči na náměstích. Žít v něm není rozhodně žádná výhra. V ulicích jsme tedy byli hlavně „za svobodnou a solidární společnost“, jak zněla druhá část názvu antifašistické demonstrace.

TÉMA EXISTENCE: MÝTUS PRÁCE

Můj scénář by byl asi následující: Brzy ráno zvoní budík. Nesnáším to a vstávám s nechutí. Probuzení mění pěkný sen v noční, tedy denní můru. Se stejně „nadšenými“ lidmi se pak přepravuji z bydlíště na pracoviště. Naprostá většina z nich míří do zaměstnání, které je ničí, a já se můžu uklidňovat tím, že na rozdíl od některých z nich mám tu výhodu, že mám pracovní smlouvu na dobu neurčitou. V práci pak dělám osm hodin něco, co mě vlastně nebaví, nerozvíjí směrem, kterým bych chtěl, a o čem často vím, že je úplně k ničemu. Uklidňuji se tím, že na rozdíl od jiných sedím v teple. Sleduju hodiny a modlím se, abych nemusel být v práci přesčas. Neznám pocit, že „mám hotovo“, jelikož se stále něco valí a do toho šéfové přichází se svými prioritami, které musí sfouknout zase pro své šéfy. A já se uklidňuji tím, že i když mi nakládají na hrb, tak aspoň nemám za šéfa nějakou zamindrákovanou sadistickou svini. Když se dostanu odpoledne nebo vpoledvečer domů, jsem tak vyřízený a v hlavě mi šrotuje, co jsem všechno nestihl a mám rozdělaného v práci, že sebou jenom praštím na kanape. A přitom se uklidňuju, že nemám děti, které by mě nenechaly odpočinout. Večer už jsem schopen akorát tak čučet tupě na bednu a uklidňovat se tím, že za chvíli je pátek a já půjdu do hospody, protože druhý den nemusím vstávat do práce, na rozdíl od mnohých jiných. A takhle to jde pořád dokola a já se modlím, aby to tak zůstalo, a já se neoctlul na dlažbě a nemusel se ponížovat při škemrání o nějakou bídně placenou lopotu. Co mi schází, když je ten kolovrátek občas proložený dovolenou? Během té ale myslím na to, jak se mi zatím v práci kupí hromada toho, co budu muset dohnat, až se vrátím, a uklidňuju se tím, že v důchodu si to už snad užiju, i když nevím, jestli zas nějaký parchanti neposunou odchod do důchodu a jestli ho nebudu trávit jen v čekárnách po doktorech a sledováním slev v supermarketech. Samozřejmě že jsou i chvíle mimo zaměstnání, které stojí za to. Ale není jich na jeden život sakra málo?

A tak si říkám: Pracujeme proto, abychom žili, nebo žijeme proto, abychom pracovali? Všichni mi opakují, ať jsem rád za to, co mám. Politici na různé způsoby přemílají mantry „kdo nepracuje, ať nejí“, „bez práce nejsou koláče“, kdekdo to po nich opakuje a mnozí

frustrovaní pracující se obracejí proti těm, kteří se ocitli bez práce, a proti těm, kteří v zoufalství utíkají ze svých zemí před válkami a bídou. Jednou nám prý chtějí vzít práci, jindy zas údajně chtějí zneužívat sociální systém. A tyhle lži, které jsou jednou ze součástí ideologie (námezdní) práce, jsou kanálem pro lidi frustrované tím, že dřou a dřou a nic z toho.

Pokrok měl být cestou, jak se zbavit dřiny, jak si ulehčit život od námahy a získat více volného času. Proč je tedy skutečnost jiná? Proč s technologiemi, kterými lidstvo disponuje, stále dřeme a trávíme většinu svých životů prací, která nás většinou nijak nenaplní, ba právě naopak? Možná by tomu bylo jinak, kdyby pokrok sloužil člověku a společnosti a jeho cílem bylo život usnadnit, obohatit a pomoci naplňovat. Jenže pokrok slouží zisku a jeho cílem je zintenzivňovat a zefektivňovat systém vykořisťování, z nějž zisk plyne. Pracující se stal z člověka tzv. lidským zdrojem. A takový lidský zdroj se od mechanického stroje liší tím, že si své vlastní zdroje musí zajišťovat sám. Musí tedy dbát na to, aby sám sebe prodal na pracovním trhu a zajistil tak zdroje pro svou regeneraci a údržbu. Bez této regenerace a údržby by mohl zahynout nebo žít ve vážném nedostatku, a především by ztratil svou hodnotu na pracovním trhu. Musíme se tedy prodávat, abychom mohli přežít a abychom se mohli dál prodávat. Práce nás vysává, a ti, kdo z naší práce těží, nám namlouvají, že tak to má být a žádná alternativa neexistuje. A tak mnozí rezignovali na plnohodnotný život a práce se pro ně stala znouzečností, kterou povýšili na modlu. Práce se stala mýtem. A stejně jako jiné mýty slouží k zotročení těch, kteří je přijímají.

Mark Twain řekl: „Pokud by byla práce tak zábavná, bohatí by si ji ponechali pro sebe.“ Jenže oni ji vyhradili těm ostatním a ideologie práce určená současným neoliberálním kapitalismem jde tak daleko, že pracujícím namlouvá, že i oni jsou vlastně podnikateli. Podnikají se svou prací, svými schopnostmi a nadáním, které mohou směňovat na trhu práce. Takové poselství o individuální osobní hodnotě práce a konzumu se vyvíjí v sociálním kontextu a zcela záměrně atomizuje společnost. Atomizace je pro její strůjce ideálním stavem, kdy si nepřivilegovaní vzájemně konkurují a mezilidská solidarita upadá

Říká se, že když člověk umírá, promítne se mu před očima celý jeho život. Neřešme, jestli to tak je nebo ne, protože zrovna tohle je naprosto bezpředmětné. Spíš se zeptejme každý sám sebe, co by se promítlo právě nám a co asi ostatním. Ta promítání by byla až nudně podobná a možná by ten život byl charakterizovaný jediným všedním dnem.

a s ní i nebezpečí organizovaného odporu pracujících.

Zaměstnání se stalo uměle vytvořenou potřebou a nabylo podoby vězení, z kterého bychom, alespoň my anarchisté a anarchistky, chtěli uniknout. Neznamená to, že se snad práce bojíme, ale chceme pracovat svobodně, chceme vytvářet věci a hodnoty podle vlastního uvážení a vlastním způsobem. Chceme, jak řekl William Morris, „užitečnou práci, ne zbytečnou dřinu“. Odmítáme tedy současný systém práce, což doprovází také naše odmítnutí nesmyslného konzumu, který tvoří druhou stranu jedné mince.

Není ale lehké osvobodit se od systému práce v rámci kapitalistického režimu. Mohu se zbavit šéfů a „dělat na sebe“. Nepůjde ale jen o určitou podobu sebevykořisťování, kterou zažívají mnozí živnostníci a tzv. OSVČ? Mohu s přáteli založit družstvo. Jak ale důstojně žít a pracovat v prostředí, které je určováno kapitalistickými pravidly a vztahy? A i kdyby se některým z nás podařilo vymanit ze systému práce, nepůjde o žádné řešení, dokud tento systém nepadne jako celek společně s kapitalismem, jehož je nedílnou součástí. A to není nic neskutečného, když si uvědomíme, že kapitalisté potřebují nás, abychom pro ně pracovali, ale my je k ničemu takovému nepotřebujeme. Osvobození od systému práce musí být kolektivním globálním hnutím. Pak může být ekonomický systém podřízen lidským potřebám místo toho, aby byl bičem, který nám sviští nad sklopenými hlavami. Pak může svobodně zvolená práce spočívat v osobním prospěchu pro sebe sama i v sociálním prospěchu pro blízké a společnost.

Opakovaně se vyzkoušelo a prokázalo, že množství nezbytné práce, kterou si rozdělí lidé schopní ji vykonávat, nezabere více než dvě až tři hodiny denně, zatímco zbytek času můžeme věnovat zábavě, tvořivosti, sexu, lenošení, společenskému životu, rekreaci, studiu, vlastně jakékoli činnosti, kterou si vybereme. Činnost, kterou chcete-li práce, která nás naplňuje, osvobozuje a rozvíjí, je přesně to, co chceme, a to o to víc, pokud jsme si vědomi, že prospívá nejen nám, ale i našemu okolí. Je to totiž něco úplně jiného než práce, tak jak ji známe dnes, ať už jde o tu placenou či vykonávanou bez nároku na mzdu.

Zničme systém práce a postavme své životy na první místo! -kl-

DESET DOGMAT O PRÁCI

Práce v éře neoliberalismu

Překonání etiky práce a všech jejích absurdních důsledků je ještě daleko za horizontem, a tak připomeňme stále aktuální text zveřejněný španělskými anarchosyndikalistickými odbory CNT v roce 2000.

Proč růst nespravedlnosti a nestability ve světě práce nevede k růstu sociálního odporu, ale k tomu, že mezi samotnými pracujícími se šíří konformismus a pokora? Základní důvod je třeba hledat v tom, že nám existující systém ve vlastním zájmu podsouvá celou řadu bezvýhradných dogmat, která nás všechny odsuzují k pasivitě.

Dogmata ve všech náboženstvích jsou čímsi přijímaným bez nutnosti zdůvodnění, čímsi vnuceným silou autority, tím, v co se věří bez jakýchkoli diskusí a co nelze odmítnout bez rizika, že bude dotčený prohlášen za heretika, stane se odpadlíkem nebo člověkem, kterého je třeba umlčet. Neoliberální kapitalistický systém má také svá dogmata. Jeho síla spočívá v tom, že sami pracující tato dogmata sdílejí. Říci pravdu, odhalit lež těchto dogmat znamená najít slabé místo systému. Tady jsou některá z nich:

1. VLASTNÍCI PODNIKŮ DÁVÁJÍ PRÁCI.

Vlastníci podniků vytvářejí pracovní místa jen v tom množství, které je pro ně nezbytné, v době, kdy je to pro ně nezbytné, a tam, kde je to pro ně nezbytné. Pokud to není v jejich zájmu, pak je ruší.

Hlavním cílem vlastníků podniků je zisk. Jedním z prostředků navýšení zisku je snížení nákladů. A jedním ze způsobů, jak snížit náklady, je zmenšit podnik a vytvořit málo placená a negarantovaná pracovní místa. Jistě, bez pracovních míst nebudou ani zisky, ale ponechat problém vytváření pracovních míst v rukou vlastníků podniků jen z tohoto důvodu, bez jakékoli možnosti kontroly, je stejné jako pustit štika do rybníka.

2. JE LEPŠÍ MÍT ŠPATNOU PRÁCI NEŽ ŽÁDNOU.

Souhlasit s tímto důvodem znamená brát jako nejlepší postavení otroků, protože ti měli práci vždycky. Jenže cesta k otroctví vůbec neřeší problém nezaměstnanosti.

Je třeba přiznat, že pokusy řešit tento problém za pomoci rostoucí prekarizace práce jsou nepřijatelné z humánního a etického hlediska. Nevedou k zakládání nových pracovních míst, ale k růstu zisků na úkor vykonávání stejné práce menším počtem pracovníků (tj. růstu jejich zatížení) a snížení ceny za jednotku pracovní doby.

3. NEZAMĚSTNANOST JE VÝHRADNĚ OSOBNÍ PROBLÉM.

Nezaměstnanost je rakovina nevyhnutelně vlastní samotnému kapitalistickému systému. Čím vyšší je úroveň nezaměstnanosti a čím víc je prekarizované práce, tím blahodárnější podmínky jsou pro růst a rozvoj kapitalismu. Takže nezaměstnanost není ani tak osobní,

jako spíše nevyhnutelný sociální problém.

Povrchní opatření typu rekvalifikace pracovníků, zvyšování zainteresovanosti při hledání práce, snížení nároků pracovníků, a především zhoršení pracovních podmínek neřeší problémy, ale naopak je zostrují. Ty nespočívají v tom, že lidé nechtějí pracovat nebo jsou nedostatečně připraveni k práci. V pětadesáti procentech případů tato práce buď není, nebo jsou pracovní podmínky naprosto nepřijatelné.

4. SOLIDARITA JE MÝTUS Z MINULOSTI. JEDINÝM ŘEŠENÍM JE KONKURENCE.

Říkají nám, že konkurence je skvělá, že ti, kteří vynakládají více úsilí, mají právo mít úspěch na úkor všech ostatních, že je to zákon života, včetně ekonomického a sociálního. Jenže výsledkem této konkurence s vlastním kolegou je vztah ke všem kolem jako k nepřítelům. V důsledku této tvrdé konkurence nevidí lidé ve spolupracovnících, v nezávislých odborech atd. toho, s kým je možné společně hájit své zájmy, ale nepřátele těchto zájmů.

Solidarita při řešení společných problémů je proměněna v mýtus. Demontrace a stávky nejsou; každý se dusí ve vlastní šťávě, topí se v beznadějném egoismu a všechny ostatní považuje za konkurenty. Tento boj se stává toxickým, stále více lidí chudne a stává se bezbrannými, jsou považováni za nežádoucí osoby, vagabundy a zloděje. A oni jsou vydáváni za důvod nedostatku pracovních míst – ne za jeho důsledek. Následkem tohoto dogmatu jsme denně stále více rozdělení a bojujeme jeden s druhým navzájem namísto toho, abychom se sjednotili v boji za naše společné zájmy.

5. PRÁCE VE ZHORŠENÝCH PODMÍNKÁCH NAPOMÁHÁ STABILIZACI EKONOMIKY.

Přesně tak. Když vlastník podniku zhoršuje pracovní podmínky, méně trpí inflací v důsledku možných zaměstnaneckých ujednání, snižuje náklady na podporu v nezaměstnanosti, zvyšuje zisky svého podniku, když nutí pracovat na jednom místě několik lidí v rámci zkrácené pracovní doby, zavádí v podniku různé rozdíly mezi těmi, kteří mají stálou pracovní smlouvu, a těmi, kteří pracují na smlouvu časově omezenou, mezi pracujícími a nezaměstnanými. Navíc se oficiálně snižuje úroveň nezaměstnanosti. To všechno umožňuje podnikatelům investovat více prostředků a následně zvyšovat výrobu.

Jenže to všechno má i druhou stránku – stránku pracovníků. V práci ve zhoršených a negarantovaných podmínkách vše, co podporuje stabilitu podnikatele, znamená nestabilitu pro pracovníky. Na cíl úkor se buduje společnost, v níž nemnozí žijí dobře a každý

den lépe, ale obrovská většina je nucena žít v podmínkách všeobecné rostoucí prekarizace?

6. ALTERNATIVA NEEXISTUJE.

To je to nejhlavnější nebezpečí dogmat. Všechna média nás ujišťují, že je to vše nezbytné, že jiné východisko není, že tohle je nejlepší cesta k plné zaměstnanosti v nejbližší budoucnosti. To proto se cítíme s každým dnem bezbrannější v rukou vlastníků podniků a snášíme nejrůznější bezpráví. Toto dogma vnucuje pracovníkovi skepsi ohledně jeho pracovních práv a naproste odmítnutí zákonného nebo odborového protestu.

Současně to vše vede k tomu, že vlastníci podniku se cítí stále silnější před tváří pracujících, má pocit, že je všemohoucí pán. A nejpodstatnější je, že pracující zbavuje vůle, nutí je přijímat všechno, co jim poskytne. Ti docházejí k přesvědčení, že nemají žádná práva ve vztahu k majiteli podniku, a pokud i mají, je lepší je nevyužívat – stejně vždy prohrají.

Buď každý jednotlivě a všichni kolektivně odvrhneme toto dogma, nebo budeme odsouzeni k tomu, abychom upevňovali základ našeho vlastního trápení.

7. VÝCHODISKO JE VE VĚTŠÍ PRUŽNOSTI TRHU PRÁCE.

Říkají nám: „Zvýšení pružnosti trhu práce, oproštění vlastníků podniků od veškeré kontroly toho, co dělají, prospěje investicím a následně zaměstnanosti.“ „Zmenšení privilegií dosud neprekarizovaných pracovníků vytvoří víc možností pro nezaměstnané.“ „Odbory zastiňují sobectví lidí, kteří mají jistá pracovní místa, a tím zahánějí investory a komplikují vytváření pracovních míst.“ „Je třeba upřednostňovat dočasně pracovní smlouvy.“

Jedna otázka: Proč tato dogmata podporují a chrání sami pracující? Copak by nebylo logické, aby podnikatel, nikoli pracovník riskoval nestabilitu a nejistotu tváří v tvář kotrmelcům trhu? Proč pracovník přijímá jako nepopiratelné dogma zvýšení pružnosti trhu práce, přestože ho to předurčuje k negarantované práci ve zhoršených podmínkách, k nestabilitě, ke ztrátě kontroly nad vlastním pracovním místem a mzdou, ke ztrátě veškeré naděje na budoucnost – a naopak podnikateli to poskytuje větší záruky a ekonomická privilegia?

Zvýšení pružnosti trhu práce ve skutečnosti vede k vytváření pracovních míst s nízkou úrovní mezd, s delší pracovní dobou za stejné peníze, k nádenické práci, k propouštění bez jakéhokoli sociálního či právního zdůvodnění, ke snižování podpory v nezaměstnanosti, ke zvýšení počtu soukromých pracovních agentur, k růstu systému pracovních subsmluv, k proměně stále většího počtu kmenových pracovních míst v dočasná atd.

Je-li hlavní problém nezaměstnanost, pak je jediným východiskem jakákoli práce. Podobnými argumenty je obhajováno vytváření pracovních míst se zhoršenými podmínkami, konsolidace nestability, masová prekarizace. Tvrdí se, že nejdůležitější je umožnit zaměstnavateli, aby se ve svém podniku a firmě cítil všemocný. Vnucuje se nám víra v to, že v podnicích je hlavním zákonem vůle šéfa. Vůle vlastníka je jediná moc, na které závisí výdělek a stabilita pozice pracovníka. A odbory jsou v souladu s tím nepřátelé pracujících, protože je štvou proti vlastníkovi.

9. NEPRACUJÍ TI, KDO PRACOVAT NECHTĚJÍ.

Tohle dogma je ze všech nejhanebnější. Nedostatek práce takto vyvolává emocionální, rodinné a sociální problémy mezi mladými lidmi, kteří přicházejí o zaměstnání a nevědí, co mají dělat, a mezi těmi, kteří jsou starší pětáctičetiletí, vyhození na dlažbu a nemají už možnost opatřit si práci.

Právě kvůli nedostatku práce tak velké množství lidí žije v chudobě, v podmínkách nedůstojných člověka, bere drogy, krade, dostává se do vězení, žije z milodarů, stravu je se v jídelnách charity, nemá střechu nad hlavou atd.

10. JE TŘEBA BOJOVAT PROTI VŠEM, KTERÍ NÁM BEROU PRÁCI.

Toto dogma má různé varianty: „Emigranti

přijíždějí do naší země nebo našeho města, aby nám ukradli pracovní místa. Je to nezákonné. Představují neustálou hrozbu pro společnost. Je třeba přijmout proti nim přísná opatření.“ Nebo: „Všichni ti narkomani, cikáni, propuštění vězni atd., ti všichni jsou odpad společností, je třeba je držet pod přísnou kontrolou.“ Jsme připraveni spoléhat se na policii, která bude kontrolovat situaci, na státní sociální pracovníky, na nevládní organizace věnující se přerozdělování chudoby. V důsledku těchto dogmat namísto toho, abychom bojovali za skutečné řešení problému, souhlasíme s opatřeními, která nás štvou proti sobě navzájem, ženou nás do vzájemných střetů a nutí nás svalovat vinu na ty, kteří trpí všemi těmito problémy ještě víc než my sami.

MANAGEMENT OTROČINY LUDWIG UNRUH

TAYLORISMUS DOSLOUŽIL

Tayloristický systém „vědeckého řízení výroby“ byl určujícím modelem organizace práce v průmyslových zemích na Západě i Východě od začátku století do 80. let. Označení odkazuje k jeho zakladateli F. V. Taylorovi (1856–1915). Ten začal na přelomu století zkoumat proces práce dělníků v továrnách a dílnách a došel k závěru, že za pomoci rozložení procesu práce na jednotlivé operace a jeho „vědecké“ restrukturalizace lze dosáhnout mnohem vyšší produktivity.

Realizace tohoto systému organizace práce po celém světě byla přesto především reakcí kapitalistů na rostoucí vliv pracujících na výrobní proces, kdy tento vliv překážel dalšímu rozšiřování výroby, a tím i růstu zisků. Poprvé byl tento nový systém maximální dělby práce naplno použit na běžících pásích automobilky Ford v USA ve 20. letech. Proto se k označení období kapitalistického rozvoje do 70. let užíval také termín fordismus.

Typickými znaky taylorismu, v různé míře se projevujícími v různých zemích, jsou: masová výroba standardizovaného spotřebního zboží jako základ pro relativně stabilní ekonomický růst, připoutání dělnické třídy k systému třídního kompromisu prostřednictvím masové spotřeby, vysoký stupeň dělby práce a monotónnost práce díky přizpůsobení strojovým procesům, přísné organizační rozčlenění plánování, přípravných prací, zhotovování a kontroly kvality, krajně hierarchický systém kontroly pracovníků, úkolová mzda v roli stimulu.

Systém obecně provázela relativně vysoká úroveň státem garantovaného sociálního zabezpečení a důkladná právní úprava pracovních vztahů. Keynesiánský „stát blahobytu“ pečoval o poměrně stabilní růst ekonomiky za pomoci politiky regulace a stimulace vysoké

státní poptávky, především v oblasti zbrojení. Odbory se pravidelně domlouvaly při jednání se „zaměstnavateli“ o tarifních smlouvách, které garantovaly pracovníkům téměř neustálý růst příjmů při pomalém zkracování pracovní doby.

KRIZE FORDISMU

Počátkem 70. let už bylo zjevné, že dřívější systém produkce kapitálu se ocitl v krizi. Na jedné straně rostly příjmy stále pomaleji, na druhé straně se ve všech západních zemích po ropné krizi začal šířit fenomén masové nezaměstnanosti. Dosavadní strategie racionalizace a neustálé zvyšování objemu výroby narazily na své meze. To byl výsledek na jedné straně stále většího přesycení trhů, a na straně druhé rostoucího odporu pracujících proti zbytnující monotónnosti práce.

UČIT SE OD JAPONSKA

S rozšířením neoliberální ekonomické doktríny se začaly vlivné kruhy, stojící u kormidla řízení průmyslu, ohlížet po nových koncepcích reorganizace výroby s cílem (opět) zvednout úroveň zisků. Našly je v Japonsku, zemi, která – jak se zdálo – nebyla zasažena poklesem ekonomického růstu a masovou nezaměstnaností.

Tam byla brzy po druhé světové válce a jako kdysi v továrnách automobilového průmyslu (v koncernu Toyota) zavedena organizace výroby nazvaná tentokrát toyotismus. Koncepce rozpracovaná Eidžim Tojodou a Taiičim Óno byla založena na sebezatožnění pracovníků s „jejich“ podnikem, rozšířením v Japonsku zvláště ve velkých firmách. To v podstatě spočívalo mimo kulturně-ideologické momenty především v prakticky doživotní záruce zaměstnanosti

Vývoj práce v poslední čtvrtině 20. století

Namísto vyhlášení konečného vítězství kapitalismu se pravidelně řeší krize tohoto systému pomocí změn v organizaci práce, nad nimiž dumají správní rady korporací i architekti managementu podniků.

pracovníků a v celé sérii sociálních výhod, jako bylo například bydlení poskytnuté podnikem, zajištění ve stáří, podpora v těžkých životních situacích atd., jež byly zpravidla poskytovány, a také v důležité roli, jakou hrají ve společenském životě celých regionů rodinné firmy. Ústředním momentem toyotistické organizace výroby byl přechod k modelu flexibilní, decentralizované a variabilní výroby. S (re)integrací plánování, přípravy k práci a kontroly kvality do bezprostředního procesu a organizací výroby ve skupinách a brigádách se dosáhlo snížení intenzity dělby práce. Za pomoci neustálého zlepšování výrobního procesu, který produkci provázel, se dosahovalo snížení času prostojů. V konečném důsledku bylo cílem s využitím dosud v podstatě latentního tvůrčího potenciálu pracovníků radikálně očistit procesy a struktury výroby od nejrůznějších nákladů, a tím dosáhnout odpovídajícího zvýšení dosud klesající úrovně růstu výroby.

NOVÉ TECHNOLOGIE...

Důležitým základem pro uplatnění nové organizace výroby jsou nové informační, komunikační a dopravní technologie. S pokrokem mikroelektroniky byla vytvořena základna pro stále složitější systémy automatizace procesů a zpracování dat. Zvláště monotónní výrobní procesy taylorizované pásové výroby se mohly začít postupně nahrazovat automaty a roboty. Počítače zvyšují efektivitu řízení a spolu s novými metodami předávání dat na velké vzdálenosti vytvářejí předpoklady pro systém „flexibilní výroby“ a „flexibilního řízení“.

Současné stroje umožňují preorientování výroby v krátkém čase, a tím i pružnější a pohotovější zhotovování výrobků odpovídajících těm nejdetailnějším přáním klienta.

... A STRUKTURA PODNIKŮ

Díky snižování intenzity výroby a jejímu soustředění na několik málo vysoce ziskových hlavních oblastí (v „centrech zisku“) je třeba dosahovat dalšího zvýšení produktivity. V praxi to znamená jednak vyřazení do té doby integrovaných podnikových služeb, jako například jídelny, úklidu a dalších pomocných činností, a jednak převedení úseků výroby, které jsou méně důležité, na vnější dodavatele (outsourcing). Současně se úseky, které zůstaly, mění v hospodářsky samostatné jednotky a musí od nynějška dokazovat svou ziskovost v procesu vnitřní konkurence nebo v přímé konkurenci s jinými firmami.

Tato decentralizace výrobních struktur je provázána tendencí k rostoucímu a stále tvrdšímu procesu koncentrace kapitálu. Vznikají tzv. síťové podniky typu Benetton ve svém celku obsazují stále širší spektrum výroby, i když se opírají převážně o síťovou strukturu stále menších a formálně samostatných podniků-dodavatelů a služeb.

PRACOVNÍ VZTAHY

Popsané změny ve strukturách výroby a organizace práce mají samozřejmě vliv na pracovní vztahy.

Systém hierarchické kontroly fungující v tayloristické továrně téměř všestranně, musí být nyní odmítnut kvůli své vysoké inertnosti a ztrátě informací. Spolu se snížením počtu hierarchických stupňů se vyhláší i předání pravomocí k přijímání rozhodnutí na spodní úroveň. Vlastní iniciativa už není posuzována jako překážka, jak tomu bylo v přísně normovaném a předepsaném tayloristickém systému, a využívá se jako nejdůležitější zdroj. Předpokladem pro takové využívání do té doby skrytého potenciálu pracovníků je plné ztotožnění pracovníka s jeho zaměstnavatelem. Důležitou roli přitom hraje koncepce „korporativní identity“, s jejíž pomocí jsou zaměstnanci s firmou svázáni.

Hlavním úkolem koncepce korporátní identity je kromě vytvoření propagační veřejné představy o firmě i vytvoření takzvané kultury podniku jako základu pro identifikaci pracovníka s „filozofií podniku“. Tak má být zajištěna vysoká úroveň motivace, která umožňuje využívat potřebný tvůrčí potenciál.

Stejněmu cíli slouží i takzvané motivační kroužky a výchova kádru uvnitř podniků, kde se rozšiřují především mimoprofesionální kvality. Oblíbenými tématy nejen tam, ale i v pohovorech při přijímání do zaměstnání jsou tu pojmy jako „sociální kompetence“, „schopnost týmové práce“, „odolnost vůči frustraci“ nebo „komunikační dovednost“.

Doplňkovou roli v orientaci pracovníků na „myšlení podniku“ hrají různé systémy podílů na zisku nebo vlastnictví.

Druhou stranou mince je systém „řízení za pomoci stresu“. Tímto termínem se rozumí růst pracovní zátěže vyvolaný masovým rušením pracovních míst, což pak vede k neustálému hledání efektivnějších metod organizace práce, aby méně pracovníků mohlo dosahovat stanovených cílů. Kontrola dodržování stanovených cílů se už neuskutečňuje zvláštními strukturami, ale samotnou skupinou pracujících. Za těchto podmínek je mnohem tvrdší než prostřednictvím šéfa. Psychologická zátěž, strach ze sociální degradace jsou neobyčejně silné. Dále se s využitím koncepce „dýchající továrny“ dosahuje velké pružnosti pracovního a volného času, který se přizpůsobuje stupni využití výkonu. V obdobích zvýšené poptávky se práce vykořisťuje nad stanovený čas, bez jakéhokoli navýšení mzdy, a v obdobích menší poptávky dostávají

lidé náhradní volno. Výsledkem je výrazná ekonomičnost pro zaměstnavatele na straně jedné, kdy nemusí platit za práci navíc, a snížení pracovních prostojů na straně druhé.

Systém taylorismu tak už není tendencí k racionalizaci, ale představuje nepřetržitou racionalizaci.

VLIV NA SPOLEČNOST

Celá koncepce tayloristické organizace práce má ovšem ještě jednu oporu. Ta je založena na tom, že tato organizace práce je zpravidla omezena na kolektivy současných technologických center, z větší části v rozvinutých průmyslových státech. (A tady se nacházíme na počátku procesu, který zřejmě začal být uskutečňován koncem 90. let.)

Mnohem větší část těch, kteří byli dříve zaměstnáni ve fordistických velkých podnicích, dnes naráží na tendenci k prekarizaci, tedy transformaci dříve víceméně garantovaných pracovních vztahů ve vztahy do velké míry negarantované a nechráněné. Sem patří také druhy zaměstnání jako práce na dohodu, pracovní smlouva na omezenou dobu, zaměstnání na částečný úvazek s malými nebo žádnými sociálními jistotami, fiktivně samostatná práce na živnostenský list, práce na objednávku atd. Situaci zhoršuje fakt, že tato pracovní činnost je zjevně hůř placená. (V USA je v novém zaměstnání po ztrátě pracovního místa v průměru o 14 procent nižší výdělek než v místě předcházejícím.) Rozrůstá se vrstva „pracujících chudoby“, která je nucena hledat si další přivýdělký, většinou nelegální.

Podle dosavadních zkoumání se zdá, že se projevil posun od typických pracovních vztahů k netypickým. Dosud běžné pracovní vztahy pro většinu pracovníků, charakterizované zakotvením v právním i sociálním vztahu zaměstnanosti na plný úvazek se zpravidla ojedinělou změnou pracovního místa, stále více vytlačují formy zaměstnání, které bylo možné dříve vidět jen jako marginální jev. Zvyšuje se počet těch, kteří jsou nuceni žít na základě náhodných výdělků a nelegální práce.

Současně roste tlak na zvětšující se řady dlouhodobě nezaměstnaných, kteří jsou za pomoci takzvaných projektů „pomoci při získávání práce“ nebo využití při sezonních sklizních v zemědělství nuceni k práci prostřednictvím částečného nebo úplného odeprání peněžní pomoci.

Jako nové možnosti zaměstnanosti na prvním, základním trhu práce se nabízejí nové oblasti v sektoru služeb, například „adresné služby“. (Vyplyvá to například z průzkumu uskutečněného v Německu v 90. letech, kde se zcela vážně vychvalují takové možnosti zaměstnání do budoucna jako „služby pro celý dům“ nebo „dortový servis“ a „jednoduché služby spojené s volným časem a stylem života“.)

SVĚTLO NA KONCI TUNELU?

V konečném důsledku je zřejmé, jakým směrem se bude ubírat rozvoj v následujících letech, ale jaké rozměry získá prekarizace a ožebračování, to zatím není známo. Ve velké míře to závisí na tom, zda bude dost těch, které zasáhne tento proces prosazovaný zaměstnavateli, nebo zda proti němu vznikne široký odpor.

Pro jeho zformování má rozhodující význam sledování změn v pracovních vztazích. Přitom je třeba věnovat pozornost následujícím důležitým změnám podmínek:

velké snižování počtu klasických masových dělníků fordistických továren;

silnější vnitřní gradace třídy námezdních pracujících, kteří jsou v různé míře zasaženi prekarizací, což je provázáno také rostoucí polarizací příjmů;

tendence spojené s (časovou i prostorovou) flexibilizací, vedoucí k rostoucí individualizaci a z toho plynoucím komplikacím při vzniku fungujících sociálních struktur;

neexistence současné, jasně narýsované alternativy ke kapitalismu a s tím spojená ztráta víry v možnost změnit danou situaci;

větší zranitelnost Achillovy paty kapitalistického výrobního systému – sítě komunikace a dopravy.

V periferních zemích vzniká stále více „výrobních ostrůvků“. V takzvaných potírácích v podmínkách dřívějšího taylorismu pracují pro světový trh téměř zcela bezprávní pracovníci. Rostoucí počet obyvatel zůstává přesto dokonce mimo „blahobyt“ kapitalismu a je nucen žít se drobky a odpadky boháčů – legálně nebo nelegálně.

NOVÝ REVOLUČNÍ SUBJEKT?

Vydeme-li z výše uvedených názorů, můžeme se obrátit k hledání potenciálních nositelů našich idejí. Přitom přísné rozdělení na přesně definované vrstvy mezi námezdními pracujícími bude stále obtížnější. Částečně se stírá dokonce i rozdíl mezi námezdními pracovníky a těmi samostatnými (tj. podnikateli). Na jedné straně roste počet takzvaných domnělých podnikatelů a drobných podnikatelů, na nichž se vykořisťování a závislost na první pohled jednoznačně neprojevuje. Na straně druhé zbývající pracovní kolektivy toyotistických podniků mají částečně přístup k vlastnictví výrobních prostředků skrze podíl na zisku (samozřejmě zcela marginální). To má ovšem vliv i na jejich uvědomění.

Právě u těchto kolektivů je patrně třeba vycházet z toho, že ve střednědobé perspektivě je jen s velkým úsilím bude možné přilákat na stranu revolučních změn. Jinak to vidí například mnohé marxistické skupiny, které v nich ještě stále spatřují revoluční subjekt. Zmíněné kolektivy zakoušejí rostoucí pracovní tlak, provázený skrytou hrozbou sociální degradace, ale současně se rozvíjí i jejich ideologická unifikace a psychologické podřízení cílům vlastníků. Proto je třeba spíše se obávat vzniku nové aristokracie pracujících, snadno přizpůsobivé pravicovému ideologiím. I tak je ale naprosté vymizení samostatného a kriticky orientovaného uvažování konkrétně u této skupiny nebo přinejmenším její části nemožné, protože kapitál potřebuje rozvoj tvůrčího potenciálu pro neustálou optimalizaci výroby – a v budoucnosti to může i podryt jejich podřízenost výrobně-hospodářské logice.

Ale i v případě masy více či méně prekarizovaných pracovníků nebo těch, kteří jsou zcela vyloučeni z procesu výroby, organizace vzduchu v současné době vůbec nezaručuje úspěch. Rostoucí individualizace, absence solidarity a téměř zcela vymizelá tradice boje dnešních generací námezdně pracujících, zdánlivá absence alternativy ke kapitalistickému systému také vůbec nepřispívají k rozvoji kolektivního a bojového uvědomění. K tomu se přidává ničivý vliv pracovní etiky, vládnoucí ve starém dělnickém hnutí, a ta zase brání mobilizaci nezaměstnaných. Přitom je důležité využít jakoukoli možnost, aby se rozvíjel vzor ve změnami nejvíce postižených oblastech života, i kdyby měl být zpočátku výsledek zcela nepatrný. Kvůli tomu musíme znovu připomenout tradiční syndikalistické formy boje, jako například zpomalování práce, sabotáž, bojkot atd. Na rozdíl od oficiálních odborů tu nejde o požadavek

většího kousku koláče, ale o boj proti intenzifikaci práce, prodloužení pracovní doby, ničení životů jak prací, tak nezaměstnaností.

Právě zmíněná Achillova pata dopravních a komunikačních cest se může stát nejdůležitějším potenciálem nátlaku pro ty, kteří jsou vyloučeni z profesionální činnosti. Tady jsou také styčné body (například prostřednictvím podpory stávek pomoci

blokad atd.) společného boje s pracovníky těchto odvětví.

Stejně důležité by bylo využít možností organizování a boje v oblasti podřadné práce. Nakonec nám nezůstane nic jiného než vyzkoušet různé cesty a přitom uvážit všechny naše pokusy bez výjimky, podle možností je přehodnotit s ohledem na nové znalosti a zkušenosti. V tomto procesu by mohly potom znovu

být rozvinuty prvky nové utopie, která ukazuje možnosti společenské organizace bez trhu, kapitalu a otupující (námezdní, odcizené) práce.

Z originálu Nichts ist unmöglich!

Die neuen Arbeitsverhältnisse zwischen Toyotismus und Prekarisierung, *Direkte Aktion* 1999, č. 131, leden/únor, přeložil Arbeitstier. Redakčně kráceno.

ODSOUZENÍ K PERMANENTNÍ PREKARITĚ?

JANA JETMAROVÁ

Sociální důsledky prekarizace práce se v posledních letech stále častěji stávají předmětem studia společenských věd. A tak sociologové, sociální antropologové, genderoví badatelé a další píší v dobré víře texty o dopadech překérních forem práce, aniž by často byli ochotni si připustit, že se neoliberalismus vplížil i na jejich pracoviště a že horečnatá snaha produkovat a vykazovat co největší objemy akademické práce ve snaze zajistit si prodloužení pracovní smlouvy alespoň o 2–3 roky je přímým důsledkem jejich prohlubujícího se překérního postavení.

Důsledky neoliberalizace akademické sféry v kontextu západní Evropy poměrně výstižně popsal Liessmann.¹ U nás, jak už to bývá, nabyl tento proces dalších, často zcela absurdních dimenzí. Akademická práce se tak postupně proměňuje v karikaturu sebe samé.

Jak vypadá v české akademické praxi neoliberalní tlak na výkon a efektivitu? Je třeba neustále dokazovat, že si akademický pracovník své místo zaslouží a vytváří dostatečné množství vědeckých výstupů. K tomu slouží mezi akademiky zlopočestný RIV, „Rejstřík informací o výsledcích“, součást informačního systému výzkumu, vývoje a inovací. RIV slouží jako kvantifikátor: vykazované akademické texty jsou obodovány podle toho, v jak prestižních časopisech vyšly a jaký je jejich impact (měřeno počtem citací textu). Různá periodika mají různé bodové ohodnocení, k nejvyšší bodovaným patří ta, které jsou zaregistrované v prestižních databázích nadnárodních informačních gigantů. Podle bodů z RIV se hodnotí akademický výkon pracoviště

a přerozdělují finance. RIV je bičem na jednotlivé akademiky: nevykazuješ dostatek RIV bodů = bude ti snížen úvazek, nebo ti rovnou nebude prodloužena pracovní smlouva.

Problém RIV od počátku tkví v tom, že se pokouší kvantifikovat nekvantifikovatelné. Udělené body totiž vypovídají pramálo o kvalitě produkováných textů. V honbě za co nejvyšším rivovým skóre jsou akademici nuceni „chrlít“ několik odborných textů ročně a neztrácet u toho čas přílišným přemýšlením. Článek v dostatečně obodovaném periodiku může být rivově mnohem lukrativnější než mnohasetstránková monografie či mnohem kvalitnější text, uveřejněný v některém ze zahraničních časopisů, které mají tu smůlu, že nefigurují na některém z (v Čechách) obodovaných seznamů. A tak se vymýšlejí strategie, jak RIV obelstít: texty se vešle recyklují („beztak to nikdo nečte“), zakládají se citační bratrstva („ty ocituješ mne, já ocituji tebe, impact naroste nám oběma“) atd. Množství akademických textů sice narůstá téměř geometrickou řadou, kvalitativní dopady na jejich úroveň jsou ale nabíledni.

Na vysokých školách je třeba co nejvíce šetřit. Prakticky jedinou možností financování výzkumů jsou externí granty, udělované primárně Grantovou agenturou ČR. Tato forma outsourcingu je často využívána i jako náhradní zdroj mzdových prostředků (máš grant = automaticky se ti sníží úvazek a mzda se do původní výše vyplatí z grantových prostředků). Objem výuky ale obvykle zůstává stejný, takže šťastlivec, obtěžkaný výzkumným grantem, se často těší z práce na 1,5 úvazku se zcela nezměněným platovým ohodnocením. Může ho ovšem hrát vědomí, že svému pracovišti šetří peníze a že mu pravděpodobně bude prodloužena pracovní smlouva alespoň po dobu trvání grantu. Pokud ovšem neonemocní nebo neotěhotní. Grantový outsourcing externalizuje sociální rizika a zcela je přenáší na řešitele grantu. Ten musí splnit své závazky i přes zákonný nárok na pracovní neschopnost v případě nemoci nebo mateřskou či rodičovskou dovolenou v případě narození dítěte. Pokud by grantový projekt předčasně ukončil, neodevzdal grantové prostředky a neodevzdal slíbené výstupy, s vysokou pravděpodobností by

O dopadech neoliberalizace na akademickou práci

Prekarizace práce* je proces, který odpovídá na tlaky neoliberální podoby kapitalismu a vytváří nejisté, krátkodobé, nízko ohodnocené formy práce, jež s sebou přináší vysokou míru sociálního ohrožení a nejistoty. Charakteristickým rysem překérní práce je její dočasnost, nulová ochrana proti sociálním rizikům a neodpovídající finanční ohodnocení.

již nikdy od Agentury podporu nezískal, stal se pro své pracoviště neatraktivním a přišel o možnost prodloužení pracovní smlouvy. Pamatuji kolegyně s grantovým platem nepřesahujícím 10 000 Kč brutto (z čehož většina padla na hlídání malých dětí), píšící po nocích na prahu fyzického zhroucení odborné texty, aby splnily své grantové závazky, byla jim prodloužena pracovní smlouva a měly se po „rodičovské dovolené“ kam vrátit.²

Jak vidno, hlavním nástrojem mocenské manipulace akademiků je uzavírání smluv na dobu určitou. Původně se jednalo o tzv. motivační prvek: akademický pracovník měl být dotlačen k tomu, aby co nejdříve zahájil habilitační řízení, stal se docentem a získal (konečně!) dohodu na neurčito a jistotu pracovního místa. Šrouby se ale utahují a doba trvání smluv se zkracuje dokonce i u docentů. Opakované uzavírání smluv na dobu určitou je sice v rozporu s § 39 Zákoníku práce (ten umožňuje maximálně dvojí po sobě jdoucí prodloužení na dobu určitou), nicméně tentýž paragraf dovoluje výjimku v případě písemné dohody zaměstnavatele s odborovou organizací. A odbory jsou na většině VŠ slabé a netěší se přílišné důvěře akademiků, kteří namísto toho, aby společně hájili svá práva, jsou v rámci neoliberalních principů kompetitivnosti a konkurenceschopnosti rozeštváváni v boji všech proti všem jak v rámci jednotlivých pracovišť, tak v rámci oborů. Damoklův meč smlouvy na dobu určitou je krom toho dobrým nástrojem, jak zajistit loajalitu akademiků vůči vedení a paralyzovat jejich případnou odborářskou aktivitu.

Přesto by se mohlo zdát, že si akademická práce zachovala alespoň nějaké relativní výhody, např. v podobě časové flexibility. Ta je ale vedení mnohých pracovišť trnem v oku, takže, ve snaze přinutit akademiky strávit v kancelářích povinných 8 hodin, bez ohledu na to, zda mají podmínky vhodné k práci nebo ne, se vymýšlejí nejrůznější kontrolní mechanismy, „píchačkami“ počínaje a monitoringem dat na

* K procesu prekarizace viz např. Keller, J.: *Tři sociální světy. Sociální struktura postindustriální společnosti*. Praha: Slon 2011. Rodgers, G.: *Precarious jobs in labour market regulation: the growth of atypical employment in Western Europe*. Brussels: International Institute for Labour Studies, Free University of Brussels 1989. Vosko, L. F.: *Precarious employment: towards an improved understanding of labour market insecurity*. In: L. F. Vosko (ed.) *Precarious Employment: understanding labour market insecurity in Canada*. Montreal: McGill-Queen's University Press 2006.

1 Liessmann, K. P. *Teorie nevzdělanosti. Omyly společnosti vědění*. Praha: Academia 2012.

2 Od roku 2010 umožňuje Grantová agentura u individuálních projektů alespoň jejich přerušení z důvodu rodičovství. Tomuto kroku ale předcházel tvrdý boj vědkyň, včetně interpelace ombudsmana.

vstupních kartách konče (v jednom případě monitoring karet selhal na tom, že se zjistilo, že lidé, kteří přespávají ve spacáku v kanceláři – na VŠ poměrně běžná praxe – tráví na pracovišti bez přestávky i více než 48 hodin).

V humanitních a sociálněvědních oborech čistý měsíční příjem „odborného asistenta s vědeckou hodností“, což je nejvíce zastoupená kategorie akademických pracovníků s titulem Ph.D., podle mých zkušeností málokdy překročí 16 000 Kč. Uživít rodinu z této sumy příliš dobře nelze, a tak lidé obvykle pracují na několik úvazků. Ve snaze zabránit těmto „souběhářům“ v nemístném hrabošení vydalo jedno nejmenované pracoviště dokonce „protisouběhářskou“ směrnici, která paralelní úvazek na jiné VŠ interpretovala jako hrubé porušení pracovní kázně a důvod k výpovědi (pokud by si ale ve svém volném čase akademik přivydělával jakkoli jinak, třeba koulelím popelnice, bylo by vše v pořádku). Směrnice byla sice ombudsmanem prohlášena za

protizákonnou, oficiálně ji ale vedení oné fakulty dodnes neodvolalo.

Co českým akademikům přinesla neoliberalizace vysokého školství? Maximální kvantitativní tlak na vědecký a výukový výkon, permanentní nejistotu pracovních smluv na dobu určitou a platy dlouhodobě hluboko nejen pod průměrem, ale i pod mediánem ČR.³ Čeští akademičtí pracovníci se tak ocitají v situaci prekariátu, bez šance, že by se situace v blízké budoucnosti obrátila k lepšímu.

Výše popsané skutečnosti ale mají další, velmi závažný následek. Jako všude jinde, i v neoliberalizovaném vysokém školství systémem favorizuje zcela flexibilního, extrémně ambiciózního a sociálními (nebo morálními) závazky nezátíženého jednotlivce. Akademické prostředí tak v současnosti daleko více než

kdykoli předtím vytváří prostor pro (sebe)realizaci osob s rysy korporátní psychopatie,⁴ jejichž strmý akademický vzestup obvykle doprovázejí zcela rozvrácené vztahy a/nebo psychicky zhroucení kolegové na pracovišti. Tito lidé sice mohou být excelentními odborníky v technickém slova smyslu, nicméně za velký problém považují jejich působení na nové generace studentů, kteří mohou patologicky individualistické a asociální životní strategie přijímat jako napodobení hodný standard a v nové generaci zcela nekriticky reprodukovat ty nejzhoršující principy neoliberalní ideologie.

Autorka je antropoložka vyučující na Technické univerzitě v Liberci a Univerzitě Pardubice, je aktivní v organizační platformě Liberečs.

3 Dle ČSÚ, viz <https://www.czso.cz/csu/czso/crid-prumerne-mzdy-1-ctvrtletí-2016>.

4 Babiak, P., Hare, R. D.: *Snakes in Suits. When Psychopaths Go to Work*. New York: HC 2007.

UBERIZACE

Rozvíjející se forma „volnočasového“ vykořisťování

Čím dál častěji se objevují firmy, které líbivě prezentují lidskou práci jako dobrovolnou činnost, za niž člověk neočekává standardní finanční ohodnocení. V této souvislosti můžeme někdy slyšet o tzv. gig economy (zakázková ekonomika) nebo uberizaci.

Některé služby jsou navíc zákazníkům nabízeny „zadarmo“, například doprava zásilek. Za tímto vstřícným přístupem se ale v rámci tržního prostředí neskrývá nic jiného než špatně placená práce doručovatelů. Gig economy je někdy zaměňována za ekonomiku sdílení, v podstatě jen proto, že využívá rozhraní skrze počítače a chytré telefony. V ekonomice sdílení můžeme například využít spolujízdu rozdělením nákladů na cestu, avšak v rámci gig economy platíme za službu. Společnosti rozvíjející tento byznys proto zastírají skutečnost, že jejich pracovníci vlastně pracují a nevyplňují pouze svůj volný čas jakousi dobrovolnou výpomocí ostatním. Často lidé přijímají takové zaměstnání, aby si přivydělali k nedostatečnému platu ve svém zaměstnání, a roli hrají také malé vstupní požadavky a volná pracovní doba. Pro dané společnosti je výhodou, že nemají náklady na zaměstnance, nemusí se zabývat výpověďmi a případnými soudními spory – stačí jen pracovníka odstránit od aplikace. Navíc jim hraje do karet absence pracoviště, kde by vznikaly pevnější vztahy mezi pracovníky, které by mohly vést ke společnému postupu při hájení vlastních práv a požadavcích na zlepšení vlastní situace vůči zaměstnavateli. To souvisí i s faktem, že jde o oblasti služeb, které již dříve podléhaly vyšší míře prekariace.

I tak se stane, že dojde ke společnému postupu, jako tomu bylo v říjnu u kurýrů rozvázejících v italských městech jídlo pro německou společnost Foodora. Jádrem sporu se stala skutečnost, že zatímco dříve byli kurýři placeni od hodiny s bonusy za zásilky, nově měli být odměňováni jen za provedené

zásilky. Podobné protesty byly zaznamenány dříve i v Londýně či Paříži.

Jistý průlom nastal i v případě společnosti Uber, která zprostředkovává individuální přepravu osob. S její aplikací pro smartphony si může zákazník objednat odvoz obdobně, jako kdyby si zavolal taxislužbu. Na základě žaloby podané odborovým svazem GMB vydal koncem října soud v Británii zásadní rozhodnutí, a to že řidiči pracující pro Uber nejsou pracovníci na volné noze, a tato firma jim má tedy povinnost proplácet aspoň celostátně definovaný minimální plat i dovolenou a odvádět za ně pojištění do sociálních systémů. Podle soudu jsou tedy řidiči Uberu (ve Spojeném království je jich asi 30 000) zaměstnanci této firmy se vším, co k tomu patří. Toto rozhodnutí, proti kterému se Uber rozhodl odvolat, se velmi pravděpodobně dotkne gig economy ve Velké Británii, kde je podle nedávného průzkumu takto pochybně zaměstnáno přes platformy 11 procent lidí v ekonomicky aktivním věku, což odpovídá pěti milionům osob. Více než čtvrtina z nich si tímto způsobem opatřuje přes polovinu svých celkových příjmů.

Uber argumentoval tím, že provozuje pouze technickou aplikaci a jeho řidiči pracují na volné noze a mohou si rozhodovat, kdy a jak budou pracovat. Proto si prý nemohou nárokovat zaměstnanecká práva ani plat během dovolené či minimální mzdu. Řidiči jsou ve jménu fikce o nezávislých kontraktorech Uberem zásadně nazýváni „partnery“. Uber stanovuje fixní cenu za odvoz, na kterou nemají samotní řidiči vliv, i když nesou veškeré náklady. Také si sami nemohou vybírat z poptávek po odvozu, ty jsou jim platformou

přidělovány a mohou jich odmítnout pouze určité množství. Pochybný je také systém hodnocení řidičů zákazníky, který je jedním ze způsobů kontroly nad řidiči. Uber svou fikci kromě toho rád živí pohádkou o „majitelích malých podniků“ nebo příběhem o nenáročném přivýdělku pro ty, kterým příjem z hlavní činnosti nestačí nebo rádi řídí a poznávají nové lidi.

Realita ale neodpovídá firemním pohádkám navozujícím pocit účasti na cool podniku. Mnozí jezdí pro Uber, jenž operuje v 64 zemích světa a jezdí pro něj více než milion řidičů, na plný úvazek, jsou nuceni jezdit častěji a déle, a i tak v součtu kolikrát nedosáhnou ani na minimální mzdu. Vedlejším efektem je mimo jiné zhoršující se situace klasických taxikářů kvůli konkurenci, která je schopna tlačit ceny dolů, aniž by musela brát ohledy na řidiče, a nepodléhá regulacím pro taxislužby. Kvůli tomu proti Uberu protestují taxikáři v Česku.

Uberizace je jedním z projevů postupující digitalizace. Pro tu je charakteristické, že mezi nejrovinovanější koncerny světa patří digitální giganti jako Google, Amazon nebo Facebook. Zdrojem jejich hodnoty je monopolní pozice v digitálním prostoru. Tento fenomén bývá nazýván „kapitalismus platform“. Pro většinu z nich je charakteristické, že pro ně bez nároku na mzdu pracují všichni jejich uživatelé tím, že zcela dobrovolně a ve svém volném čase rozšiřují jejich databáze o údaje, které jsou důležité v první řadě z marketingových důvodů pro vytváření nabídek šitých na míru důmyslnými algoritmy, druhotné pak mohou sloužit jako skvělý nástroj kontroly, přehled o sociálních vazbách, odhalování pro

režim potenciálně nebezpečných tendencí a také jako nástroj určující, které informace se k uživatelům dostanou a které nikoliv. Na podobné bázi jako Uber se rozvíjí digitální byznys i v dalších oblastech. Například Airbnb umožňuje krátkodobě pronajmout byt či pokoj za úplat, kterou si jako zprostředkovatel rozdělí s majitelem či nájemníkem. Až polovina pronajímajících přes Airbnb přitom nemá žádné jiné plnohodnotné zaměstnání. Tím pak trpí hoteliérství, které z dobrých důvodů podléhá regulaci od hygienických a požárních předpisů či nároků na kompetence až po povinnost zaručit spotřebitelská a zaměstnanecká práva – firmy provozující zprostředkovací aplikace se o nic podobného starat nemusí. Airbnb navíc významně přispívá k masivnímu vzrůstu cen nemovitostí a nájmu v atraktivních oblastech a postupující gentrifikaci. Portál Freelancer.com

nebo dceřiná platforma Amazonu Mechanical Turk zase vypisují menší či větší zakázky, o které se mohou on-line ucházet lidé prakticky odkudkoli na světě. Jde o to nabídnout svou práci za co nejnižší cenu v konkurenci lidí z regionů světa s úplně jinými mzdovými podmínkami a náklady na život.

Tyto globální digitální firmy se s oblibou vyhýbají placení daní a většina jejich zisků končí v různých daňových rájích. Navíc stírají rozdíly mezi zaměstnáním a občasným přivýdělkem, neúplatnou pomocí a prací na černo, s pomocí digitálních technologií činí napříč hranicemi zboží ze všeho, včetně lidí samotných. Kapitál neustále hledá cesty, jak snižovat náklady na práci, zbavovat se odpovědnosti za postavení pracujících a za dopady na celou společnost, nehledě k neustálému zřeteli k tomu, jak se postarat, aby pracující zůstali pokud možno co nejatomizovanější

skupinou, která díky „vhodnému“ nastavení „výrobních vztahů“, vypůjčíme-li si tento zastarávající pojem, zajistí minimální riziko společné akce a organizace neprivilegovaných. Kapitál nedělá vlastně nic nového, jen využívá technologického pokroku, marketingových strategií a neorganizovanosti pracujících k prosazování vlastních finančních zájmů.

Rozhodně bychom tedy neměli sednout na lep pohádce o údajné ekonomice sdílení, která má zakrýt jen novou podobu kapitalistického vykořisťování, a pěknému vyprávění o tom, jak technologie napomáhají lidem najít k sobě cestu, když jde jen o neosobní zákaznické vztahy, na kterých si ve výsledku masí kapsu korporace v daňových rájích.

Zdroje: A2, A2larm, Britské listy, Deník Referendum

MYTOLOGIE PRÁCE

A všichni bychom umřeli hladu. Ale my nejsme živi papírováním a grafy hodnocení výkonnosti, nebo ano? Většina věcí, které děláme za peníze, jsou pro naše přežití zjevně bezvýznamné a stejně tak jsou bezvýznamné pro to, co dává životu smysl.

PRÁCE JE NUTNÁ

To záleží na tom, co tou „prací“ myslíte. Pomyšlete na to, kolik lidí si užívá zahradničení, práci se dřevem, vaření, a dokonce i programování jen pro své potěšení. Co kdyby nám takhle činnost mohla poskytnout vše, co potřebujeme? Po čtyři sta let lidé tvrdí, že technologický pokrok brzy osvobodí lidstvo od práce. Dnes máme možnost, o kterých se našim předkům ani nesnilo, ale tyto předpovědi se stále ještě nenaplnily. V současné době pracujeme déle než před pár generacemi – chudí proto, aby přežili, bohatí proto, aby obstáli v konkurenci. Ostatní zoufale hledají zaměstnání a stěží si mohou užít něco z toho, co by měl pokrok nabízet. Navzdory řečem o krizi a nutnosti utahování opasek vykazují korporace rekordní zisky, bohatí jsou bohatší než kdykoliv předtím a obrovské množství zboží je produkováno, jen aby bylo vyhozeno. Je zde řůra bohatství, ale není užíváno k osvobození lidstva.

Co je to za systém, který vytváří hojnost a zároveň nám brání, abychom si mohli většinu této hojnosti užít? Zastánci volného trhu tvrdí, že není jiná možnost – a dokud je naše společnost organizována tímto způsobem, opravdu jiná možnost není.

Tenkrát, ještě před vynalezením píchaček a dress code, bylo vše učiněno bez práce. Příroda, která nám poskytovala vše nezbytné, ještě nebyla úplně zprivatizovaná

a zdevastovaná. Znalosti a zkušenosti nebyly doménou licencovaných expertů, rukojmí zpoplatněných institucí, čas nebyl rozdělen na produktivní práci a požitkářské volno. Víme to, protože práce byla ustanovena před pouhými několika tisíci lety, zatímco člověk je tu několik stovek tisíc let. Říkají nám, že život byl tehdy „osamělý, nuzný, strašný, brutální a krátký“, ale tyto příběhy znějí z úst lidí, kteří tento způsob života zadupali do země, ne od těch, kteří tak žili.

To neznamena, že bychom se měli vrátit k primitivním způsobům, ani že by to šlo, znamená to pouze, že nic nemusí být takové, jaké to dnes je. Pokud by nás mohli naši dávní předci vidět, byli by pravděpodobně z některých vymožeností nadšení a zděšení z jiných, ale jistě by byli šokováni způsobem, jakým je využíváme. Naši práci budujeme tento svět a bez jistých překážek bychom určitě mohli vybudovat lepší. To by neznamenal vzdát se všeho, co jsme se naučili. Znamenalo by to zapomenout na vše, o čem nás učili, že nefunguje.

PRÁCE JE PRODUKTIVNÍ

Těžko lze popírat, že práce je produktivní. Jen pár tisíc let této práce dramaticky proměnilo povrch Země. Ale co přesně produkuje? Plastové lahve po miliardách, tablety a telefony, které jsou už příští rok zastaralé. Obrovské skládky odpadu a tuny chlor-fluorovaných uhlovodíků. Továrny, které zreziví, jakmile se jinde objeví levnější práce. Popelnice plné neprodaného jídla, zatímco miliony trpí podvýživou, léčebné procedury, které si mohou dovolit jen bohatí, romány, filozofické úvahy a umělecká hnutí, na která většina z nás nemá čas ve společnosti podřizující touhy zisku, pohnutky a potřeby soukromému vlastnictví.

Pohled na práci od anarchistické platformy CrimethInc.

Co by se dělo, kdyby nikdo nepracoval? Sweatshopy by se vyprázdnily a běžící pásy zasekly. Telemarketing by skončil. Opovržením hodný jednotlivci, kteří se pouze vozí po druhých díky svému majetku nebo titulu, by se museli naučit všední dovednosti. Dopravní zácpy by zmizely, stejně tak i ropné skvrny. Penězi a pracovními smlouvami by se podpalovalo v kamnech a lidé by se vrátili k barteru a sdílení. Tráva a květiny by vyrostly z trhlin chodníků a silnic a připravily by půdu pro ovocné stromy.

A kde se vzaly zdroje pro všechnu tu produkci? Co se děje s ekosystémy a komunitami, které jsou vydrancované a zničené? Pokud je práce produktivní, o to víc je destruktivní. Práce neprodukuje zboží z čistého nebe, není žádnou magií. Bere si suroviny z biosféry, společné bohatství sdílené všemi žijícími a přetváří je do produktů podřízených logice trhu. Pro ty, kteří nahlíží na svět skrze účetnictví, je tohle pokrok, my ostatní bychom je měli brát za slovo.

Kapitalisté i socialisté považují za samozřejmé, že práce vytváří hodnoty. Pracující musí vzít v úvahu jinou možnost – že práce hodnoty spotřebovává. Proto jsou deště pralesy a polární ledovce spotřebovávány spolu s hodinami našeho času. Bolesti našich zad, když přicházíme z práce domů, jsou obdobou bolesti globálních.

Co bychom měli produkovat, když ne tohle? Dobrá, co třeba samotné štěstí? Dokážeme si představit společnost, jejímž hlavním cílem je užít si život v maximální míře, zkoumat jeho záhady, místo hromadění bohatství nebo prospívání v konkurenci? Samozřejmě, že bychom i v takové společnosti měli vytvářet materiální statky, ale ne za účelem soupeření o zisk. Festivaly, hostiny, filozofie, romantika, tvůrčí úsilí, výchova dětí, přátelství, dobrodružství – můžeme si tohle představit jako smysl života místo toho, abychom to vtěsili do našeho volného času?

Dnes jsou věci postavené na hlavu. Naše představa štěstí je konstruována jako prostředek k povzbuzení produkce. Není divu, že nás produkty vytlačují ze světa.

PRÁCE VYTVÁŘÍ BOHATSTVÍ

Práce jednoduše nevytváří bohatství tam, kde dříve byla pouze chudoba. Naopak, dokud

obohacuje jedny na úkor druhých, vytváří také chudobu přímo úměrnou zisku. Chudoba není objektivní podmínkou, ale vztah vytvořený nerovnou distribucí zdrojů. Ve společnostech, kde lidé vše sdílejí, nic takového neexistuje. Může tam být nouze, ale nikdo není podroben nedůstojné bídě, zatímco jiní mají víc, než mohou spotřebovat. S tím, jak je zisk hromaděn a víc a víc se zvyšují minimální prostředky nutné na účast ve společnosti, stává se chudoba čím dál tím bolestivější. Je to forma vyhnanství, nejkrutější forma vyhnanství, jelikož zůstáváte ve společnosti a zároveň jste z ní vyloučení. Nemůžete se na ni podílet a nemůžete ani nikam odejít.

Práce nevytváří pouze chudobu vedle bohatství – koncentruje bohatství v rukou úzké skupiny, zatímco šíří chudobu mezi davu. Za každého Billa Gatese musí žít milion lidí pod hranici chudoby, na každý Shell musí být Nigérie. Čím víc pracujeme, tím víc zisku je z naší práce nashromážděno a tím jsme chudší v porovnání s našimi vykořisťovateli. Takže vedle vytváření bohatství dělá práce lidi chudé. To je jasné ještě předtím, než k tomu přičteme všechny další způsoby, jimiž nás práce ochuzuje: bere nám sebeurčení, volný čas, zdraví, smysl, svědomí, sebevědomí a ducha.

POTŘEBUJES PRÁCI, ABYS MĚL ŽIVOTY

Odhady „životních nákladů“ jsou zavádějící a často do nich nebývá zahrnuta cena, kterou platíme za práci, a ta rozhodně není nízká. Uklízečky a kopáči platí za to, aby byli páteří naší ekonomiky. Všechny metly chudoby – alkoholismus, rozvrácené rodiny, podlomené zdraví – jsou pro podobné pozice obvyklé. Ten, kdo tohle dokáže přežít a další a další den se včas ukáže v práci, je chodícím zázrakem. Pomyslete, čeho by mohli dosáhnout, pokud by měli svobodu tuto energii využít na něco jiného než vydělávání peněz pro své zaměstnavatele!

A co jejich zaměstnavatelé, kteří mají to štěstí, že se v mocenské pyramidě nacházejí o patro výš? Zdálo by se, že vydělávat víc peněz znamená mít víc peněz a být svobodnější, ale není to tak jednoduché. Každá práce s sebou nese skryté náklady: například když uklízečka musí každý den zaplatit autobus do práce a z práce, korporátní právník by měl být schopen odcestovat v okamžiku, kdy je třeba, dát dohromady seznam pro neformální obchodní poradu, vlastnit letní sídlo a pohostit v něm klienty. Proto je pro střední třídu tak obtížné nashromáždit dost peněz na to, aby se dostali o další patro výš. Pokoušet se dostat v této ekonomice o patro výš znamená běžet na místě a přinejlepším lze dosáhnout leda tak na lepší běžecký trenažér, na kterém ale musíte běžet rychleji, abyste se na něm udrželi.

Finanční náklady na práci nejsou ty nejbolestivější. V jedné studii byli lidé různých společenských vrstev dotázáni, kolik by potřebovali peněz, aby mohli žít takový život, jaký si přejí. Jak chudák, tak patricij, všichni odpověděli zhruba dvakrát tolik, ať už byl jejich příjem jakýkoliv. Takže nejenže je dost nákladné získat víc peněz, ale také, a to je stejné jako u návykových látek, čím víc jich máte, tím méně vás uspokojují! A čím výš se dostanete na žebříčku hierarchie, tím složitější je se tam udržet. Bohatý vysoký činitel musí potlačit své divoké vášně i svědomí. Musí sám sebe přesvědčovat, že je užitečnější než ti nešťastníci dole, jejichž práce mu zajišťuje komfort. Musí zadusit každé nutkání ke kladení otázek, nutkání dělit se a nutkání představy sebe sama v cizí kůži. Pokud tak nejedná, dřív nebo později ho nahradí nějaký

bezhlednější kandidát. Ať už někdo obléká modráky nebo košili, musí se přetrhnout, aby si udržel místo, které ho drží při životě. Je to pouze otázka fyzické a duševní destrukce.

To jsou náklady, jež platíme individuálně, jsou tu ale také náklady globální, které je třeba za všechnu tuhle práci zaplatit. Vedle nákladů na životní prostředí jsou zde nemoci z povolání, pracovní úrazy a úmrtí na pracovištích. Americké ministerstvo práce uvádí, že při výkonu zaměstnání zemřelo v USA v roce 2001 dvakrát tolik lidí než při útoci z jedenáctého zří, a to do toho nepočítá úmrtí způsobená nemocemi z povolání. Nejvyšší cenou ze všech je to, že se kvůli práci nikdy ne naučíme, jak usměrňovat vlastní život, nikdy nedostaneme šanci odpovědět nebo si alespoň položit otázku, co bychom dělali s naším časem na Zemi, pokud by bylo tohle rozhodnutí na nás. Nikdy nemůžeme vědět, čeho se vzdáváme schvalováním světa, ve kterém jsou lidé příliš zaneprázdnění, příliš chudí a příliš poražení.

Proč tedy pracovat, když je to tak drahé? Všichni znají odpověď – není jiná možnost jak získat prostředky nutné k přežití, a když na to přijde, podílet se na chodu společnosti. Všechna předchozí společenství, která umožňovala jiný způsob života, byla vyhubena dobytci, otrokáři a korporacemi, kteří nenechali jediný kmen, jedinou tradici, jediný ekosystém nedotčený. Zcela v rozporu s kapitalistickou propagandou se svobodné lidské bytosti kvůli almužně do továren nehnou, pokud mají jinou možnost, nečiní tak ani kvůli značkovým botám a softwaru.

Pracováním, nakupováním, placením účtů každý z nás pomáhá udržovat podmínky, které tyto aktivity vyžadují. Kapitalismus existuje, protože do něho všechno investujeme: všechnu naši energii a vynalézavost necháme na trhu, všechny naše zdroje necháme ve skladech a supermarketech, všechnu naši pozornost necháme v televizi a na sociálních sítích. Abychom byli přesnější, kapitalismus existuje, protože naše denní aktivity jsou kapitalismus. Ale pokračovali bychom v jeho udržování, pokud bychom cítili, že máme jinou možnost?

PRÁCE PŘINÁŠÍ NAPLNĚNÍ

Naopak, práce namísto toho, aby lidem umožňovala dosáhnout štěstí, pěstuje v člověku tu nejhorší formu sebezapření. Podřizování se učitelům, šéfům, zájmům trhu, zákonům, očekáváním rodičů, náboženským příkázáním, sociálním normám – od plenek jsme nabádání, abychom potlačovali vlastní touhy. Dodržování norem a plnění příkazů se stává nevědomým reflexem, přitom nezáleží na tom, zda jsou či nejsou v našem nejlepším zájmu. Podvolování se rozhodnutím odborníků se stává naší druhou přirozeností.

Tím, že prodáváme svůj čas místo toho, abychom dělali věci ve vlastním zájmu, nakládáme se svými životy podle logiky, „kolik za ně můžeme získat“. Jako dobrovolní otroci, hodinu co hodinu nabízející své životy, smýšlíme jeden o druhém jako o něčem, co má svou tržní cenu. Výše této ceny se stává měřítkem hodnot. V tomto smyslu se stáváme zbožím, stejným, jako je zubní pasta nebo toaletní papír. Co jednou bylo lidskou bytostí, je dnes zaměstnancem podobně jako to, co jednou bylo živým zvířetem, a dnes je vepřovou kotletou. Naše životy se ztrácejí, utrácíme je stejně jako peníze, za které jsme je vyměnili.

Tak často se vzdáváme věcí a hodnot, které jsou pro nás drahocenné, že jedinou formou jak vyjádřit, že máme o něco zájem nebo starost, se stává obětí. Obětujeme se pro ideály, věci, lásky a jeden pro druhého přesto,

že by nám ideály, věci, lásky a druhové měli spíš pomáhat k dosažení štěstí. Jsou například rodiny, ve kterých se dokazuje láska soutěžením o to, kdo přinese pro druhého větší obětí. Potěšení a radost se pouze neodkládá, posouvá se z jedné generace na druhou. Trochu toho štěstí, spořené po dlouhá léta nevděčné dřiny, si někteří přece jenom užijí. Pár hodin po práci, během krátkého víkendu nebo dovolené, ve vztahu nebo s dětmi, ale odsud potud, jakmile vyrostou, pokud mají být zodpovědnými dospělými, musí do úmoru pracovat.

PRÁCE PODNĚCUJE TVOŘIVOST

Lidé v dnešní době pracují tvrdě, to je bez debat. Tržní čerpání zdrojů způsobilo bezprecedentní nárůst produkce a technologický rozvoj. Trh vlastně monopolizoval přístup k našim vlastním tvůrčím schopnostem do takové míry, že spousta lidí nepracuje pouze proto, aby přežili, ale také proto, aby měli co na práci. Jaký druh tvořivosti tenhle stav podněcuje?

Podívejme se na takovou globální změnu klimatu, jednu z nejvážnějších krizí, které planeta čelí. Po desetiletích popírání tohoto procesu se nakonec politici a byznysmeni rozhodli k tomu, aby něco dělali. A co dělají? Slídí po způsobech, jakými by na tom vydělali! Kšepty s emisními povolenkami, zelené dotace, trh se zbožím umožňujícím dosažení nových emisních limitů – kdo věří, že tohle je nejlepší způsob, jak zbrzdit produkci skleníkových plynů? Je ironií, že katastrofa způsobená kapitalistickým konzumem může být využita k tomu, aby nás pobízela k ještě většímu konzumu. Tohle prozrazuje mnoho o tom, jaký druh tvořivosti práce přináší. Jaký typ člověka, čelícího úkolu zabránit konci života na zemi, se ptá: „Co z toho budu mít?“

Pokud má být vše v naší společnosti řízeno touhou po úspěchu a zisku, nemůžeme zde hovořit o tvořivosti, ale o něčem jiném. Být iniciativní, tvořit nové hodnoty a nové způsoby chování je stejně nemyslitelné pro podnikavého byznysmena jako pro jeho nejhlodnějšího zaměstnance. Co když práce, tedy pronajímání vaší tvořivé síly jiným, jedno jestli manažerům nebo zákazníkům, ve skutečnosti tvořivost podřívá?

Řada lidí nezmešká v práci jediný den, jedinou hodinu a pak zapominají na to, že se objednali u zubaře nebo že má potomek důležité vystoupení. Ztrácíme schopnost plnit závazky, dotáhnout něco do konce, protože ji máme podvědomě spatovat se systémem odměn a trestů. Představte si svět, ve kterém všechno, co lidé dělají, dělají, protože chtějí, protože mají osobní zájem na tom, aby to bylo učiněno. Pro manažery, kteří bojují s motivací lhostejných zaměstnanců, zní myšlenka o pracujících se společným zájmem na projektu utopicky. Není to ale důkaz toho, že se bez šéfa a platů nic neudělá, jen to ukazuje, jak práce podřívá naši tvořivost.

PRÁCE ZNAMENÁ JISTOTU

Řekněme, že vám práce nikdy nezpůsobí újmu, nikdy vás neotravuje a neznechucuje. Představme si, že je samozřejmé, že ekonomika nezkolabuje, nevezme vám práci a vaše úspory a že nikdo, kdo je na tom hůř než vy, vás nepřepadne a neokrade. Ani tak si nemůžete být jisti tím, že nepřijdete o práci z nadbytečnosti. Dnes nikdo nepracuje celý život pro jednoho zaměstnavatele. Pár let někde pracujete, dokud vás nepropustí a na vaše místo nepříjde někdo mladší a levnější, nebo vaše místo neoutsourcuje do zahraničí. Můžete se třeba přetrhnout, abyste dokázali, že

jste ve svém oboru nejlepší, a přesto nakonec zplakat nad výdělkem.

Musíte se spoléhat na své zaměstnavatele, že činí chytrá rozhodnutí, aby mohli vypsat vaši výplatní pásku. Nemohou přece peníze jen tak promarnit, nemuselo by zbýt na výplaty. Jenže nikdy nevíte, kdy se takové chytré rozhodnutí obrátí proti vám. Ti, na nichž závisí vaše živobytí, se nedostali tam, kde jsou, díky tomu, že jsou sentimentální. Pokud jste živnostníkem, pravděpodobně víte, jak může být trh vrtkavý.

Co nám může opravdu přinést jistotu? Třeba když se staneme součástí stabilní komunity, ve které lidem na sobě záleží, komunity založené na vzájemné podpoře namísto finanční motivace. A co je jednou z hlavních překážek k vybudování takové komunity? Práce.

PRÁCE UČÍ ODPOVĚDNOSTI

Kdo způsobil v minulosti nejvíce nespravedlnosti? Zaměstnanci. To nemusí znamenat, že za ni nesou odpovědnost, jak by se jistě hned ohradili. Zbavuje vás přijímání mzdy

odpovědnosti za vaše činy? Zdá se, že práce pěstuje v lidech pocit, že ano. Obhajoba norimberského typu „plnil jsem pouze rozkazy“ je alibi a hymnou milionů zaměstnanců. Tato ochota zbavit se na vrátnici pláště odpovědnosti, stát se žoldákem, je kořenem mnoha problémů tížících naši existenci.

Lidé dělají hrozné věci i bez rozkazů, ale zdaleka ne tolik hrozných věcí. Můžete odsoudit člověka, který jedná sám za sebe, ten si je vědom odpovědnosti za svá rozhodnutí. Jenže zaměstnanci mohou dělat nepředstavitelně hloupé a destruktivní věci, aniž by se zamýšleli nad jejich následky. Jádro problému samozřejmě netkví v tom, že zaměstnanci odmítají převzít odpovědnost za své skutky, je jím ekonomický systém, který činí z přijímání odpovědnosti neúnosně drahou záležitostí.

Zaměstnanci hází toxický odpad do řek a oceánů. Zaměstnanci zabíjejí dobytek a provádí experimenty na opicích. Zaměstnanci vyhazují nákladáky plné jídla. Zaměstnanci ničí ozonovou vrstvu. Sledují každý váš pohyb skrze bezpečnostní kamery. Vyhodí vás z bytu, když neplatíte nájem. Uvězní vás, když neplatíte daně. Poníží vás, když neuděláte domácí

úkol, nebo nepřijдете včas do práce. Pořizují záznamy o vašich transakcích a zálohují vaši poštu. Dávají vám pokuty a odtahují vaše auta. Žádávají státní maturitu. Spravují detenční zařízení. Popravují. Vojáci, kteří nahanějí lidi do plynových komor, byli zaměstnanci. Stejně jako vojáci, kteří okupují Irák a Afghánistán. Stejně jako sebevražední atentátníci, kteří na ně útočí, ti jsou zaměstnanci boha a doufají, že jim v ráji bude zapláceno.

Aby bylo jasno, kritizovat práci neznamená odmítat pracovat, vynakládat úsilí, mít ambice nebo plnit závazky. Neznamená to požadovat, aby bylo vše jednoduché a zábavné. Bojovat proti silám, které nás nutí do práce, je dřina. Lenost není alternativou k práci, ačkoliv může být jejím vedlejším produktem. Sečteno a podtrženo, každý z nás si zaslouží, aby využil své schopnosti, jak jen uzná za vhodné. Každý z nás si zaslouží být pánem svého osudu. Být nucen tohle prodávat v zájmu přežití je tragické a potupné. My takhle žít nemusíme.

Zdroj: Crimethinc: *Work, The Mythology of Work*, s. 21–38. Překlad Tonda Kováč.

SPOUTANÉ MOZOLY

ZAJISTIT KAPITALISTICKÝ POŘÁDEK

Většina světové vězeňské populace je odsouzena za krádeže nebo podnikání na černém trhu. Nehodlám zde marginalizovat násilí, ke kterému dochází například při loupežných přepadeních, pouze chci ukázat na jeho příčiny a důsledky trestního řádu. Vězeňství je v podstatě nástrojem, pomocí něhož se systémem vyrovnává se strukturálními výzvami typickými pro kapitalismus, s tím jak kapitalisté hromadí víc a víc bohatství, vykořisťování a vyloučení mají méně a méně důvodů podřizovat se zákonům na ochranu soukromého vlastnictví. Živly, které se vyrovnávají s tímto režimem pomocí krádeží, je třeba izolovat a učinit z nich kriminální element. Vězeňství spolu se všemi formami systému trestů a kontroly institucionalizuje rozdělení mezi pracujícími a delikventy a toto rozdělení včleňuje do kulturního a etického rámce. Stejně jako jiná rozdělení, například na státní příslušníky a nelegální imigranty, má za cíl zlomit zájmy těch, kteří se nacházejí na špatné straně establishmentu. Slušného občana se problémy kriminálních týkat nemají a každý poctivec musí dojít k závěru, že kriminálníci si za své problémy mohou sami.

Třída kriminálních je pro průmyslový kapitalismus nezbytná. Ne náhodou vznikl moderní vězeňský systém v době průmyslové revoluce. To také vysvětluje, proč je recidiva věčným a neřešitelným problémem. Čím výrazněji je třída kriminálních odlišitelná,

tím lépe ji lze kontrolovat, tím lépe lze také kontrolovat celou společnost a udržovat nerovné ekonomické vztahy nedotčené. Pokud je třída kriminálních dobře oddělena a její zájmy důsledně postaveny proti zájmům společnosti, může být jakýkoliv trestný čin vnímán jako antisociální, pracující mohou za své úhlavní nepřátele automaticky považovat kriminálníky a každý den přehlížet, že jim zaměstnavatel krade 80 až 90 % hodnoty vlastní práce.

ÚSPĚŠNĚ STIMULOVAT EKONOMIKU

Přechody z jednoho způsobu výroby na druhý vyžadují obrovský příliv levné pracovní síly a levné zdroje. Británie například dosáhla vysokého stupně industrializace díky plundrování kolonií. Když začala být produkce efektivnější, objevila se přebytná část populace, jejíž práce nebylo potřeba. Tito kriminálníci byli odsunuti do vězeňských kolonií v Austrálii. Vězeňský systém mohl podobné problémy vyřešit. Násilně verbuje levnou pracovní sílu nebo dohlíží na ty, kteří jsou z ekonomiky vyloučeni.

Se západním korporátním kapitalismem chtělo soupeřit bolševické Rusko. Jeho elity si vybraly cestu státního kapitalismu, kde veškeré zdroje, prostředky výroby, a dokonce i pracovní sílu vlastnil stát. Rychlá industrializace zde vyžadovala uvěznění milionů lidí. S jejich pomocí mohl stát nahromadit další kapitál a donutit je, aby

Otrocká práce v americkém vězeňském komplexu

Věznice mají v dnešní době nenahraditelnou funkci. Nejsou ani tak důležité pro zachování bezpečnosti a spravedlnosti, ale kvůli vynucování a zajištění nerovnosti způsobených trhem. Nátlak a dohled, který zaručují, není žádnou úchylnou jinak svobodné společnosti, ale nezbytným předpokladem fungování kapitalismu. Věznice jsou jednoduše extrémnějším projevem té samé logiky nedílně spjaté s modlou soukromého vlastnictví a hranicí národních států.

přijali novou ekonomickou roli. Podobným způsobem se snažilo vymanit z ekonomické krize nacistické Německo, stejně tak rozvojové země na obou stranách železné opony. Věznice jsou stejně důležité jak pro volnotržní kapitalismus, tak pro kapitalismus řízený státem.

Industrializace chudších zemí zlákala továrníky k přesunu jejich podniků za levnou pracovní silou. Množství dalších pracovních míst zaniklo v důsledku technologických inovací a v kolébce buržoazní demokracie vznikla nová třída, pro produkci absolutně nepotřebná. Zároveň v šedesátých letech začínala nabírat na síle emancipační hnutí odhodlaná skoncovat se starými pořádky. Co jiného mohlo být učiněno pro udržení nové nevypočitatelné třídy pod kontrolou? Raketově navýšit vězeňskou populaci. Spojené státy mají dnes zdaleka nejpočetnější vězeňskou populaci. Ve vězení se nachází přes 2,2 milionu lidí a dalších 4,5 milionu má podmíněčný trest. Vězeňský průmyslový komplex je důležitou součástí americké ekonomiky, ročně produkuje miliardy dolarů pro velké korporace z klíčových odvětví, jako je těžba fosilních paliv, rychlé občerstvení, bankovníctví nebo vojenský průmysl. Nabízí levnou pracovní sílu za méně než dolar na hodinu. Sám o sobě je i významným odbytištěm pro zboží všeho druhu a v neposlední řadě poskytuje stovky tisíc pracovních míst lidem, kteří by na volném trhu práce dělali kariéru horko těžko.

Většina lidí věří, že je otrokářství temnou stránkou americké historie. Jenže otrokářství nebylo zrušeno, pouze přesunuto za mříže nápravných zařízení. Ačkoliv třináctý dodatek ústavy Spojených států zakazuje otroctví a nevolnictví, obsahuje také do očí bijící výjimku. „Ani otroctví, ani nevolnictví nesmí existovat ve Spojených státech a na území spadajícím pod jejich jurisdikci, kromě případu, kdy je uloženo jako trest za trestný čin a pachatel je řádně odsouzen.“ Pokud jste byl odsouzen za spáchání trestného činu, nechráni vás již ústava před otroctvím a nevolnictvím. Proto po celých Spojených státech dřou ve věznicích proti své vůli statisíce vězňů za pár centů nebo zadarmo. Poté co byl v 19. století schválen třináctý dodatek, řada bývalých otroků byla rychle zatčena za drobné přečiny a rychle se tak vrátila do pozice, ze které měla být teoreticky osvobozena. O více než století později stát využil tzv. válku s drogami k vyřešení rostoucí nezaměstnanosti způsobené změnami v ekonomice.

Policie i dnes přistupuje k vymáhání zákona velmi selektivně a zaměřuje se na lidi na okraji společnosti. Když se podíváme například na takový New York, zjistíme, že pokud na ulici policie někoho zastaví, jsou to z 80 % lidé afroamerického nebo latinskoamerického původu, kteří tvoří pouze 25 % a 28 % populace metropole. Téměř polovina všech vězňů v USA je tmavé barvy pleti, ačkoliv tvoří mnohem menší procento společnosti. Z každého sta Američanů sedí jeden v base, pokud se ale zaměříme na mladé Američany tmavé pleti, sedí jeden ze čtyř. Takový člověk má dnes v zemi neomezených možností daleko větší šanci, že se dostane za mříže, než že se ožení, vdá, nebo dostane na střední školu.

V některých případech je dědictví otrokářství zcela evidentní. Věznice státu Louisiana stále funguje jako plantáž bavlny stejným způsobem, jak tomu bylo před občanskou válkou. Pod zástěrkou „přípravy na budoucí zaměstnání“ jsou odsouzenec nuceni vykonávat úklidové práce a údržbu věznic většinou zadarmo. Za pár centů na hodinu pak balí třeba kafe pro Starbucks a herní konzole Nintendo. Zpracovávají hovězí, kuřecí, dojí krávy a sbírají vejce. Vyrábějí opasky pro bachaře, pouzdra na zbraně, pouzdra na pouta, terče a příslušenství věznic. V nápravných zařízeních dnes pracuje mnohem víc lidí zadarmo nebo za pár centů než na plantážích během zlaté éry otrokářství.

GALEJNÍK JEDNADVACÁTÉHO STOLETÍ

Podle Mezinárodní organizace práce se mzdy vyplácené vězeňským dělníkům pohybují od třidvaceti centů do jednoho dolaru a patnácti centů na hodinu před zdaněním. Po zaplacení daní a dalších často pochybných srážkách, jako třeba „pokutách“ a správních poplatcích, většinou vězňům nezbyvá zhruba nic. Studie Brennanova centra pro spravedlnost při Newyorské univerzitě z roku 2010 odhalila, že úřady zahlcují vězně velmi častými a nesmyslnými poplatky, což má za následek, že jsou z věznic propouštěni s dluhem. V některých státech, jako je např. Arkansas, Georgia a Texas, nedostávají vězni za svou práci vůbec nic.

Většina práce vězňů se týká běžného úklidu a údržby věznic, práce v prádelně, kuchyni, v knihovně. Ale velká část nucené práce je nasmlouvána pro soukromé společnosti, a dělníci jsou při ní nuceni makat dlouhý pracovní den, často za tvrdých a nebezpečných podmínek. Jednou z největších výhod pro soukromé společnosti využívající otrocké

práce vězňů je to, že disponují pracovní silou, která nejenže je nucena pro ně pracovat, ale nemůže si ani stěžovat na pracovní podmínky, jelikož trestní právo vězně oficiálně nepovažuje za zaměstnance (tudíž se na ně ani nevztahuje zákoník práce). Otřesné jsou i podmínky mimo pracovní dobu. Proud informací o fyzickém týrání, psychickém a sexuální zneužívání ze strany bachařů nebere konce. Časté jsou i případy, kdy je chovancům odeprána plnohodnotná strava a zdravotní péče.

Aby toho nebylo málo, reformistické odbory odmítají pracující vězně hájit. Důvod je jednoduchý: stojí spíš na straně firem, které se nechťejí zabývat otravnostmi, jako je minimální mzda, maximální délka pracovního dne, bezpečnostní a zdravotní standardy a další závazky, nad nimiž kapitalistická třída věčně nařiká.

NUCENÉ A OHEBNÉ DOBRÓ

Typickou obhajobou nucené práce vězňů je třeba vyjádření mluvčího Úřadu pro nápravná zařízení Michiganu: „(Práce) jim (vězňům) zajišťuje peněžní hodnotu, ale hlavně, mnoho vězňů, kteří k nám přicházejí, v životě nemělo žádnou práci. Neučí se zde jen konkrétnímu řemeslu, ale také pracovním návykům, jako přijít do práce včas, obecným osobním dovednostem, jak se vypořádat s kritikou, všechny ty věci, se kterými nemají žádné zkušenosti... Úkolem je najít jim práci ještě předtím, než budou propuštěni.“

Pokud má peněžní hodnota znamenat, že mě náklady na soudní přelíčení připraví o dům, společenské stigma trestance mě připraví o rodinu, do basy mě přivezou v poutech chudého jak kostelní myš, budu tam dřít jak galejník a nakonec mě ještě propustí s dluhem, jedná se bez debat o velmi důkladnou přípravu na život v civilu. Ohledně druhého bodu není pravda, že mnoho vězňů přicházejících do věznic, bylo předtím nezaměstnaných. Stejně tak není pravda, že jim zkušenosti získané během nucených prací pomáhají k návratu do zaměstnání v civilu. Jedná se většinou o naprosto podřadné pozice, srovnatelné snad jen s pomocnou prací u technických služeb, kterou byl v České republice v rámci institutu veřejné služby podmiňován příjem podpory v nezaměstnanosti.

Dalším velkým problémem nucené práce vězňů je, že porušuje mezinárodní zákony. Článek 4 Všeobecné deklarace lidských práv, mezi jejíž signatáře patří i Spojené státy, říká: „Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; otroctví a obchod s otroky jsou zakázány ve všech svých formách.“ Přesto se vláda Spojených států neštítí předvádět notnou dávku pokrytectví, když odsuzuje využívání nucené práce vězňů v Číně. Dne 6. června 2016 například odvysílala CNN reportáž o stupňování tlaku USA na čínskou vládu a čínský byznys využívající nucené práce vězňů. Nicméně CNN také zmínila, že i federální agentura zodpovědná za „najímání“ vězňů v USA (UNICOR) čelí kritice ohledně vyplácení nízkých mezd a vykořisťovatelských podmínek.

Obhajoba tohoto stavu je vskutku bezpáteřní. Reportérka Sophia Yan ze CNN například píše: „Na rozdíl od Číny Spojené státy nepopírají využívání práce vězňů. Chovanci jsou podrobeni transparentnějšímu soudnímu řízení a kontrole než v Číně, kde může být právní systém neprůhledný a přiznání jsou někdy vynucená.“ Policie a justice v USA se v současnosti sice nezaměřuje primárně na odpůrce statu quo jako v Číně, to však neznamená, že je ignoruje. Amerika má své politické vězně stejně jako Česká republika. Historie vykonstruovaných soudních procesů

namířených zejména proti levicové opozici také o mnohém vypovídá, stejně jako mamutí policejní databáze obsahující tváře a profily poloviny Američanů. I tak se policie a justice v USA v současnosti primárně zaměřuje na odklizení odpadlíků, neúspěšných, těch, co nemají v konkurenčním prostředí šanci, a ani tohle ze Spojených států mecenáše rozhodně nedělá.

ROZBÍT OKOVY

Americké instituce nadále vesele provozují otrokářství a ještě říkají, že tak činí pro blaho vězňů. Každému dojde, že to nejsou vězni, kdo z této situace těží. V magazínu *Mother Jones*, konkrétně v čísle z 19. září 2016 v článku o stávech vězňů, se například píše: „Pracující vězni údajně pomohli daňovým poplatníkům státu Florida v roce 2014 ušetřit více než 59 milionů dolarů.“ Takže stát, od kterého se očekává, že bude chránit své občany před vykořisťováním, se ve skutečnosti podílí na vykořisťování svých občanů, aby snížil rozpočtový deficit. Ale bylo by chybou domnívat se, že na tom nakonec vydělají daňoví poplatníci. Musíme brát v úvahu také skutečnost, že peníze daňových poplatníků nejsou z velké části využívány na zkvalitnění života, ale na zkvalitnění byznysu. Člověk nemusí být inženýr ekonomie, aby mu došlo, kdo se nachází na konci řetězce, a kdo tedy z otrocké práce těží nejvíce: akcionáři desítky firem a korporací obcházejících tímto způsobem zákoník práce. Daňoví poplatníci jsou naopak ti, kdo tratí, obzvlášť ti, co se živí námezdní prací. V nekalé soutěži přicházejí o pracovní místa. Tratí i živnostníci a malé firmy, které nedosáhnou na privilegovaný byznys ve vězeňsko-průmyslovém komplexu.

V den pětáctýřicátého výročí povstání ve věznicích Attica, 9. září 2016 se zbídačení postavili na odpor. Do stávky vstoupilo v USA 24 000 galejníků. Že jste o tom neslyšeli? Nejszte jediní. Tuhle stávku ignorovala jak korporátní média, tak levice. Je důležité zmínit, že akce 9. září byly svolány širokou škálou skupin, v níž hrají zásadní roli organizace jako Free Alabama Movement (FAM), zdola organizovaná vězeňská skupina, která se rozšířila napříč USA. V organizování těchto akcí sehráli stěžejní roli i anarchisté, stejně jako v aktivitách, jako jsou hladovky, stávky a vězeňské vzpoury a nepokoje, které propukly letos v holmanské věznici. Podpora přišla také od dalších organizací, jako je Anarchistický černý kříž (ABC) či Incarcerated Workers Organizing Committee (Výbor pro organizování uvězněných pracujících – IWOC) – sekce syndikalistické IWW, která má po celých Spojených státech kolem tisíce členů ve vězení. Anarchisté na podporu stávky provedli i různé organizační a doplňkové akce – několik konferencí a řadu demonstrací, vyvěšování transparentů či graffiti kampaní.

V Alabamě byla stávková vlna nejsilnější a zapojili se do ní trestanci asi z deseti zařízení. Ve státní věznici Holman v Alabamě stávkovalo na 400 vězňů. Čtyři stovky vězňů státkovaly také v nápravných institutech Holmes na Floridě a Kinross v Michiganu. Prostřednictvím stávek, hladovek a ničení majetku se zapojilo také mnoho vězněných žen, např. z Centrální kalifornské ženské věznice, ženské věznice v Nebrasce, nápravného zařízení Lincoln v Nebrasce, ženské věznice v Kansasu a z věznice v Merced v Kalifornii. To, že se do stávky vězňů zapojilo tolik žen, je příznačné. Ženy a barevné mladé ženy obzvlášť jsou nejrychleji rostoucí populací v nápravných zařízeních. Vně ocelových mříží probíhaly rozsáhlé akce solidarity bývalých vězňů, přátel, rodinných příslušníků, kritiků

vězeňského systému a abolicionistů. Až stohlavé demonstrace v ulicích, před věznicemi, sídly a provozovnami korporací těžících z otrocké práce proběhly po celých Spojených státech i v zahraničí.

Ke stávce vězňů se přidávali i bachaři, jak informovalo na svých stránkách FAM. Dokonce i bachaři protestují proti podmínkám ve věznicích, mizerným mzdám, přeplnění věznic a porušování lidských práv. Přesto stávkující vězni naráželi na tvrdou represí. Někteří byli přeloženi na ještě bídější pracoviště, další byli umístěni na samotku nebo eskortováni do jiných nápravných zařízení. Návštěvy byly zakázány. Přes tvrdé represe vydrželi někteří stávkující ve svém odporu déle než měsíc. Do stávky se podle Bena Turka z IWOC zapojilo celkem 40–50 věznic z 24 států.

Na seznamu požadavků vězňů bylo kromě ukončení otrocké práce také důstojné zacházení s psychicky hendikepovanými a stejná práva pro všechny, i pro doživotně odsouzené. Vězni dále požadují, aby byla rozhodnutí o podmíněném propuštění činěna na základě odborných analýz namísto emotivních dojmů a osobních sporů. Vzdělávací programy chtějí zpřístupnit všem vězňům. Dále chtějí rozšířit rehabilitační programy usnadňující návrat do běžného života. Mezi dlouhodobé cíle anarchistů, tvořících významnou část protestů, patří ostatně vedle odstranění kapitalismu a všech autoritářských režimů také úplné odstranění vězeňství.

„Proletáři všech zemí, spojte se! Nemáte co ztratit kromě svých okovů!“ Tohle klišé a neustále vysmívaný slogan má hodně

do sebe. V případě pracujících vězňů v USA a v Číně nejsou okovy metaforou, ale tvrdou realitou, ať už ve formě mříží, bacheře, který vás má celý pracovní den na mušce, nebo elektronických náramků. Ani pracující, kteří se momentálně nacházejí vně mříží, nesmí ignorovat hanebné vykořisťování vězňů. Bezcharakterní a nesmyslná obhajoba tohoto stavu musí narazit. Otroctví, nevolnictví a jakákoliv jiná forma nátlaku na pracovišti jsou urážkou celého lidstva a musíme mu čelit všemi dostupnými prostředky. Mlčení je nepřijatelné, když jsou lidé nuceni pracovat v podmínkách, které i korporátní média nazývají novodobým otroctvím, v zemi, která se pasuje do role světového policajta.

Zdroje: aws.mn; crimethinc.com; afeb.cz

PRÁCE V HISTORICKÝCH PROMĚNÁCH

MICHAL TRČKA

Ty dokládají proměnu vnímání samotné práce směrem k pracovnímu režimu, který například využívá disciplinárního přístupu k času. Moderná přinesla rozmanité druhy vykořisťování dělníků a postindustriální éra je dobou, kdy by se spousta lidí chtěla nechat vykořisťovat, ale nikdo už je vykořisťovat nechce.

Zrušení otroctví mělo podle abolicionistů vést k emancipaci člověka, odstranění nerovnosti a proměnám v hierarchických vztazích ve společnosti. Stejně tak v boji za volební práva žen v 19. století mnohé a mnozí věřili, že jeho vítězství přinese zásadní proměnu společnosti. Volební právo ani deklarace o rovnosti však nestačily, rozmanité podoby otroctví a sexismu nezmizely a mnohdy nabývaly ještě horších podob. Ve filmu *Ostrov v ohni* /*Queimada* (1969) se jedna z hlavních postav, britský agent William Walker, ptá, zda je lepší mít manželku nebo si platit prostitutku. Dochází k závěru, že rozhodně je výhodnější platit si prostitutku. O manželku se musí muž neustále starat, žít ji, šatit, prostitutku si zaplatí, pouze když ji potřebuje. Stejně tak je tomu podle něj také u rozdílu mezi otrokem a zaměstnancem. Tato úvaha představuje sexismu a otrokářský rasismus v jedné podobě. Obávám se, že to není jen filmová replika, ale také odraz minulé i současné reality. V systému dlužního otroctví čekaly osvozené otroky půjčky od stejných farmářů, pro které pracovali, které měly tak vysoký úrok, nebo byly tak nevýhodné, že ani po tvrdé roční lopotné práci nevedly ke splacení dluhu, ale naopak k dalším novým půjčkám. Systém pachtování v podobě dlužního otroctví přetrvává dodnes nejen v tzv. rozvojových zemích a obdobná logika je součástí exekutorských výměrů a smluv. Většina lidí prodává svou osobu, která by podle kantiánské logiky a logiky lidských práv a svobod měla mít svou nedotknutelnou důstojnost, jako věc, zboží na trhu práce, jak už pravil starý pan Marx.

EFEKTIVITA PRÁCE A PRACOVNÍ MORÁLKA

Pracovní podmínky, stejně jako výkony se mezi jednotlivými zeměmi znatelně liší. Jednou z prvních dělicích linií je hranice mezi tzv. bohatým Severem a chudým Jihem. Ale mezi bohatšími státy nacházíme opět velké rozdíly, například i v oblasti efektivity práce. Z jakého důvodu v oblasti efektivity práce najdeme takové množství rozdílů? Jednotlivé kultury patrně nejsou více či méně pracovitě, jak by se mohlo na první pohled zdát, ale mají specifické kulturní strategie, které ovlivňují celkovou podobu pracovních výkonů a podoby pracovních vztahů apod. Japonci pracují ze všech národů nejvíce, některé zdroje uvádí, že se jedná v průměru o 2200 hodin ročně. Z Evropanů pracují méně, v porovnání s evropským průměrem, například Němci, a přitom jsou naboze efektivní. Některé německé závody nabízejí každých deset týdnů nárok na dlouhý víkend od čtvrtka do úterý a pracující mohou odpracovat čtyřicet hodin za čtyři dny. Česká práce takovou výkonnost, jakou mají Němci, nevykazuje. Češi, kteří se v roce 2012 často holedbali výroky o líných Řecích, nestačí ani na ně, ani na průměr EU. Podle dat Eurostatu zvládnou Češi za hodinu udělat jen 71,4 % toho, co průměrný zaměstnanec v EU, a ve srovnání s ostatními jsou na desáté nejnižší příčce. Problémem však, zdá se, je to, že se český průmyslový sektor orientuje na to být „montovnamy“, což z nás dělá jednu z nejprůmyslovějších zemí EU, ale tím pádem vytváříme pouze „meziprodukty“ a ne „koncové produkty“, tedy hotové výrobky, což vede k nižším ziskům a výplatám. Za nižší výkonnosti tedy nutně nemusí stát nějaká lenost českých pracovníků, ale trochu jiné výpočty, které dokládají českou pozici montoven na evropském trhu.

S tímto jevem také souvisí okolnost, že čeští pracující v průmyslové oblasti nemají

Otrocká práce, profesní etika a pracující chudoba

Od zrušení otroctví uběhla relativně dlouhá doba, ovšem otroctví stále nevytizelo, stejně jako některé specifické pracovní podmínky, proti kterým se lidé v tzv. evropské moderní civilizaci bouří od doby průmyslové revoluce. Francouzské hnutí Nuit Debout upozorňovalo od svého počátku na návrat do 19. století, ve Švédsku se oproti tomu zavádí šestihodinová pracovní doba. Jaké souvislosti se skrývají za těmito odlišnými kulturními pracovními strategiemi? Rozdíly v oblasti práce nejsou jen mezi státy, kulturami, ale také mezi jednotlivými profesemi, které jsou provázány se svými profesními etickými kodexy.

tak prestižní postavení jako naši sousedé v Německu. Vnímání „prestiže povolání“ se začalo objevovat v souvislosti s rozvojem měst ve středověké Evropě, ve kterých jako by se do popředí drala snaha o občanskou rovnost, ovšem ve skutečnosti se jednalo spíše o nové dělení obyvatelstva podle meritokratických měřítek a podle prestiže povolání. Profese se stala onou novou formou sociálního postavení, podle typu zastávané profese se člověk ocitl na společenském žebříčku. Mezi ty nižší příčky, opovrhované profese, patřil hrobník či prostitutka, kteří ovšem nikdy neměli nouzi o zákazníky, ale dále také předchůdci profese lékařské, tedy felčáři a mastičkáři, a na dně společnosti se pohyboval také obchodník, protože například lichva nebo dálkový obchod byly viděny z křesťanské etiky jako nemorální kupčení s božím časem, a je dobré dodat, že cena zboží měla být v křesťanském prostředí spravedlivá, řízená cechovními úmluvami, které v ideálních případech dbaly o dobrou pověst svého povolání. Ne náhodou byla lichva povolena Židům, a když se to hodilo, byla využívána jako jedna ze záminek k pogromům.

Jakých povolání si nejvíce váží česká veřejnost? Údaje Centra pro výzkum veřejného mínění z února 2016 ukazují, že nejvíce oceňujeme profese lékařů, potom vědců, dále zdravotních sester a učitelů na vysoké škole, hned za nimi jsou učitelé na základní škole. Nejnižší z šestadvaceti možností lidé řadí uklízečky, na předposlední místo poslance. Je zajímavé, že tyto údaje se od devadesátých let příliš nemění. Co z toho vyplývá? Rozhodně to, že velké množství lidí, kterých si veřejnost váží, nedostává za svou práci dostatečnou mzdu, pokud bychom jako kritérium hodnocení použili prospěšnost pro společnost.

Profese vznikly v souvislosti s dělbou práce a spolu s nimi se začaly objevovat také profesní kodexy. Dle mého názoru v sobě proměny

těchto kodexů napříč staletími nesou také stopu proměn vnímání práce samotné. Jak se proměnily soubory pravidel či norem, jimiž se řídí vykonavatelé určitého povolání? Jak se proměnila profesní etika? Porovnání by zabralo množství stránek a některé soubory profesní etiky jsou neporovnatelné – například profesní etika učitelů a vojáků, ale myslím, že je přece jen možné něco důležitého z nich vysledovat. Například etický kodex cechmistrů a mistrů cechu ševcovského vydávaného tovaryšům z roku 1582 říká: „Každou neděli po obědě se tovaryši budou scházet v hospodě, budou členy pořádku a nesmějí vynechat nešporní odpolední kázání. Kdo vynechá, zaplatí pobytu 1 bílý peníz. [...] Každou pod pokoutou druhou sobotu o 7. hodině musí tovaryši navštívit lázně. [...] Item, který se tovaryš nezřízeně opil a odtud hovadské věci by se dopustil, ten aby podle uznání všech tovaryšů trestán byl.“ Pokud tato pravidla srovnáme s kodexem zaměstnance českých drah: „Respektuje firemní jednotu, filozofii, strategii, cíle a etiku, rozvíjí pozitivní obraz zaměstnavatele, reprezentuje firemní zájmy, uznává a respektuje vztahy nadřízenosti a podřízenosti a sdílí firemní kulturu [...] Preferuje zájmy zaměstnavatele a podporuje jeho rozvoj, přispívá k jeho prezentaci [...] Chrání hmotné i duchovní vlastnictví zaměstnavatele, pečuje o jeho rozšiřování, kvalitu a funkčnost“, myslím, že se nabízí pár charakteristických znaků proměny etických kodexů z tradiční do moderní podoby. První kodex v sobě obsahuje důraz na cechovní jednotu, sdílení, veřejné prvky apod., ten druhý řeší věci soukromé, vztah k majiteli a vlastnictví. Je to jeden z dílů do skládanek proměny tradiční společnosti do podoby společnosti moderní, která postupně probíhala od 15. století a její reflexe dala vznik oboru sociologie. Patrně hlavní hranicí mezi tradiční a moderní společností byla radikální přeměna instituce trhu a přeměna půdy a práce ve zboží.

Podle Maxe Webera, jednoho z otců zakladatelů sociologie, se však nezměnilo jen to. Jeho *Protestantská etika a duch kapitalismu* je analýzou proměny tradiční společnosti v širších souvislostech. Weber si všiml, že kapitálové vlastnictví a podnikatelské či kvalifikované vrstvy mají převážně protestantský charakter, což mělo své historické důvody, ale bylo zde ještě něco navíc. Protestantství v sobě na jedné straně obsahovalo snahu o zbavení se ekonomického tradicionalismu, odpor proti tradičním autoritám. Ovšem dle Webera údajná askeze a odcizenost světa katolicismu proti nové světské radosti protestantismu byla dalším mýtem. Získávání peněz s sebou na druhé straně neslo přísné omezení nevázaného prožitku. Zisk se stal účelem života, nikoli prostředkem k uspokojení potřeb. Weber to dokládá na výrociích Benjamina Franklina: „Mysli na to, že – jak říká staré přísloví – dobrý počtář je pánem všech peněženek. Kdo je známý tím, že platí přesně ve slíbenou dobu, ten si může kdykoli vypůjčit peníze, které zrovna jeho přátelé nepotřebují. [...] Kromě toho zvětšuje tvůj kredit, když pamatuješ na svoje dluhy, když se projevuješ jako starostlivý a čestný muž.“ Oproti benediktinskému étosu práce, ve kterém šlo o efektivitu, díky které člověk získal více volného času, došlo k přechodu ke kalvínskému étosu práce, který hlásal maximální a efektivní využití času, protože podle našeho úspěchu je možné poznat, zda jsme bohu-libí, zda naše životní cesta míří do nebes a jsme těmi pomyslnými zrny oddělenými od plev. A pokud by se nám nedařilo v jednom zaměstnání, netřeba zoufat, ale máme se snažit prosadit v jiném zaměstnání.

Proměny tradiční a moderní společnosti v souvislosti s proměnou práce měly další dosud nezmiňované podoby. Postupně se objevil pracovní režim počítaný na hodiny. S rozvojem vědy a techniky člověk získal nové přístroje na měření času, díky kterým mohl nejen lépe rozvrhnout svůj den, ale tyto přístroje přispěly rovněž v oblasti práce k vypočítávání délky pracovních úkolů nebo strukturování pracovního dne. Postupně se do výbavy společenského slovníku dostal pojem „pracovní doba“, který jen spoludefinoval další koordinační a disciplinační mechanismy moderní doby.

Podle J. F. Lyotarda je moderní pojem času spojen s pojmem kapitálu, směna se stává obchodováním s časem, který už se nepočítá jen na hodiny, ale rovněž na vteřiny. Společenské dělení podle času-peněz rozčleňuje lidi podle časových možností. Ti, kteří na trhu vystupují jako lidé-zboží, nabízejí svou práci-čas, ti, kteří vlastní jen svůj čas, musí být flexibilní a zaujmou pouze ty nejnižší příčky. Ti, kteří disponují množstvím akumulovaného času-peněz, obsazují horní patra společnosti, jsou jak vlastníky času, tak času-peněz. Toho, komu zbude jen jeho čas a nedaří se mu ho přetavit do času-peněz, čeká sociální vyčlenění na okraj. Jak pronesl Jan Werich ve forebíně hry *Balada z haďrů*, čas si vymysleli lidi, aby věděli od kdy do kdy a co za to.

Jak poukázal M. Foucault, moderní časový rozvrh je jedním z disciplinačních mechanismů, tato disciplinace se konkrétně projevila tak, že došlo k rozkouskování času do drobných úseků, které byly prostoupeny konkrétní zadanou činností, vymezenou přesnými příkazy, jež očekávaly okamžité reakce. Časové úseky navíc nebyly pouze nějakým ohraničeným kvantem, mírou, která vytyčila určité úseky úkolů, ale důraz byl kladen na kvalitu využití času. Přesnost, využitelnost, pravidelnost se dle Foucaulta staly fundamentálními ctnostmi disciplinárního času, a tyto charakteristiky se rovněž týkaly pracovního času, který musel být časem bez kazů, časem dobré kvality, během něž zůstává tělo nepřetržitě využíváno k činnosti. Disciplinární čas postupně prostupuje všemi oblastmi lidského života.

V období moderny došlo dále k postupné industrializaci, k průmyslové revoluci, ve které bylo potřeba mnoha pracovníků osvozených od feudálního otroctví, ovšem občanské zrovnoprávnění pracujících nepřineslo svobodu, v jakou doufali mnozí doboví socialisté a socialistky. Na poli práce dochází během industrializace k likvidaci tvůrčího jádra lidské práce, člověk se stává součástí stroje, zná jen část výrobního procesu, což vede k devastaci osobnosti pracovníka, protože od této chvíle je dělník anonymním uniformním zaměstnancem, kterého velmi trefně zobrazil Charlie Chaplin ve filmu *Moderní doba*. Tato moderní doba doprovázená industrializací, vzala uspokojení z pohledu na dokončené dílo, což podle některých psychologů přináší také drobné neurozy i vážnější choroby. Jsou známy příklady některých přepracovaných vrcholných manažerů, kteří si potírají obličej exkrementy, aby mohli usnout, nebo případy pracujících, kteří oneomocní na začátku dovolené a na konci se postaví na nohy a mohou zase vesele nastoupit do práce. Nahrazení strojové výroby digitalizovanou, tedy proces postindustrializace, přinesl další obrat, spočívající mimo jiné v tom, že učinil dvě třetiny obyvatel nadbytečnými. V postindustriální, postfordistické a posttayloristické době dochází k decentralizaci velkých podniků, ovšem ne směrem k zaměstnancům, tvoří se pohyblivé organizační sítě a dochází k rozdělení sféry dodavatelů od

subdodavatelů, na které jsou kladeny vysoké požadavky flexibility a výkonnosti, stejně tak jako na jednotlivé zaměstnance, kteří jsou vystavováni nejistotám nebo organizaci jejich činnosti spočívající ve splnění úkolů v rámci jednotlivých krátkodobých zakázek či projektů.

SPOLEČNOST BEZ ZAMĚSTNÁNÍ?

Lidová moudrost praví, že práce je poslední zoufalý pokus, jak přijít k penězům. Akcelerationistický manifest z roku 2013 hlásá, že společnost bez práce je nevyhnutelná. Řekl bych, že oba výroky jsou svým způsobem pravdivé, ale ten druhý není valnou většinou společnosti realizován a pro mnohé není v tuto chvíli realizovatelný, tak jak by si to představovali akcelerationisté, ale do jisté míry se přece jen realizuje, ovšem poněkud jiným způsobem.

Nežijeme ve společnosti bez práce, ale postupně ve společnosti bez zaměstnání. Práce je mnoho, ale oceňované práce, za kterou bychom získali dostatečné ohodnocení, je málo. Kapitalismus měl zaniknout také z toho důvodu, že nedokáže zajistit dostatečný počet pracovních míst, což se stalo, a opět tak překonal předpovědi o rovnostářské společnosti, která už musí každou chvíli nutně přijít, jaké najdeme v humanitních vědách ve stozích papírů v mnoha verzích. David Graeber v esejí *Práce na hovno* zmiňuje Keynesovu předpověď z roku 1930, ve které tento autor tvrdil, že na konci 20. století bude technologie tak vyspělá, že USA dosáhnou patnáctihodinového pracovního týdne. Práce je stále dost, ale zaměstnání málo, a také proto platí další zažitá věta, že spousta lidí by se chtěla nechat vykořisťovat, ale nikdo je už vykořisťovat nechce. V předpovědích o konci námezdní práce má své ústřední místo automatizace a technický pokrok. Emancipace spojená s technickým pokrokem je obsažena už v díle osvícenců a také v díle akcelerationistů. Ovšem samotný nárust automatizované práce a digitalizace výroby nezvýšily počet pracovních míst dle předpovědi. Naopak, a k tomu ještě velká část obyvatelstva západních zemí pracuje zdarma u automatů samoobslužných pokladen, když nakupují v obchodních řetězcích a nechtějí a nemůžou vystát frontu, která před nimi ční u jedné osamělé pokladni, která je nepříjemná, protože se snaží oddálit pauzu na toaletu, protože musí počítat s tím, že si nemůže odskočit při každém tlaku v močovém měchýři, a periferní vidění láká spousta samoobslužných pokladen, u kterých je jen jedna fronta. V manifestu akcelerationismu se píše, že když člověk nechodí do práce, přináší mu to obrovskou svobodu, ale zkusme se na to podívat z jiné stránky – z pozice kultury chudoby, sociální exkluze a bezdomovectví.

Úpadek sociálního státu nevěstí situaci, ve které bychom došli k vytvoření společnosti, kde bude technika sloužit emancipaci lidí a snižování počtu hodin pracovního týdne. Zavádění šestihodinových směn se týká států, které mají pozici silných sociálních institucí. Ve Švédsku zavedli toto snížení jednak z tržních důvodů, aby zvýšili produktivitu, ale také aby zajistili spokojenější život. Dokonce firma jako švédská Toyota přešla už před třinácti lety k tomuto snížení. Opět se stačí podívat na celou situaci pouze ekonomickou optikou a rysují se před námi výhody, jako jsou snižování počtu hodin na nemocenské, předčasný odchod do důchodu, tedy jevy spjaté s přepracovaností. Je ale pravda, že jsou také jiné kulturní strategie, jak tomu předejít. V Japonsku existuje pojem *karoshi*, který by se snad dal přeložit jako smrt z přepracování – v Japonsku pracují nejvíce hodin na světě, nejméně času

stráví na dovolené a na nemocenské. S takovými soudruhy by se budovaly světlé zítřky! Velká část evropské společnosti stojí možná na prahu určitého návratu do 19. století a čeká ji nucené přijetí japonských pozic. Tedy pokud chcete mít zaměstnání. Tento návrat se stal také heslem francouzského hnutí Nuit Debout, které vzniklo v první řadě jako reakce na chystané změny v zákoníku práce, jež jsou jedním z mnoha dokladů zhoršování pracovních podmínek v řadě zemí a v různých odvětvích.

Ale není se asi co divit, když je nás přece tolik, demografický růst se navíc nejeví vůbec příznivě, a to především v ústech škrtových reformátorů. A není se tedy také co divit, že pracovní život je nutno prodloužit a na důchody začít šetřit už od dětství. A i když lidé s nižším vzděláním mají kratší dobu života, alespoň se můžou strhat dřív, než se jich chytne nějaká zhoubná nemoc. Asi už nás nepotká situace (kterou vtipně popsal Jan Keller) jako za vlády Ludvíka XIV., který zavedl ve Francii první penze a státní úředníci byli tak nadšení, že sloužili až do smrti, aniž by je využili. Na strašení demografickým růstem upozornil např. Tomáš Fiala z katedry demografie VŠE Praha, který vyslovil kritiku ke snaze Nečasovy vlády o zavedení druhého důchodového pilíře, tedy privatizaci důchodového systému. Jako jeden z hlavních důvodů zavedení byl uváděn právě nepříznivý demografický vývoj. Přitom od roku 1995 je poměr osob důchodového věku na 100 osob v produktivním věku poměrně stabilní a situace by podle demografických údajů neměla být ani v budoucnu hroživá. Ovšem pokud zajistíme dostatečné zvyšování porodnosti anebo se otevřeme migraci. O to první se snažíme skrze techniky asistované reprodukce, vědci už dokonce přišli na to, jak pomoci jedné spermie a jakékoli buňky podnítit bujení buněk, které je potřebné pro vznik embrya, tudíž už se nemusíme bát nedostatku ženských vajíček, a plodných mužů nám stačí pár, můžeme spojit jejich spermii třeba s buňkou jejich mrtvého dědečka. To druhé se snažíme potlačit a uzavřít se před brannými světy ve svém imperiálním království, postaveném na letech „tvrdé koloniální práce“ drábů tzv. rozvojového světa.

Žijeme v postindustriálním světě, což mimo jiné znamená, že strojírna výroba, u které byla potřeba spousta dělníků, je postupně nahrazena výrobou digitální. S tímto jevem souvisí pojem, který se objevil v 80. letech minulého století, pojem pracující chudoba. Pracující chudobou jsou nejvíce ohroženi lidé se základním vzděláním, ženy a mladí lidé. Celosvětově mezi mladými nezaměstnanými hlavně ženy, v Evropě muži. Odhaduje se, že 156 milionů mladých lidí žije v pracovní chudobě a že ve 28 členských zemích EU více než čtvrtina mladých pracuje na částečný úvazek

nebo na dobu určitou. Mladých lidí se rovněž ve zvýšené míře týkají dlouhodobé neplacené stáže, díky kterým získají potřebné zkušenosti pro získání placené pracovní pozice. Zvláštní orgán OSN *Mezinárodní organizace práce* (ILO) v tomto roce uvedl, že počet nezaměstnaných mezi 15 až 24 lety globálně vzrostl na 71 milionů osob, což je blízko historicky nejhorším výsledkům z roku 2013. V této studii je děsivé číslo, stejně jako věk osob, kterým se studie věnuje.

V ČR se pracující chudoba týká podle údajů z minulého roku asi 160 000 lidí, přičemž hranice pro vstup do sféry pracující chudoby byla stanovena na 10 220 Kč čistého pro jednu osobu; pro dvě osoby 15 330 Kč; pro rodiče a dvě děti mladší 13 let 21 461 Kč. Tento fenomén je rovněž spojován s modelovými situacemi sociálních konfliktů. Konkrétně tak, že pokud se v daných regionech snižuje hranice mezd a blíží se svou výší sociálním dávkám, tato situace přispívá jako jeden z faktorů k sociálnímu napětí a konfliktům. Dobrým dokladem jsou například také studie společnosti MEDIAN, která upozornila mimo jiné na situaci v Severomoravském kraji, kde si lidé berou půjčky na základní potřeby a nájem. Tento jev se nejvíce dotýká bývalých průmyslových oblastí, které zasáhla jak postindustrializace, tak privatizace, a těchto regionů se rovněž týkají ve vyšší míře sociální konflikty s rasovým podtextem.

Fenomén pracující chudoby je jen jedním strůpčím skládky příjmové nerovnosti, na kterou upozorňuje *Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj* (OECD) jako na jedno z největších současných sociálních nebezpečí. Dokonce i řada pravicově smýšlejících ekonomů říká, že je potřeba navýšit mzdy, aby se zvýšila kupní síla obyvatel. Od roku 2007 do roku 2013 jsme měli minimální mzdu jen 8000 Kč. Se zvyšováním nerovností dále souvisí nebezpečí nárůstu bezdomovectví, spojené rovněž se zvyšováním nájmů a nedostatkem sociálního bydlení. Špatný dopad má ekonomická nerovnost také na sebeúctu, zdraví a sounáležitost. Studií na toto téma a dokladů závažnosti situace máme dostatek.

Nárůst nerovnosti je spojen také s dalším procesem, pojmenovaným dekonverze, který popisuje ve svém díle *Metamorfózy sociální otázky* Robert Castel, nebo v českém prostředí s odkazem na Castela využívá ve svém díle *Tři sociální světy* již jednou zmíněný Jan Keller. Tento pojem označuje situaci, ve které dochází ke ztrátě míst, s nimiž mizí užitečnost a uznání v očích druhých a narůstá napětí ve společnosti a počty sociálních konfliktů. V historii proběhlo několik velkých dekonverzí. Ve středověké Evropě se řešily např. věšením za potulku a tuto situaci rovněž vyřešila v roce 1348 morová rána, při které zemřela třetina

až polovina obyvatel. Po objevení Amerik opět hodně zbytečných mizí a v první polovině 19. století byla krize zažehnána vznikem velkých organizací, vytvořením statusu zaměstnance, zaměstnaneckých práv a postupným vytvářením systému pojištění. Další dekonverze vyřešily světové války a poválečná obnova Evropy, na kterou bylo potřeba množství pracujících, což mimo jiné vedlo také ke vzniku států blahobytu. Pokud dnes osekáváme poslední zbytky sociálního státu, zaměstnání je odpojeno od pojištění, lze očekávat, že bude přibývat nepotřebných a bude silit dekonverze. Pokud se někdy dle statistických ukazatelů přece jen zdá, že počet zaměstnaných roste, je potřeba rozlišovat, o jaké zaměstnání se jedná. Dnes již klasický pojem prekarizace práce Guye Standinga upozorňuje na ubývání plnohodnotných úvazků ve prospěch úvazků částečných. Spolu s tím jde ruku v ruce špatná bezpečnost práce, minimální sociální ochrana, podpora šedé ekonomiky.

Jak upozorňuje filozof M. Sandel, nerovnost ve společnosti podkopává solidaritu, kterou vyžaduje fungování demokratického zřízení, které by opravdu dostalo svému jménu. Bohatí žijí oddělené životy od chudých, vydělují se z veřejných institucí a zařízení, centra mnohých evropských měst už můžete projet jen v nových autech, protože byste mohli ohrozit plynulost dopravy. Stahování bohatých z veřejných míst a služeb s sebou nese problémy pro rozpočty, ze kterých se platí fungování veřejných institucí, protože bohatí jsou méně ochotni podporovat fungování veřejné sféry ze svých peněz. Spolu s tím dochází k podkopávání občanské společnosti, protože veřejné instituce přestávají být místem setkávání. To ztěžuje pěstování solidarity a smyslu pro společenství, na nichž závisí demokratické občanství a demokracie jako taková.

Organizace práce, fungování tržní společnosti a všeobecně ekonomické sféry nám ukazují, že jsme možná navíc vkročili do období nového feudalismu. Máme lidská práva, ale s nimi nové hierarchické struktury, které se týkají jak odebírání nadpráce, tak odebírání uznání v očích druhých. Do jisté míry jsme opustili poddanství a otroctví, ale přesto nezmizely, jen došlo k proměně jejich podoby. *Kapitál v 21. století* Thomase Pikettyho je dokladem toho, že rostoucí nerovnosti podporují návrat západní společnosti k „dědičnému kapitalismu“. Přibližujeme se podle něj k sociálním podmínkám 19. století, kdy se velké majetky především dědily. I přesto velká část lidí stále věří v „americký sen“ o úspěšných pracovních podnikatelích, kteří si své bohatství zaslouží. A především věří v to, že i je by mohlo jednou takové „štěstí“ potkat.

TYRANIE HODIN

GEORGE WOODCOCK

Čas jako nástroj podrobení člověka

V žádné z charakteristik se současná západní společnost neodlišuje od raných společností tak ostře jako ve své koncepci času.

Starověkému Číňanovi nebo Řekovi, dnešnímu arabskému pastýři nebo mexickému rolníkovi se čas ukazoval v cyklickém procesu přírody, ve střídání dne a noci, přechodem z jednoho ročního období do druhého. Kočovníci a rolníci měřili a ještě stále měří svůj den východem a západem slunce a svůj rok setbou a sklizní, opadáváním listů a táním ledu na jezerech a řekách. Zemědělec pracoval v souladu s přírodními živly, řemeslník tehdy, když cítil, že je ještě třeba zlepšit výrobek. Čas se vnímal v procesu přirozených proměn a lidé neměli v úmyslu ho přesně měřit. Proto měly v jiných ohledech vysoce rozvinuté civilizace velmi primitivní prostředky pro měření času: skleněnou nádobu s přesypajícím se pískem nebo kapající vodou, sluneční hodiny, zbytečné v oblačném dni, svíčku nebo lampu, u níž neshořelé zbytky tuku nebo vosku ukazovaly hodiny. Všechny tyto pomůcky byly přibližné a nepřesné a často nespolehlivé kvůli počasi nebo osobní lenosti jejich obsluhy. Nikde v dávnověkém nebo středověkém světě nebylo víc než pár lidí zabývajících se měřením času v hodnotách matematické přesnosti.

Dnešní západní člověk žije ve světě, který funguje podle mechanických a matematických symbolů na hodiny měřeného času. Hodinové přístroje mu diktují pohyb a zastavují jeho aktivitu. Mění čas z přírodního procesu v komoditu, kterou lze prodat nebo koupit jako mýdlo nebo rozinky. A protože bez prostředků pro přesné měření času by se industriální kapitalismus nikdy nemohl rozvinout a pokračovat ve vykořisťování pracujících lidí, hodiny představují prvek mechanické tyranie v životě současných lidí mnohem mocnější než kterýkoli individuální vykořisťovatel nebo jiný stroj. Má tedy význam znát historický proces, v němž hodiny ovlivňovaly sociální vývoj moderní evropské civilizace.

V historii je častým jevem, že kultura nebo civilizace rozvíjí prostředek, který bude později použit na její zničení. Starověcí Číňané například vynalezli střelný prach, který byl zdokonalen vojenskými specialisty západu a nakonec sehrál svou roli při ničení čínské civilizace trhavými moderními válkami. Podobně byly velkým úspěchem vynálezavosti řemeslníků středověkých měst Evropy mechanické hodiny, které svou revolucí změnou koncepci času způsobily růst vykořisťovatelského kapitalismu a zničení středověké kultury.

Hodiny se objevily v jedenáctém století jako zařízení ke zvonění zvonů v pravidelných intervalech v klášterech, které se svým přísně regulovaným životem povinným pro všechny uvnitř byly nejbližší středověkou sociální analogií továren našich dnů. Nicméně právě hodiny se objevily ve 13. století a už ve 14. století se staly rozšířenou ozdobou veřejných budov v německých městech.

Tyto rané hodiny, fungující díky závaží, nebyly zvláště přesné a velké přesnosti bylo dosaženo až v 16. století. Říká se například, že první přesné hodiny v Anglii byly až ty vyrobené v roce 1540 a umístěné na budovu Hamptonského soudního paláce. Ale stejně byla přesnost hodin v 16. století relativní, protože byly vybaveny pouze hodinovou ručičkou. Myšlenku měřit čas na minuty a vteřiny vyslovili matematici už ve 14. století, ale až s vynálezem kyvadla v roce 1657 bylo dosaženo dostatečné přesnosti, aby mohla být dodána minutová ručička, a vteřinová se objevila až v 18. století. Je třeba si povšimnout, že tato dvě století byla dobou, kdy se kapitalismus rozrostl do takových rozměrů, že byl schopen těžit z průmyslové revoluce v technice, aby ustavil svou nadvládu nad společností.

Hodiny, jak se vyjádřil Lewis Mumford, představovaly klíčový stroj éry strojů jak kvůli vlivu na technologii, tak na zvyky člověka. Technicky byly hodiny první skutečně automatický stroj, který dosáhl jisté důležitosti v životě člověka. Do jejich vynalezení byla podstata všech běžných strojů taková, že jejich činnost závisela na vnější a nespolehlivé síle, jako byly lidské či zvířecí svaly, voda nebo vítr. Je pravda, že starověcí Řekové vymysleli řadu primitivních automatických strojů, ale ty se používaly (jako Hérónův parní stroj) k dosažení „nadpřirozených“ efektů v chrámech nebo k pobavení tyranů v levantinských městech. Ale hodiny byly prvním automatickým strojem, který dosáhl společenského významu a sociální funkce. Výroba hodin se stala průmyslem, od něž se lidé naučili základům montáže strojů a získali technické dovednosti, s nimiž bylo možné budovat složitou masinérii průmyslové revoluce.

Ze sociálního hlediska měly hodiny radikálnější vliv než jakýkoli jiný stroj, neboť byly prostředkem, jímž bylo možné nejlépe dosáhnout úpravy a regulace života nutné pro vykořisťovatelský industriální systém. Hodiny poskytl prostředky, jimiž čas – kategorie tak těžko postižitelná, že žádná filozofie nemohla určit jeho povahu – mohl být měřen konkrétně ve hmatatelnějších formách prostoru, poskytovaných obvodem ciferníku. Čas jako trvání začal být ignorován a lidé začali mluvit a přemýšlet o čase vždy jako o „časových úsecích“, jako by mluvili prostě o kusech plátna. A čas, měřitelný nyní v matematických symbolech, byl nahlížen jako komodita, kterou lze prodávat a kupovat jako každé jiné zboží.

Právě noví kapitalisté si fanaticky uvědomovali čas. Čas, symbolizující práci dělníků, byl zohledňován pouze tehdy, když představoval hlavní surovinu pro průmysl. „Čas jsou peníze“ – to se stalo jedním z klíčových hesel kapitalistické ideologie a ti, kteří hlídali čas, se stali jedním z nejvýznamnějších

nových typů úředníků zavedených kapitalistickým systémem.

V prvních továrnách zacházeli zaměstnavatelé tak daleko, že manipulovali se svými hodinami nebo pouštěli tovární sirénu v nesprávný čas, aby okradli své dělníky ještě o trochu té nové cenné komodity. Později se taková praxe stala méně pravidelnou, ale vliv hodin vnutil většině lidí pravidelnost, známou do té doby jen z klášterů. Lidé skutečně začali být jako hodiny a fungovat s opakující se pravidelností, která se nijak nepodobala rytmu života přirozených bytostí. Stali se, jak to vystihla viktoriánská fráze, „přesnými jak hodinky“. Jen ve venkovských oblastech plynul přirozený život zvířat a rostlin a živly ještě stále dominovaly životu a způsobovaly, že určitá část obyvatel se nemohla podřídit smrtelnému tikání monotónnosti.

Zpočátku tento nový postoj k času, tuto novou pravidelnost života vnucovali mistři, vlastníci hodin, neochotné chudiny. Tovární otrok reagoval na svůj ušetřený čas fungováním s chaotickou nepravidelností typickou pro kořalkou nasáklé slumy z průmyslových dob počátku 19. století. Lidé utíkali do bezčasového světa alkoholu nebo metodistického vnuknutí. Postupně se ovšem idea pravidelnosti rozšířila i dolů mezi dělníky. Náboženství a morálka 19. století v tom sehrály svou roli, když hlásaly hřích „ztraceného času“. S masovou výrobou v polovině 19. století se rozšířilo vědomí času mezi těmi, kteří dříve jenom reagovali na ranní klepání na dveře nebo na tovární sirénu. V kostele i ve škole, v úřadě i v dílně se dochvilnost považovala za největší ctnost.

Z této otrocké závislosti na mechanickém čase, která se zákeřně rozšířila do všech vrstev společnosti, vyrostla demoralizující reglementace života, charakterizující dnes práci v továrně. Člověk odmítající se tomu podřídit, naráží na společenský odsudek a ekonomický úpadek. Pokud se pracovník zpozdí do práce, může ztratit práci, nebo dokonce skončit ve vězení [což byla válečná realita roku 1944]. Rychlé jídlo, každé ráno a večer tlačence ve vlcích nebo autobusech, nápor práce podle časového plánu, to vše způsobuje zažívání a nervové potíže, ničí zdraví a zkracuje život.

Ani finanční vynucování pravidelnosti nevede v konečném důsledku k větší efektivitě. Ve skutečnosti je kvalita výrobků o dost horší, protože zaměstnavatel chápající čas jako komoditu, za kterou musí platit, nutí pracovníka udržovat takovou rychlost, při které za jeho práci určitě ušetří. Kvantita raději než kvalita – to se stalo kritériem. Potěšení z vykonaného díla mizí a pracovník začíná sledovat hodiny a myslí jen na to, kdy bude moci uniknout do skromného a monotónního volného času průmyslové společnosti, v níž „zabíjí čas“ nácipáváním se stejně časově

rozvrženými a zmechanizovanými radovánkami v kině, rozhlase a novinách, dokud mu to dovoluje peněženka a únava. Jen když je člověk ochoten přijmout riziko života podle vlastní víry nebo vlastního rozumu, může – bez peněz – uniknout životu otrocka hodin.

Problém hodin je obecně shodný s problémem stroje. Mechanický čas je ceněn jako prostředek koordinace činností ve vysoce rozvinuté společnosti, přesně jako je stroj cenný tím, že zredukuje nezbytnou práci na minimum. Obojí je ceněno kvůli přínosu ke zlepšení společenských procesů a je třeba je využívat do té míry, do níž pomáhají lidem efektivně spolupracovat a zbavit se

monotónní těžké práce i společenského zmatku. Nesmí se jim ale dovolit vládnout nad lidskými životy, jako to dělají dnes.

Dnes pohyb hodin udává tempo lidskému životu, lidé se stávají služebníky koncepcí času, kterou sami vytvořili, a jsou drženi ve strachu jako Frankenstein vlastním monstrem. Ve zdravé a svobodné společnosti taková svévolná nadvláda stroje nebo hodin nad lidskými životy zjevně už nebude problémem. Nadvláda nad člověkem pomocí lidského výtvaru je ještě směšnější než nadvláda člověka nad člověkem. Mechanický čas bude sesazen do své skutečné funkce referenčního prostředku a koordinace a člověk se vrátí

k vyváženému způsobu života, který už nebude ovládan uctíváním hodin. Absolutní svoboda zahrnuje vysvobození z tyranie abstrakce, stejně jako z nadvlády člověka.

George Woodcock (1912–1995) byl kanadský spisovatel, esejista a literární kritik, kterého proslavila zejména kniha *Anarchism: A History of Libertarian Ideas and Movements* vydaná v roce 1962.

Originál textu vyšel pod názvem *The tyranny of the clock* v antimilitaristickém časopise *War Commentary – For Anarchism* v březnu 1944. Překlad mb.

CHVÁLA ZAHÁLKY

BERTRAND RUSSELL

Jako většina mojí generace jsem byl vychován úslovím „zahálka je matkou všech neřestí“. Protože jsem byl velmi poslušné dítě, věřil jsem všemu, co mi řekli, a vyvinulo se tak u mě mravní přesvědčení, které mě až dodnes vede k tvrdé práci. Ačkoli toto mravní přesvědčení ovládalo moje činy, mé názory prodělaly revoluci. Myslím, že se na světě vykonalo příliš mnoho práce, že víra ve ctnost práce způsobila mnoho škod a že to, co je třeba hlásat v moderních průmyslových zemích, se zcela liší od toho, co bylo hlášáno po věky. Každý zná příběh o cestovateli v Neapoli, který když uviděl dvanáct žebráků vyhrávajících se na slunci (bylo to ještě před Mussolinim), nabídl liru nejlínějšímu z nich. Jedenáct žebráků vyskočilo, aby liru získali, dal ji tedy dvanáctému. Cestovatel byl na správné cestě. Avšak v zemích, které se netěší středozevnímu slunci, je to se zahálkou složitější, a než se zavede, bude zapotřebí mohutné veřejné agitace. Doufám, že čelní představitelé YMCA zahájí po přečtení následujících řádků kampaň, aby přiměli dobré mladé lidi k nicnedělání. Pokud se tak stane, nežil jsem nadarmo.

Než přistoupíme k mým vlastním argumentům pro zahálku, musím se vypořádat s argumentem pro mě nepřijatelným. Kdykoli se člověk, který má dostatek živobytí, hodlá věnovat nějaké každodenní práci jako učitelství nebo psaní na stroji, je mu či jí řečeno, že takové chování je podlé, protože jím utrhuje chléb od úst ostatním. Kdyby byl tento argument naprosto platný, stačilo by, abychom všichni zahálali, a chleba bychom pak měli dostatek. Lidé, kteří takové věci říkají, zapomínají, že peníze, které člověk vydělá, obvykle utratí a utrácením dává práci. Když člověk utrácí svůj příjem, dává jedné při utrácení právě tolik chleba, kolik jiným při vydělávání bral. Opravdový darebák je z tohoto hlediska ten, kdo šetrí. Strká-li své úspory pouze pod matraci, jako příslovečný francouzský sedlák, je zřejmé, že jimi práci neposkytuje.

Pokud své úspory investuje, nastávají jiné, ne již tak zřejmé případy.

Jedním z nejběžnějších použití úspor je jejich poskytnutí nějaké vládě. Vzhledem k tomu, jak velká část veřejných výdajů většiny civilizovaných vlád padne na úhrady minulých válek či na přípravy budoucích, je člověk, jenž poskytuje své peníze vládě, ve stejné pozici jako Shakespearovy záporné postavy, které si najímají vrahy. Konečným výsledkem ekonomického jednání takového člověka je zvýšení vojenské síly státu, kterému své úspory poskytuje. Je zřejmé, že by udělal lépe, kdyby své peníze utratil, i kdyby je měl propít či prohrát v kartách.

Budete namítat, že když se investuje do průmyslových podniků, je to něco jiného. Pokud takový podnik prospívá a vyrábí něco užitečného, můžeme to připustit. Nicméně v těchto dnech nikdo nebude popírat, že většina podniků krachuje. To znamená, že obrovské množství lidské práce, která by mohla být věnována produkci něčeho, z čeho by se lidé mohli těšit, bylo vynaloženo na výrobu strojů, které potom, co vyjdou z továrny, leží ladem a nikomu neprospívají. Člověk, který investuje do koncernu, jenž zkrachuje, poškozují ostatní i sebe. Kdyby za své peníze pořádal večírky pro přátele, potěšilo by to je (aspoň doufejme) a stejně tak ty, u nichž by peníze utratil, jako řezníka, pekaře, pašeráka lihovin. Když však utratí své peníze řekněme za položení tramvajových kolejí v místě, kde, jak se ukáže, tramvaje nikdo nechce, přivedl velký objem práce někam, kde nikoho netěší. A přesto když neúspěšným investováním zchudne, je považován za obět nezasloužené rány osudu, zatímco radostným marnotratníkem, který své peníze utratí filantropicky, bude opovrhováno jako hlupákem a lehkovážným člověkem.

To jen na úvod. Se vši vážností chci říci, že víra ve ctnost práce způsobila v moderním světě mnoho zlého a že cesta ke štěstí a blahobytu spočívá v organizovaném snížení práce.

Esej z roku 1935 o nutnosti odmítnout dřinu a morálku práce

Pokud se v poslední době hovoří o nutnosti výrazně zkrátit pracovní dobu nebo/a zavést nepodmíněný příjem, nejde o žádné nové myšlenky. Velmi výmluvně v tomto ohledu jsou logické vývoody Bertranda Russella, známého filozofa, matematika a nositele Nobelovy ceny za literaturu.

MORÁLKA PRÁCE

Předně, co je to práce? Jsou dva druhy práce: měnit na zemském povrchu či v jeho blízkosti polohu jedné věci ve vztahu k druhým, za druhé říkat ostatním lidem, že to mají dělat. První druh je nepříjemný a mizerně placený, druhý příjemný a placený dobře. Druhý druh je možné rozšiřovat do nekonečna: kromě těch, kteří přikazují, sem patří i ti, kteří radí, jaké příkazy by se měly udílet. Dvě organizovaná uskupení lidí obvykle udílejí současně zcela opačné rady. Tomu se říká politika. Pro tento druh práce není třeba rozumět oblasti, v níž se rady udělují, ale umět přesvědčivě mluvit a psát, tj. ovládat umění reklamy.

Po celé Evropě, i když ne po celé Americe, se nachází třetí třída lidí respektovanějších než kterákoli z obou těchto tříd pracujících. Jsou to lidé, kterým vlastnictví půdy umožňuje nutit ostatní, aby jim platili za privilegium moci existovat a pracovat. Tito vlastníci půdy jsou líní, a čtenář proto snad očekává, že je budu chválit. Jejich lenost je však k naší smůle umožněna píli ostatních. Ve skutečnosti je jejich touha po příjemné zahálce historicky zdrojem celého evangelia práce. Poslední, co by si přáli, je, aby ostatní následovali jejich příkladu.

Od počátku civilizace až po průmyslovou revoluci vynášela těžká práce zpravidla jen o málo více, než bylo nutné pro obživu pracujících a jeho rodiny, přestože jeho žena pracovala přinejmenším stejně tvrdě jako on a jeho děti přispívaly prací, jakmile na to byly dost staré. Malý přebytek po naplnění základních potřeb si nemohli nechat ti, kteří jej vyprodukovali, ale přivlastnili si ho válečníci a kněží. V dobách hladomoru přebytky nebyly; válečníci a kněží se však zaopatřili stejně jako jiní, v důsledku čehož mnoho pracujících zemřelo hladu. Tento systém přetrvával v Rusku do roku 1917 (od té doby válečníci a kněží vystřídala v této výsadě bolševická strana) a stále přetrvává v zemích východu; v Anglii

navzdory průmyslové revoluci nadále existoval v plné síle během napoleonských válek až do doby před sto lety, kdy získala moc nová třída velkovýrobců. V Americe byl tento systém ukončen revolucí, kromě jihu, kde přetrvával do občanské války. Systém, který trval tak dlouho a skončil tak nedávno, přirozeně zanechal v myšlení a názorech člověka hluboký otisk. Mnohé z toho, co ohledně potřeby práce považujeme za danost, je odvozeno z tohoto systému, je z doby předindustriální, a není tedy uzpůsobeno pro moderní svět. Moderní technika do určité míry umožnila, aby volný čas nebyl výsadou početných privilegovaných tříd, ale právem rovnoměrně rozloženým v celé komunitě. Morálka práce je morálkou otroků a moderní svět otroky nepotřebuje.

Je zřejmé, že kdyby byli rolníci v primitivních společnostech ponecháni sami sobě, nepřenechávali by své stíhlé přebytky k obživě válečníkům nebo kněžím, ale raději by méně vyráběli nebo více spotřebovávali. Nejdříve byli přinuceni vyrábět a přebytky přenechávat někomu jinému hrubou silou. Postupně se však ukázalo, že je možné mnohé z nich přimět, aby přijali etiku, podle které je tvrdá práce jejich povinností, přestože část jejich práce je vynakládána na podporu lenosti jiných. Tím se zmenšila potřeba nátlaku a snížily se vládní výdaje. V dnešní době by bylo devadesát devět procent námezdně pracujících Britů opravdu pobouřeno, kdyby někdo navrhl, že by král neměl mít větší příjem než pracující člověk. Z historického hlediska byl pojem povinnosti prostředkem, který mocní používali k tomu, aby ostatní přiměli žít pro zájmy jejich pánů namísto zájmů vlastních. Mocipáni sami před sebou tuto skutečnost samozřejmě skrývají tím, že si namlouvají, že jejich zájmy jsou totožné s obecnými zájmy lidstva. Někdy tomu tak je. Aténští otrokáři například využili část svého volného času k vytvoření trvalého přínosu civilizaci, což by pod spravedlivým ekonomickým systémem nebylo možné. Volno je pro civilizaci zásadní a v dřívějších dobách byl volný čas hrstky lidí umožněn pouze prací mnoha. Jejich práce byla však hodnotná ne proto, že práce je sama o sobě něčím dobrým, ale proto, že je dobrý volný čas. A s moderní technikou by bylo možné rozdělit volný čas spravedlivě, aniž by civilizace přišla k újmě.

MODERNÍ TECHNIKA

Moderní technika umožnila výrazně snížit množství práce potřebné k zajištění životních potřeb všech lidí. Ukázalo se to během války. Všichni muži v ozbrojených silách, všichni muži a ženy, kteří vyráběli munici, zabývali se špionáží, válečnou propagandou, ti, kteří pracovali ve vládních úřadech spojených s válkou – ti všichni byli v té době staženi z výrobních profesí. Obecná životní úroveň nekvalifikovaných námezdně pracujících byla na straně Spojenců navzdory tomu vyšší než před válkou či po ní. Důležitost této skutečnosti byla zastřena financováním: kvůli půjčkám se zdálo, jako by se přítomnost živila budoucností. Něco takového by však samozřejmě možné nebylo. Nelze jíst bochník chleba, který ještě nebyl upečen. Válka nezvratně ukázala, že vědeckým uspořádáním výroby je možné udržovat moderní populaci na slušné životní úrovni při zlomku množství práce vykonávané v moderní společnosti. Kdyby bylo po skončení války zachováno toto uspořádání, jež vzniklo, aby uvolnilo člověka k boji a výrobě zbraní, a pracovní doba byla zkrácena na 4 hodiny, bylo by vše v pořádku. Namísto toho byl znovuzaveden starý chaos, ti, po jejichž práci byla poptávka, byli nuceni pracovat dlouhé hodiny, a ostatní byli

ponecháni napospas hladu jako nezaměstnaní. Proč? Protože práce je povinnost a člověk nemá být placen přiměřeně tomu, co vyrobil, nýbrž přiměřeně své zdatnosti, která nachází svůj výraz v jeho plíci.

Je to morálka otrokářského státu uplatňovaná ve zcela jiných podmínkách, než ze kterých vzešla. Není divu, že důsledky jsou katastrofální. Uveďme si příklad. Předpokládejme, že v daný moment je určitý počet lidí zaměstnán v továrně na špendlíky. Vyrábějí tolik špendlíků, kolik svět potřebuje, a pracují řekněme osm hodin denně. Někdo přijde s vynálezem, pomocí něž stejný počet lidí vyrobí dvakrát tolik špendlíků: špendlíky jsou už tak levné, že za sníženou cenu by se jich prodalo víc jen stěží. V rozumném světě by všichni pracovníci ve špendlíkářství začali pracovat čtyři hodiny denně namísto osmi a vše ostatní by zůstalo při starém. Ve skutečném světě by to však bylo považováno za demoralizující. Lidé stále pracují osm hodin denně, špendlíků se vyrábí přespříliš, někteří zaměstnavatelé krachují a polovina lidí dříve zaměstnaných výrobou špendlíků je vyhozena z práce. Ve výsledku je volného času stejně jako v prvním případě, půlka lidí ale zahálí úplně, zatímco druhá půlka je stále přepracovaná. Tímto způsobem je zajištěno, že nevyhnutelný volný čas je jen trápením namísto toho, aby byl pro všechny zdrojem štěstí a radosti. Lze si představit něco nesmyslnějšího?

VOLNÝ ČAS NENÍ PRO CHUDÉ

Představa, že by chudí měli mít volný čas, byla pro bohaté vždy pobuřující. V Anglii na počátku 19. století bylo pro muže běžné pracovat patnáct hodin denně. Děti někdy pracovaly stejně dlouho, obvykle však dvanáct hodin denně. Když nějací všeteční štouralové naznačovali, že těch hodin je možná trochu příliš, bylo jim řečeno, že práce drží dospělé dál od alkoholu a děti od lumpáren. Za mého dětství, krátce potom, co městští dělníci získali hlasovací právo, byly k velké nevoli vyšší třídy zákonem zavedeny určité dny pracovního klidu. Jako dnes slyším starou vévodkyni, jak říká: „Co by si chudí s volným časem počali? Mají pracovat.“ Lidé dnes nejsou tak upřímní, tento postoj nicméně přetrvává a je příčinou mnoha zmatků v ekonomice.

Uvažujme na chvíli o etice práce upřímně, bez předsudků. V průběhu svého života každá lidská bytost nutně spotřebuje určité množství produktů lidské práce. Za zcela oprávněného předpokladu, že práce je celkově nepřijemná, je nespravedlivé, že by měl někdo spotřebovat víc, než vyrobí. Jistěže může namísto zboží poskytovat služby, jako například lékař. Každý člověk by však měl na vyrovnání nákladů za bydlení a stravu něco poskytnout. Do této míry, avšak pouze do této míry, musíme povinnost práce přijmout.

Nechci zde rozvádět skutečnost, že mnoho lidí ve všech moderních společnostech mimo SSSR uniká i tomuto minimálnímu množství práce – jsou to všichni ti, kteří peníze zdědí nebo vyžení. Skutečnost, že je těmto lidem umožněno zahálet, nepovažují zdaleka za tak škodlivou jako skutečnost, že od námezdně pracujících se očekává, že budou přepracováni nebo vyhladovělí.

Jestliže by námezdní dělníci pracovali čtyři hodiny denně, nikdo by nestrádal a nezaměstnanost by zmizela – za předpokladu jistého, nepřilíš vysokého množství rozumné organizace. Zámožné tato myšlenka pobuřuje, jsou totiž přesvědčeni, že by chudí nevěděli, jak s takovým množstvím volného času naložit. V Americe lidé pracují často mnoho hodin denně, i když jsou dobře zapláceni; takoví lidé jsou přirozeně rozhořčeni představou, že by námezdně pracující měli mít volný

čas, ten má existovat jen v podobě přísného trestu nezaměstnanosti. Vlastně se jim protiví i volný čas jejich synů. Kupodivu jim nevadí, že ačkoli si přejí, aby jejich synové pracovali tak tvrdě, aby neměli čas zušlechťovat svého ducha, jejich manželky a dcery nemají vůbec žádnou práci. Snobský obdiv k neužitečnému, který se v aristokratické společnosti týkal obou pohlaví, se v plutokracii omezil na ženy, tím se však nestává o nic víc slučitelný se zdravým rozumem.

Je třeba uznat, že rozumné využití volného času je výsledkem kultury a vzdělání. Člověk, který den co den celý život pracoval, bude náhlým nicneděláním znuděný. Bez značného množství volného času je však člověku upřeno mnohé z toho nejlepšího. Již neexistuje žádný důvod, proč by tímto strádáním měla trpět většina populace. Jen hloupý asketismus, který obvykle znamená pouze pracovat za jiné, nás nutí trvat na nadměrném množství práce v době, kdy už není zapotřebí.

V RUSKU

V nové víře, jíž se řídí ruská vláda, je mnoho věcí velmi odlišných od tradičního učení Západu, některé věci však zůstávají naprosto beze změny. Co se týče důstojnosti práce, je postoj vládnoucí třídy a především těch, kteří vedou vzdělávací propagandu, téměř totožný s tím, co takzvaným poctivým chudým vždycky hlásala vládnoucí třída na celém světě. Píle, umírněnost, ochota pracovat dlouhé hodiny kvůli vidině vzdělávacích výhod, podřízení úřední moci, to vše se neustále opakuje; úřední moc navíc stále představuje vůli Nejvyššího, kterému se však nyní říká dialektický materialismus.

Vítězství proletariátu v Rusku se v některých bodech shoduje s vítězstvím boje za práva žen v některých jiných zemích. Muži ženám po věky přiznávali mimořádnou svatost, a utěšovali je v jejich podřízenosti tvrzením, že svatost je žádoucnější než moc. Feministky se nakonec rozhodly, že chtějí obojí, neboť jejich průkopnice věřily všemu, co jim muži řekli o hodnotě svatosti, ne však tomu, co jim povídali o bezcennosti politické moci. Něco podobného se v Rusku stalo manuálně pracujícím. Po celá staletí bohatí a jejich patolizalové pěli chválu na „poctivou drinu“, velebili prostý život, vyznávali náboženství, které učí, že chudí přijdou do nebe spíše než bohatí, a vůbec se snažili, aby manuálně pracující věřili, že v přemísťování věcí v prostoru spočívá nějaká zvláštní ušlechtilost, stejně jako se muži snažili přesvědčit ženy, že čerpají nějakou zvláštní vznešenost ze svého pohlavního zotročení. V Rusku je učení o vji-mecnosti manuální práce bráno velmi vážně, a dělník je ctěn více než kdokoli jiný. Chopili se tím jen starého požadavku, ne však kvůli původnímu účelu: požadavek má zajistit, aby dělníci ochotně vykonávali úkolové práce ve specializovaných oblastech. Manuální práce je před mladé lidi stavěna jako ideál a je základem celé etické nauky.

Prozatím to snad může být užitečné. Velká země plná přírodních zdrojů čeká na možnost rozvoje a musí se rozvíjet s minimálním využitím úvěrů. Za těchto podmínek je těžká práce potřebná a pravděpodobně přinese značný užitek. Ale co se stane, dospěje-li se do chvíle, kdy by mohli být všichni zajištěni, aniž by museli dlouhé hodiny pracovat?

Na Západě se s tímto problémem vypořádáváme mnoha způsoby. Nesnažíme se zavést ekonomickou spravedlnost, takže velká část z celkové produkce jde ve prospěch úzké menší populace, z níž mnozí nepracují vůbec. Kvůli absenci centrálního řízení produkce vyrábíme spoustu věcí, které nejsou třeba.

Vysoké procento práce schopného obyvatelstva udržujeme v nečinnosti, neboť se bez jejich práce obejdeme tím, že ostatní nutíme pracovat příliš. Prokážou-li se všechny tyto metody jako nedostatečné, zbývá nám ještě válka: přimějeme spousty lidí, aby vyráběli silné výbušniny, a spousty dalších, aby je odpalovali, jako bychom byly děti, které právě objevily petardy. Kombinací těchto prostředků (byť s obtížemi) zvládneme udržet při životě představu, že průměrný člověk je předurčen k těžké manuální práci.

V Rusku bude muset být tento problém z důvodu větší ekonomické spravedlnosti a centrálního plánování výroby řešen jinak. Racionálním řešením by bylo postupně snížit pracovní dobu, jakmile bude možné zajistit všem základní životní potřeby a elementární pohodlí. Lidové hlasování by na všech úrovních rozhodovalo, zda má být přednější více volného času, nebo výroba většího množství zboží. Když už se však člověk jednou naučil, že tvrdá práce je největší ctnost, je těžké si představit, že mají úřední činitelé za cíl ráj, ve kterém je spousta volného času a málo práce. Zdá se mnohem pravděpodobnější, že najdou nová a neotřelá schémata, podle kterých má být současný volný čas obětován budoucí produktivitě. Nedávno jsem četl o geniálním plánu ruských inženýrů, jak přehrazením Karského moře oteplí Bílé moře a severní pobřeží Sibíře. Projekt hodný obdivu, avšak zatímco by ušlechtilost tvrdé dřiny triumfovala na ledových pláních a ve sněhových bouřích Severního ledového oceánu, komfort proletářů by byl odložen o celé generace. Kdyby k něčemu takovému došlo, byl by to důsledek představy, že ctnost práce je sama o sobě účelem, namísto toho, aby byla práce považována za prostředek k dosažení stavu, kdy už jí nebude třeba.

JE PRÁCE CÍLEM ŽIVOTA?

Faktem je, že jistě množství onoho přemísťování věcí je sice pro přežití nezbytné, rozhodně však není jedním z cílů lidského života. V opačném případě bychom museli každého pomocného dělníka stavět nad Shakespeara. Naštěstí jsme byli svedeni ke dvou důvodů. Zaprvé je třeba chudé lidi udržet spokojené, kvůli čemuž bohatí po tisíce let kážou o důstojnosti práce, zatímco se sami starají, aby v tomto ohledu zůstali důstojní co možná nejméně. Zadruhé je to nový požitek z techniky a potěšení z ohromné důmyslných změn, které jsme jejím prostřednictvím schopni na zemském povrchu způsobit. Skutečného dělníka však ani jeden z těchto motivů nijak zvlášť neoslovuje. Zeptáte-li se ho, proč si na životě nejvíce cení, nejspíš vám neodpoví: „Nejvíce si užívám manuální práce, ta mi totiž dodává pocit, že naplňuji nejušlechtilejší úkol člověka, a také proto ji mám rád, že se těším nad pomyšlením, jak člověk dokáže měnit svou planetu. Pravda, mé tělo vyžaduje čas k odpočinku, který musím vyplnit, jak nejlépe dovedu, ale není pro mne šťastnější chvíle, než když se rozednívá a já se můžu vrátit do lopoty, z níž pramení má spokojenost.“ Ještě jsem neslyšel, aby dělník říkal něco takového. Ten totiž uvažuje o práci tak, jak se o ní uvažovat má, jako o nutném prostředku k obstarání živobytí, a veškeré štěstí, kterému se může těšit, pramení z jeho volného času.

Jistě zazní, že ačkoli trochu volného času je věc příjemná, lidé by nevěděli, čím své dny vyplnit, kdyby z dvaceti čtyř hodin museli pracovat jen čtyři. Míra, do jaké je toto tvrzení pro moderní svět platné, je odsouzením naší civilizace. Pro žádnou z předchozích epoch by to neplatilo. Lidé dřív dokázali být bezstarostní a hraví, tato schopnost byla do

značné míry potlačena kultem efektivnosti. Moderní člověk má za to, že by se veškerá činnost měla provádět kvůli něčemu jinému a nikdy ne kvůli sobě samé. Seriózní lidé například neustále odsuzují zvyk chodit do kina a vykládají nám, že to mládež svádí ke zločinu. Všechna práce vynaložená na výrobu filmu si nicméně zaslouží úctu, protože je to práce a protože přináší zisk. Představa, že žádoucí činnosti jsou ty, které přinášejí zisk, postavila vše na hlavu. Rezník, který nám dodává maso, i pekař, který nás zásobuje chlebem, zaslouhují uznání, protože vydělávají peníze; kdo ale s chutí jí to, co nám poskytuje, je lehkovážný, leda že by jedl, jen aby nabyl sílu k práci. Obecně řečeno to znamená hájit tvrzení, že vydělávat peníze je dobré a utrácet je špatné. Vidět v tom jen dvě strany jedné transakce je samozřejmě absurdní; stejně tak by se mohlo tvrdit, že zatímco klíče jsou dobré, klíčové dírky jsou špatné. Ať už je hodnota výroby zboží jakákoli, musí být odvozena výhradně z užitku, který může plynout z jeho spotřeby. Jedinec v naší společnosti pracuje pro zisk; společenský účel jeho práce však spočívá ve spotřebě toho, co vyrobí. Toto oddělování individuálního a společenského účelu výroby lidem žijícím ve světě, kde je podnětem k práci zisk, velmi znesnadňuje jasné přemýšlet. O výrobě soudíme příliš mnoho, o spotřebě příliš málo. Jedním z důsledků toho je, že radosti a prostému štěstí přikládáme málo důležitosti a že výrobu neposuzujeme podle potěšení, které přináší spotřebiteli.

CO NEJMÉNĚ PRÁCE!

Když navrhuji, že by měla být pracovní doba zkrácena na čtyři hodiny, nechci tím říci, že by měl být všechen zbývající čas nezbytně stráven ryzí bezstarostností. Myslím, že čtyři hodiny práce denně by měly lidem opatřit základní životní potřeby a elementární komfort, a se zbytkem času by měli naložit, jak sami uznají za vhodné. Nezbytnou součástí takového společenského systému by mělo být vzdělání mnohem pokročilejší, než je dnes běžné, které by mělo mít mimo jiné za cíl vzbudit takové sklony a zájmy, jež by člověku umožnily využít volný čas rozumně. Nemám na mysli v první řadě takové věci, které by mohly být označeny jako „intelektuální“. Lidové tance s výjimkou odlehklých venkovských oblastí zanikly, ale popud, který vedl k jejich rozvoji, musí být v lidské přirozenosti stále přítomen. Zábava městského obyvatelstva se stala především zábavou pasivní: sledování filmů, chůze na fotbalová utkání, poslouchání rádia a tak dále. Vyplývá to ze skutečnosti, že jejich aktivní síly jsou zcela pohluceny prací; pokud by měli více volného času, znovu by si užívali zábavu, na které by se aktivně podíleli. V minulosti existovala malá třída zahálčících a větší třída pracujících. Třída zahálky se těšila výhodám, které neměly žádné opodstatnění v oblasti sociální spravedlnosti. Tato třída se tak nutně stala despotickou a citově omezenou a musela vynalézat teorie ospravedlňující její privilegia. Tyto skutečnosti značně snižují její významitost, ale navzdory stinným stránkám má podíl téměř na všem, co nazýváme civilizací. Pěstovala umění, objevila vědy, psala knihy, vyvinula filozofii a kultivovala společenské vztahy. Dokonce i osvobození utlačovaných bylo obvykle zahájeno shora. Lidstvo by bez třídy zahálčících nikdy nevybředlo z barbarství.

Metoda zahálčící třídy bez povinností byla nicméně mimořádně nehospodárná. Žádný z členů třídy nebyl veden k pracovitosti a celkově tato třída nebyla nijak zvlášť inteligentní. Mohla zplodit jednoho Darwina,

ale proti němu musely stát desítky tisíc venkovských šlechticů, kteří se nikdy nenaučili ničemu inteligentnějším než honit lišky a trestat pytláky. To, co třída zahálčících vytvářela náhodou a jako vedlejší produkt, mají v současné době systematictější způsobem poskytovat univerzity. To je velký pokrok, má ale jisté nedostatky. Univerzitní život se od všeobecného života mimo univerzitu liší natolik, že lidé žijící v akademickém prostředí mají sklon neuvědomovat si vlastní předpoklady a problémy obyčejných mužů a žen; mimoto se obvykle vyjadřují takovým způsobem, že tím ztrácejí vliv, který by jejich názory měly mít na širokou veřejnost. Dalším nedostatkem je to, že univerzitní studia podléhají organizaci, a tak člověk, který pomýšlí na originální vedení výzkumu, bude pravděpodobně odrazen. Do jisté míry užitečné akademické instituce nejsou proto dostatečnými strážci zájmů civilizace ve světě, kde je každý, kdo se nachází za zdmi těchto institucí, příliš zaměstnán na to, aby sledoval jiné než prospěchářské zájmy.

Ve světě, kde nikdo není nucen pracovat víc než čtyři hodiny denně, bude moci každý člověk posedlý vědeckou zvědavostí tuto zvědavost ukojit a každý malíř, jakkoli vynikající, mohou být jeho obrazy, bude moci malovat, aniž by hladověl. Mladí spisovatelé na sebe nebudou muset upozorňovat senzacními komerčně podbíživými knihami s cílem získat ekonomickou nezávislost potřebnou pro velkolepé dílo, k jehož tvorbě už nebudou mít chuť ani schopnosti, až čas nezávislosti konečně nastane. Lidé, kteří se jakožto odborníci zajímají o nějakou etapu ekonomiky nebo vládnutí, budou moci rozvíjet své myšlenky bez akademického odstupu, který má za následek, že se často zdá, jako by práce univerzitních ekonomů stály mimo realitu. Lékaři budou mít čas seznámit se s pokroky v medicíně, učitelé nebudou muset rozhořčeně zápasit s rutinní výukou věcí, které se sami učili v mládí a které se mezitím mohly prokázat jako nepravdivé.

Štěstí a radost ze života v první řadě nahradí podrážděné nervy, únavu a špatné trávení. Vyžadované práce bude tolik, aby umožnila trávit volný čas příjemně, ale ne tolik, aby člověka vyčerpávala. Jelikož lidé nebudou ve svém volnu vyčerpaní, nebudou vyžadovat jen pasivní a jalovou zábavu. Alespoň jedno procento bude pravděpodobně věnovat čas nestrávený v práci snaze o věci jistého veřejného významu, a jelikož nebude na těchto snahách záviset jejich živobytí, nebude omezoována jejich originalita a nebude třeba, aby se přizpůsobovali normám stanoveným staršími učenici. Ale výhody volného času se neprojeví pouze v těchto výjimečných případech. Obyčejní muži a ženy, kteří budou mít šanci na šťastný život, budou vlídnější, tolerantnější a vůči druhým méně podezíraví. Zanikne chuť vést války – částečně z tohoto důvodu a částečně proto, že válka by pro každého znamenala dlouhou a těžkou práci. Dobrá povaha je morální vlastnost, kterou svět potřebuje především a ze všech nejvíce; je výsledkem blaha a zajištěnosti, ne namáhavého boje o život. Moderní metody výroby nám umožnily poskytnout blaho a zajištěnost všem; my jsme si namísto toho zvolili přepracovanost pro jedny a hladovění pro druhé. Až doposud jsme byli stejně aktivní jako v době, kdy ještě neexistovaly stroje; v tom jsme byli pošetilí, ale není důvod zůstat pošetilými navzdory.

Z originálu Bertrand Russel, *In Praise of Idleness*, poprvé zveřejněného v roce 1935, přeložil a mezititulky opatřil Miroslav Nosek.

PRÁCE KE STAŽENÍ

Nakladatelství AF na svých webových stránkách u příležitosti vydání tohoto tematického čísla *Existence* poskytlo ke stažení brožuru *Práce*, která vyšla v roce 2011 s podtitulem *Proč se z práce stala otročina? Můžeme s tím něco dělat?* S nově provedenou obálkou je publikace k dispozici jak ve formátu pdf, tak ve formátu pro čtečky.

Převážná část brožury obsahuje překlad textu od člena britské Anarchist Federation, který je zajímavým pohledem na vývoj ideologie práce. Vyjadřuje emoce, které v nás zanechává každodenní rutina. Zabývá se důležitými historickými posuny oboru, ze kterého se postupně transformovala „věda“ brilantně kombinující ekonomické zájmy s nejnovějšími psychologickými poznatky – řízení lidských zdrojů. V publikaci najdete argumenty proti systému práce, který do dnešní podoby vyrostl z potřeby z hospodárnění, zintenzivnění a zefektivnění vykořisťování. Obsahuje příklady vzorů na pracovištích a také nástin principů, na základě kterých by se ve svobodné společnosti transformovala povaha práce do tvůrčí, osvobozující, produktivní a naplňující činnosti.

„Obětujeme nejlepší část našich produktivních životů zájmu přežití, tedy zájmu zaměstnání. Je jako droga. Znečitlivuje nás a zamlžuje nám mysl výplatou, která nám umožní dopřát si ‚výhody‘, které přináší konzumní hospodářství. Jako námezdní služebníci jsme nuceni k ‚výdělečné činnosti‘, která spadá do rámce ideologií navržených tak, aby nás přesvědčily o osobní a sociální nutnosti ‚mít zaměstnání‘. Pokud nepracujete a odmítáte se ponížovat na úřadu práce kvůli směšnému kapesnému, zbývá vám jediné – nejíst.“

Je třeba pochopit, že „my kapitalisté nepotřebujeme, to oni potřebují nás, abychom pro ně pracovali“, a vést svůj boj „za osvobození od práce“. Jakmile totiž bude kapitalismus zničen, můžeme se chopit vzrušující tvorby, jejímž účelem bude naplnění individuálního potenciálu a utváření nové komunity.

Závěrečnou část brožury pak tvoří dvě přílohy: texty Marie Trigony (Odpor a samospráva pracujících: strategické lekce z Latinské Ameriky) a Josého Antonia Gutiérreze (Pracující bez šéfů – samospráva pracujících v Argentině) přinášejí rozdílné úhly pohledu, jak přistupovat k samosprávným projektům.

STOJÍCÍ SKÁLA: PŘÍBĚH HRDINNÉHO ODPORU

Shrnutí sedmiměsíčního boje domorodých ochránců vody proti výstavbě ropovodu Dakota Access (DAPL). (Text byl zveřejněn na stránkách roarmag.org ještě v době, kdy nebylo jasné, jak se nakonec ke konfliktu postaví ženisté a Obamova administrativa.)

Protestní tábory v rezervaci Stojící skála jsou moderním hnutím, využívajícím taktiku jednadvacátého století. Blokováním času a prostoru se postavili korporaci Energy Transfer Partners, ženijní složce americké armády, úředníkům okresu Morton, státu Severní Dakota a celých Spojených států amerických. Stojící skála ztělesňuje příklad největšího odporu ve Spojených státech, přinejmenším od události ve Fergusonu v roce 2014.

Stejně jako ve Fergusonu a před ním při okupaci osady Wounded Knee v roce 1973 se stal název místa i názvem hnutí. Řekněte „Stojící skála“ a každému se vybaví protestní tábory, uzavírky, blokády a konfrontace namířené proti výstavbě ropovodu Dakota Access skrze řeku Missouri.

NOVÁ HISTORIE

Dnešní rozlehlé tábory tisíců, poutající pozornost milionů po celém světě, měly docela skromné začátky. Tábor Posvátný kámen byl založen 1. dubna mladými původními obyvateli z rezervace Stojící skála, jako místo pro modlitby a pozorování stavebních příprav ropovodu. Kmen se už skoro dva roky účastnil soudního sporu, aby zabránil výstavbě. Tento první tábor se nachází v samotné rezervaci blízko soutoku řek Missouri a Cannonball. Soutok dříve vytvářel vodní vír, který se postaral o unikátní opracování velkého kamene, po němž byl pojmenován tábor Posvátný kámen. Ženisté americké armády ve čtyřicátých letech řeku odklonili, část rezervace zaplavili a vír spolu s kamenem zničili. Během jara a léta sloužil tábor Posvátný kámen

jako místo nepřetržité modlitby a základna pro sérii symbolických akcí namířených proti výstavbě.

Na konci července, když se začaly objevovat první stavební stroje, kmen Stojící skála oficiálně svolal Očhéthi Šakówinj – Radu sedmi ohňů, sdružující Lakoty, Dakoty, Nakoty a zvláště bojovníky siouxského kmene Oglala z rezervace Borovicový hřeben, aby se připojili k odporu. Mnoho z nich přijelo do Stojící skály s celými rody přímo z každoročních slavností Slunečního tance, takže kempovali už celý měsíc. Stojící skála a Rada sedmi ohňů pak vyzvali další původní národy a všechny spojení, aby se do protestů zapojili. S přívalem dalších ochránců do tábora Posvátný kámen byl v blízkosti postaven tábor Růžové poupě, který se stále nacházel na území rezervace, ale přímo u dálnice 1806. S příchodem dalších a dalších byl také postaven tábor na druhém břehu řeky Cannonball, který se brzy stal domovem tisíců a hlavní základnou Rady sedmi ohňů. Ten už se nachází mimo území rezervace, oficiálně na území ženistů, takže je nelegální a představuje okupační přímou akci. Tento tábor se stal přímou výzvou k soustavnému porušování smluv, které výrazně omezilo suverenitu Lakotů a nacisty ji do úzkých hranic federálně spravované rezervace.

V této chvíli se staly přímé akce všední záležitostí, protože se ochránci vody z tábora Rady sedmi ohňů mohli během krátké chvíle dostat na místa staveb a narušovat je. Tohle léto tak bylo svědkem několika historických událostí. Národ Vran, stejně jako další původní národy, které byly dávnými nepřáteli

Lakotů, nabídli mír a zapojili se do společného boje proti ropovodu. Téměř tři sta kmenů z celých Spojených států brzy vyslalo delegace a oficiálně deklarovalo svou solidaritu. Začátkem září už počet obyvatel protestních táborů dosahoval pěti tisíc.

Tím se Stojící skála dostala do popředí zpravodajství celonárodních médií a napětí začalo eskalovat. DAPL si začal na hlídání stavenišť najímat bezpečnostní agentury, aby zabránil blokování strojů. Vlekly soudní spor se blížil rozuzlení a kmen Stojící skála poslal soudu seznam archeologických nálezů, stojících podél navrhované trasy ropovodu, kde se mimo jiné nalézala posvátná pohřebiště. Hned druhý den, 3. září, bylo jedno z pohřebišť z tohoto dokumentu vybagrováno. O znesvěcení se protestující dozvěděli odpoledne téhož dne, když pochodovali podél trasy ropovodu a zapichovali zde vlajky reprezentující přítomné národy. Skupina žen rozbila plot a všichni se vrhli na staveniště. Dělníci utekli a ochranka napadla protestující pepřovými spreji, údery a kopanci, někteří byli pokousáni vypuštěnými psy. Obrázky připomínající boje hnutí za lidská práva šedesátých let a také indiánské války devatenáctého století oběhly celé státy. Všechny pohledy se upíraly na Stojící skálu.

Následující týden vyhlásil guvernér státu Severní Dakota výjimečný stav a povolal Národní gardu, která podél dálnice vedoucí z hlavního města Bismarck do rezervace Stojící skála zřídila vojenskou kontrolní stanoviště. Soud nakonec přece jenom vyhověl stížnostem a pozastavil stavbu ropovodu. O několik hodin později však federální vláda

a ženisté vydali prohlášení s žádostí o dočasné soudní povolení na další část stavby. Další menší tábor Posvátná půda byl postaven po obou krajích dálnice 1806 poblíž nedávného střetu, aby jeho obyvatelé lépe monitorovali stavební postup a bděli nad dalšími pohřebišti. Za účelem efektivity ochránci neustále inovovali svou taktiku. Jelikož se nyní staveniště nacházelo mnohem dále od tábora, přешlo se k taktice přivazování se a zamykání se k jednotlivým strojům. Vzhledem k větší vzdálenosti, nutnosti utajit plánování a potřebě jistých dovedností byly tyto akce prováděny menšími skupinkami a mohla se na nich podílet jen malá část obyvatel táborů. Poté co jedna z těchto akcí vyvrcholila masovým zatýkáním, taktika zamykání se ke strojům přišla o popularitu a téměř čtrnáct dní se toho mnoho nedělo. Aby se navázalo na dřívější úspěšné masové akce, začaly se organizovat kolony, tučty aut, nákladňáků a autobusů vytvořily kolony s ochránci vody na korbách a střechách, aby zablokovaly příjezdové trasy na staveniště.

Od konce září do konce října probíhaly blokády příjezdových tras téměř každý den. Stavbaři se vždy snažili opustit staveniště před vytvořením kolon. Základ těchto protestů přitom spočívá v obrazech a modlitbách, zahrnujících setbu posvátné kukuřice a výsadbu posvátných vrb. Je to pevně organizovaná záležitost, formálně vedená kmenovými stařešiny, ale s plnou účastí mladých, starších, mužů i žen. Mladí bývají mezi prvními, kteří se objevují na scéně, nebojí se sprejem vyzdobit bagry nebo je poškodit, ještě než přijedou starší a začnou řídit obřad. Když začala policie sahát k násilnějším metodám a opět plošně zatýkat, kolony se daly do pohybu, pomalu přejížděly z jednoho staveniště na druhé, takže stavbaři se na stavbu nedostali a nehrozilo zatýkání. Navzdory neustálým odstavkům stavebních prací se na konci října výstavba ropovodu přiblížila k řece Missouri a k dokončení stavby chyběl kousek. Rada sedmi ohňů deklarovala své výostné právo, vyvlastnila část trasy ropovodu a obsadila ji s odvoláním na mírové dohody z Fort Laramie. Tábor Frontová linie, který byl také postaven na pozemku DAPL, se změnil z malé předsunuté základny na městečko se stovkami stanů. Hrozba vyklizení Frontové linie byla bezprostřední, na dálnici byly postaveny barikády. Atmosféra houstla a ochránci vody nakonec souhlasili s odstraněním barikád, ale nadále zůstávaly v jejich místech hlídky.

Dne 27. října oddělení šerifa okresu Morton spolu s policejními odděleními pěti dalších států a Národní gardou zahájily vyklizení Frontové linie. V rámci demonstrace moci nechyběli těžkooděnci, obrněné vozy a dalekonosný akustický kanón LRAD. Ochránci vytvořili na dálnici barikádu z vlastních aut s propíchanými pneumatikami a odstraněnými poznávacími značkami. Jiní se pozamýkali v nákladňácích také blokujících dálnici. Další barikády byly postaveny z pneumatik a zapáleny. Když policie s armádou pronikla zátarasy a začala s vyklizením tábora, nové barikády vzplály na křižovatce dálnic a na mostě jižně od tábora. Uprostřed chaosu se podařilo několik bagrů a policejních vozů navždy vyřadit z provozu. V následujících týdnech byly denním chlebem dramatické střety ochránců vody s těžkooděnci, kteří je kropili

slzným plynem a gumovými projektily. Stavba se posouvala k řece blíž a blíž.

Hnutí

Stojící skála je novodobým hnutím odporu a utvoření nového komunitního života na půdě tradičně spravované Radou sedmi ohňů je výzvou historickému vývoji, který nás zahrnoval až sem: koupě Louisiany (1803); porušení mírových dohod z Fort Laramie (1851 a 1868); začlenění Dakoty (1861); vstup Severní Dakoty do Unie (1889); ustanovení oddělené rezervace Stojící skála, odštěpené od zbytku Velkého národa Siouxů. Hnutí vzkvétající kolem protestních táborů může revidovat historické krivdy, a co je důležitější, může je zvrátit. Boje za suverenitu této půdy se částečně odehrávají u soudního dvora, kde můžeme vidět pevné spojení státních úřadů, policie, Národní gardy, bezpečnostních agentur a korporace, povolaných k obraně takzvané veřejného a soukromého vlastnictví, ztělesněného vykopanou dírou pro rouru DAPL. Předseda rezervace Dave Archambault II. dokonce zaslal zprávu do Ženevy, aby informoval Radu pro lidská práva o porušování lidských práv v členské zemi. Tyto snahy a reakce na ně svědčí o komplexním spojení místních, státních, federálních, soukromých a mezinárodních sil a o zónách, ve kterých se domorodé národy ocitly, když bránily svou suverenitu.

Přestože se Stojící skála opírá o vlastní linii a zkušenosti z boje, mnohé sdílí i s nedávnými celosvětovými hnutími. Infrastrukturní rozvoj se často stává předmětem boje a protestní tábory a blokády jsou oblíbenou taktikou. Tyto protestující lze definovat jako do značné míry zbytečné pro potřeby kapitálu, kteří kvůli vlastní reprodukci však zůstávají na trhu závislí. Protestní tábory a blokády pak narušují normalizovaný chod všedního života a stávají se laboratorij pro experimentování s novými formami soužití. Sociální hnutí byla v minulosti často zakořeněna v nějaké komunitě nebo teritoriu. Jednalo se často o hustou sociální strukturu, která se sama reprodukovala skrze řadu kulturních, politických, duchovních a rodinných institucí. Byly schopny postavit svou vnitřní ucelenou strukturu proti světu, jemuž oponovali. Tak byla vytvořena tradice boje předávající z generace na generaci určitá morální povinnosti spoluúčasti. Jejich vnitřní struktura navíc poskytovala ucelenou vizi jiného světa a života, který by mohl po kapitalismu přijít. Historie posledního půlstoletí je příběhem destrukce těchto sociálních struktur. Síla Stojící skály spočívá jak v paměti staré sociální struktury, tak v utváření nových schopností své revolující komunity.

Zatímco protesty proti výstavbě ropovodu přitahují víc a víc pozornost médií, generací, duchovní a teritoriální kontext a spojení, které toto hnutí utváří, mediálnímu obrazu uniká. Jsou to kontinuální vazby Rady sedmi ohňů a síla jejího světonázoru, co vytvořilo základ toho, co dnes známe jako Stojící skálu, a je to také schopnost důslednosti, vytrvalosti a houževnatosti, co umožnilo sedmiměsíční boj. Politika vyjadřovaná Stojící skálou není založena ani tak na rozhodnutích, jako na vazbách. V zastupitelské liberální společnosti jsou rozhodnutí přijímána úzkým kruhem, postihují davy a jejich legitimita

přichází s tichým očekáváním, že výsledky budou přijaty a schváleny. Nicméně vazby musí být tvořeny všemi. Hnutí jako Stojící skála, jehož vlastnosti musí být mimo jiné vytrvalost, je závislé na vazbách všech přítomných po celé dny, týdny, měsíce. Tohle zaručuje sama o sobě komunitní forma protestu: hnutí existuje, dokud existují vazby, které závisí na atmosféře takového tábora a jeho schopnosti spojovat lidi.

Na rozdíl od klasické politické mobilizace, kdy jsou lidé jednoduše svoláni, aby společně jednali, musí protestující ve Stojící skále spolu umět žít. Netráví spolu pouze víkend, nebo pár týdnů, ale sedm měsíců spolu žijí. Na místech samotných táborů (Stojící skála není jedním protestním táborem, ale tvoří ji mnoho oddělených a autonomních malých táborů) bylo nutné najít způsoby, jak společně žít a bojovat. Časově náročná podoba protestů vyžaduje denní reprodukci v podobě materiálního a duchovního vyžití a přístupu k informacím o obsahu a strategii samotného boje.

Lidé

Ve Stojící skále lze nalézt tři kategorie lidí. Jádro tvoří Rada sedmi ohňů, která zahrnuje obyvatele rezervace spolu s obyvateli dalších rezervací známých jako Velký národ Siouxů: Šajenská řeka, Borovicový hřeben, Růžové poupě, Vraní zátoka, Nižší spaléná a další. Pro ně je specifická samotná země, kopce, jeskyně, údolí a řeky nejvyšší prioritou a každé zákoutí má svůj historický i současný význam a smysl. Říká se, že protestní tábory v rezervaci Stojící skála jsou prvním takto obšírným setkáním Rady sedmi ohňů od dob siouxských válek před více než sto lety.

Další kategorií lidí účastnících se protestů jsou lidé Želvího ostrova a další původní obyvatelé Severní Ameriky. Delegace a reprezentanti dorazili prakticky z celého kontinentu, díky čemuž jsme svědky největšího setkání původních národů od dob kolonizace. Tyto projevy materiální solidarity a odhodlání jsou ohniskem protestů s „hlavním bulvárem“ lemovaným stovkami vlajek přítomných původních národů. Vlajky slouží také jako vymezení prostorů v rámci táborů, vizuální reprezentace a hold těm, kteří ztělesňují toto nové společenství. S tím, jak se na konci září taktika hnutí změnila a začalo se využívat kolon automobilů k blokadám staveniště, byli účastníci vyzýváni, aby přinesli své modlitby, bubny a vlajky jako poctu vitální mezikmenové solidarity v rámci hnutí #NoDAPL. To napomohlo k vytvoření trvalé soudržnosti a hybnosti vzoru proti ropovodu.

Do třetí kategorie lze zahrnout aktivisty nepůvodních obyvatel, kteří přijeli do Stojící skály podpořit domorodce. Jedná se o lidi vystupující proti ropovodu převážně kvůli dopadům na životní prostředí, příznivce New Age, hippies, provozovatele alternativních médií, anarchisty. Ve Stojící skále najdete i obyvatele Amazonie, Arktidy, nebo třeba Palestince. Stojící skála je také největším setkáním původních a nepůvodních obyvatel usilujících o společnou věc, což je i jeden z faktorů, kterému lze přisoudit úspěch a vytrvalost hnutí: upřednostňování otevřených setkání a solidarit.

Na Stojící skále je pozoruhodné, že se nejedná o typickou politickou mobilizaci v New

Yorku, Washingtonu nebo v nějaké jiné metropoli s velkým počtem obyvatel. Je ve státě se čtvrtou nejnižší hustotou obyvatel, hodinu jízdy autem od hlavního města Bismarck, které má jen 61 tisíc obyvatel. Stojící skála je 900 mil od Chicaga, 1500 mil od Los Angeles a 1600 mil nebo třicet hodin autem z New Yorku, což znamená, že tisíce lidí, kteří za poslední měsíce prošli protestními tábory, musely pravděpodobně přicestovat z velkých vzdáleností a utratit dost peněz, aby mohli přiložit ruku k dílu.

MAPOVÁNÍ MÍST

Podél dálnice 1806 jsou čtyři oddělené tábory: Posvátný kámen, Růžové poupě, Rada sedmi ohňů a Posvátná půda. V jakoukoliv dobu v každém z nich najdete tisíc až tři tisíce lidí, dohromady měly začátkem září všechny tábory asi pět tisíc obyvatel. Hlavní a největší tábor Rady sedmi ohňů připomíná městečko se sítí prашných ulic a základní infrastrukturou. Dopravní tepna vedoucí z dálnice do tábora je lemována vlajkami téměř tří set původních národů, které přijely vyjádřit solidaritu. V srdci tábora je posvátný oheň, u něhož nepřetržitě probíhají obřady, tance, divadelní představení, projevy, diskuse a obrovská polní kuchyně se denně stará o jídelníček. V táboře funguje základní škola, pirátská rozhlasová stanice, nezávislé mediální centrum, solární nabíječky, dobrovolný bezpečnostní sbor organizovaný Americkým indiánským hnutím (AIM), stanice první pomoci, masážní stany, čajovny, bylinné lékárny, lakrosová hřiště, stany distribuující potraviny, outdoorové vybavení, oblečení, toitoiky, popelnice a cisterny s pitnou vodou. Jsou tu také indiánské sauny a koňské stáje. Koně jsou využívány pro doručování zpráv a také se na nich závodí. V táboře operuje pracovní skupina pro přirozený porod, která už jednou měla příležitost předvést své umění. Nákladáky ze starají o dodávku palivového dříví do všech táborů, distribuci plodin a dalších zásob. U břehu řeky kotví malá flotila motorových člunů a kánoí.

Tábor Rady sedmi ohňů se skládá z několika desítek základních táborů rozdělených podle kmenů, rodových nebo příbuzenských delegací a každý z nich je postaven kolem ohniště a polní kuchyně. Tyto tábory uvnitř tábora jsou autonomní, soběstačné a znovu utvářejí holou podstatu lidského osídlení. Základní tábory jsou společným domovem nebo čtvrtí v rámci většího osídlení a hranice mezi nimi jsou nejasné: stany si lze představit jako jednotlivé místnosti a ohniště jako společný prostor v rámci společného domu, nebo můžete stany pokládat za jednotlivé domy a ohniště za jakousi náves. Základní tábor Rudých bojovníků, známý radikálním přístupem jeho obyvatel a plánováním mnoha přímých akcí, se nachází na konci tábora Rady sedmi ohňů vpravo u řeky Cannonball. Je obehnán plotem a má vlastní domobranu, ohniště, zásobárnu, polní kuchyni, společenské místnosti a jídelny ve velkých vojenských stanech, knihovnu, tiskárnu, promítací stan, dílnu se šicími stroji a průzkumný stan mapující průběh stavby ropovodu. Hned vedle stojí malý tábor Haudenosaunů (Irokézů) obývaný Ligou šesti národů z Quebecu, Ontaria a New Yorku s vlastním ohništěm, kuchyní, zásobárnou atd. Poblíž je také tábor hippies Two Spirits. Množství základních

táborů vypovídá o mnohosti uvnitř hnutí Stojící skála.

Prostorově a organizačně není Stojící skála jedním táborem, jedním shromážděním, ani jedním rozhodovacím orgánem, což bychom měli chápat jako její silnou stránku. Historické a bezprecedentní shromáždění lidí ztělesňujících Stojící skálu nalezlo způsob, jak bojovat a žít společně a zároveň uznávat a respektovat rozdíly a potřeby, které si s sebou každý přinesl.

DOČASNOST A DAPL

Pro Stojící skálu je charakteristická její rodinná atmosféra a generační provázanost, která z protestních táborů a samotného hnutí činí cosi pozoruhodného. Například není žádnou zvláštností, když se vše v základním táboře točí kolem šedesátnice se zkušenostmi z AIM ze sedmdesátých let, které bylo domorodou obdobou Černých panterů. Táborí se svými potomky, z nichž jsou dnes čtyřicátníci, kteří vyrůstají v radikální domácnosti, politicky angažované za návrat tradičního způsobu výchovy a života. Tahle generace lidí narozených na konci šedesátých a během sedmdesátých let je v rámci hnutí respektovanými vůdčími osobnostmi, zatímco jejich dvacetileté děti, neteře a synovci jsou aktivními bojovníky nebo dobrovolníky v přední linii protestů. Jejich mladší děti nebo vnoučata můžeme vidět, jak si hrají a běhají kolem táborů nebo navštěvují tábořovou základku, která tu byla otevřena pro rodiny, jež se sem nastěhovaly natrvalo. To jsou čtyři generace a samozřejmě v každém táboře najdeme rozšířenou rodinu a velmi vsříčené vztahy. Tiospaye je termín používaný Lakoty pro širší komunitu, kde se lidé navzájem respektují a důvěřují si jako bratr se sestrou. Tyto rodinné vztahy jsou zakořeněny v širším sebepoznání a v rozpoznání své role v rámci struktury rodu, komunity a národa. To znamená, že v rámci kultury protestních táborů Stojící skály existuje řada vztahů a závazků, které se úplně vymykají konvenční logice občanství, jež vytvořila falešnou iluzi rovnosti jednotlivců postrádajících širší vazby, odpovědnost a společnou historii.

Lakotové často mluví o „sedmi generacích“. Jedná se o základ jejich kultury: smýšlejí o sobě v rámci kontinuity předků a potomků. Když zvažují své činy, mohou přemýšlet, jaký dopad budou mít na odkaz předešlých tří generací a jaký dopad budou mít na následující tři generace. Nebo mohou zvažovat, jaký dopad budou mít na ně, na jejich pravnučata a pravnučata jejich pravnučat, se kterými se nikdy nesetkají. Takže každé rozhodnutí nebo čin, který vykoná člověk, tiospaye nebo národ, se netýká pouze jednotlivce a současnosti jako v liberální společnosti, ale všech těchto generací. Je-li takový etický a historický pohled na svět aplikován na krajinu, otázka, která vyvstává, se netýká jen dnešních práv Velkého národa Siouxů a současného stavu řeky Missouri, ale toho, co by bylo zapotřebí k udržení kontinuity darů země pro následující generace, pro pravnučata našich pravnučat.

Lakotové také často mluví o proroctví o Černém hadovi, který má přijít a přinést s sebou nepochopitelnou zkázu. V minulých letech bylo vykládáno v souvislosti se stavbou ropovodu Keystone, jehož část měla také vést přes území Rady sedmi ohňů, ale nakonec na

nátlak velkého hnutí Obamova administrativa v listopadu 2015 tento návrh zavrhl. Od té doby byla legenda o Černém hadovi vykládána ve spojitosti s jakýmkoliv ropovodem, ať už ve výstavbě nebo v provozu. V srpnu ochránce „lyuskin Americký kůň“ ze Stojící skály pro *Guardian* napsal:

„Naši stařešinové říkali, že pokud zuzeca sape, Černý had, protne naši půdu, náš svět skončí. Zuzeca přišel v podobě ropovodu Dakota Access, a proto musím bojovat... Nejsme protestující. Jsme ochránci. Mírovou cestou chráníme naši půdu a náš způsob života. Společně se modlíme a bojujeme za to, co je správné. Píšeme tu historii. Zvedme vás k nám vzdorovat Černému hadovi po našem boku.“

Spousta lidí ve Stojící skále, obzvláště v táboře Rudých bojovníků, si říká „zabijáci Černého hada“. Tenhle slogan si malují na maskáče a stal se také oblíbeným bojovým pokřikem celého hnutí.

MODLITBA JAKO ZPŮSOB PROTESTU

Myšlenka modlitby jako způsobu bytí je hlavním rysem protestních táborů a komunity, kterou vytvořily. Oglala Lakota Vic Camp z Borovicového hřebene, jedna z vůdčích osobností protestů, vysvětloval rozdíl mezi životem v týpí a soukromém obydlí. Zatímco v soukromém obydlí, v „kontejneru“, jak tomu říká, se chováte hrozně, sobecky a destruktivně, žijete-li v komunitě, obklopeni dětmi, seniory a dalšími, musíte se chovat jinak, lépe, k sobě i k ostatním. Stojící skála hledá nové prefigurativní způsoby soužití v tradičním způsobu života Lakotů před kolonizací, jehož hlavními rysy jsou rozšířená rodina, rozšířená osada týpí a kočovnictví.

Podobné myšlenky vyjádřil spoluzakladatel AIM Clyde Bellecour jedné noci u ohně v hlavním táboře Rady sedmi ohňů, když řekl, že počátek protestního tábora nebyl pouhým shromážděním aktivistů a protestujících, ale způsobem modlitby a modlitba sama o sobě byla způsobem bytí. V kontextu původních národů, které naneštěstí trpí vysokou mírou alkoholismu, drogové závislosti, sebevražd a domácího násilí, je realita tisíců lidí utvářejících bezpečnou, autonomní a samosprávnou zónu modlitby a odporu bez alkoholu a drog nejsilnějším politickým poselstvím Stojící skály.

V protestních táborech se modlitba stala způsobem, jak neustále zvažovat činy a gesta ostatních s uznáním. Například, „pokud chcete kouřit, tak ne že si jednoduše zapálíte cigaretu a nedopalek pak hodíte na zem, aby ho po vás někdo musel uklízet, ale o každé cigaretě smýšlíte jako o tabáku, který je darem a kdysi byl pro nás posvátný jako modlitba“. Jeden z průvodců pro novináře, kteří dostali povolení v táborech fotit, zakazuje focení a natáčení obřadů, ale pojetí samotné modlitby zpochybňuje mýtus, že je taková věc zřetelně rozpoznatelná, a jako každé gesto, shromáždění, rozhovor by mohly být uskutečněny tak, aby se staly nepostřehnutelnými.

Vanessa Teran, Shyam Khanna, Malek Rasamny, Matt Peterson

Z originálu dostupného na <https://roarmag.org/essays/standing-rock-no-dapl-protests/> přeložil -zmo-.

Ve srovnání s prvním setkáním, které pořádalo v Marseille družstvo Fralib, vzrostl počet delegátů továren spravovaných pracujícími. K Fralib, VioMe, Officine Zero a Ri-Maflow od minula přibýly podniky z Balkánu: DITLA z Tuzly (Bosna a Hercegovina) a ITAS-Prvomajska z města Ivanec v Chorvatsku. Nemohli se žel dostavit dělníci továrny Kazova z Turecka (o Kazově jsme psali v *Existenci* 4/2014). Přibyla síť družstev a samosprávných projektů v různých odvětvích od zemědělství přes vydavatelství, uměleckou a hudební oblast až po ubytovací a stravovací zařízení či spotřební družstva.

Přítomné zaujaly zejména aktivity ve Střední a Jižní Americe. Hugo Cabrera z tiskárny Campichuelo detailně vyprávěl o obnovení práce v tiskárně a vyzval k ostražitosti a solidaritě vzhledem k nové vlně represí vůči podobným projektům ze strany argentinské vlády prezidenta Mauricio Macriho. Mexický profesor Juan Melchor Román, člen CNT, mluvil o zkušenosti družstev učitelů a problémech, které se objevují kvůli politické situaci v Mexiku. Profesor Andrés Ruggeri z Argentiny, koordinátor programu Otevřená fakulta, který organizoval v roce 2007 první setkání podobného druhu, představil obsáhlejší přehled ekonomického hnutí pracovníků, uvedl fakta z Latinské Ameriky (Uruguay a Mexiko) a vyzval k založení sítě k organizování regionálních setkání v Africe a Asii. Přes

Skype proběhlo spojení s místopředsedkyní Ženské ekonomické komise Syrského Kurdistanu, která promluvila o činnosti družstev (tvořených převážně ženami) v této oblasti.

Během tří dnů pracovníci z různých podniků zhodnotili problémy při založení sítě včetně možností a mezi samosprávy, vnitřní demokracie a formy rovného řízení podniků. Mluvílo se i o způsobech rozdělování, cenové dostupnosti pro sociálně slabé, kvalitě výroby, sociální funkci různých projektů nebo otevřenosti ve vztahu k místním regionům. Nakonec plénium účastníků vzneslo řadu politických a praktických návrhů, které formulovali především pracovníci VioMe (o VioMe jsme psali v *Existenci* 4/2013). Bylo rozhodnuto, že formy organizace musí skutečně odpovídat ekonomice pracujících, takže je nutné jasně rozlišovat mezi podniky, které jsou družstvy jen právně, ale ve skutečnosti používají nové formy vykořisťování nebo obyčejné zaměstnanectví. Návrh pracovníků ze Soluně počítá s respektováním dvou kritérií: všichni pracovníci musí být členy družstva a mezi pracovníky různých profesí v družstvu musí existovat absolutní rovnost (jak v přijímání rozhodnutí, tak v placení za práci). Milánská továrna Ri-Maflow s cílem zobecnit různé zkušenosti družstev navrhla pět kritérií pro samosprávné kolektivy pracujících: antifašistický, antisexistický a antirasistický princip; suverénní plénium volící

Druhé setkání samosprávných podniků

Zhruba tři sta lidí se na podzim zúčastnilo druhého setkání ve Středomoří, nazvaného *Ekonomika pracujících*, které bylo zorganizováno v továrně VioMe v Soluni. Během setkání proběhly diskuse, semináře a pléna. Kromě účastníků z Řecka přijeli pracující z dalších zemí včetně Španělska, Francie, Itálie, Německa, Polska, Chorvatska, Bosny, Srbska a Turecka, Kypru, Británie, Argentiny, Kolumbie a Mexika.

zástupce, kteří mohou být kdykoli odvoláni a vyměněni; důraz na ekologický aspekt; respekt k nejsložitějším sociálním kategoriím (ženy s dětmi, migranti, invalidé); způsoby politického a profesionálního rozvoje nových členů.

Co se týče konkrétní organizace, probíraly se dvě otázky: vytvoření fondu vzájemné pomoci pracovních družstev a ustavení nezávislé distribuční sítě různých produktů. Rozhodlo se, že se budou organizovat konkrétní experimenty a pracovní skupiny pro sumarizaci návrhů a jejich pokud možno okamžitou realizaci.

Síť vzniklá před několika lety díky argentinským továrnám obsazeným a spravovaným jejich pracovníky dnes prožívá nový rozkvět. Praxe práce bez šéfů, která vyrostla z odporu proti prekarizaci trhu práce a dlouhé tradice boje dělnického hnutí proti odcizení a vykořisťování, dále roste, rozvíjí se a vytváří nové kontakty. V době, kdy politické „alternativy“ zjevně odmítají radikální transformaci ekonomiky, samospráva ve výrobě i ve službách představuje naději na změnu „tady a teď“. Zvolená cesta je dlouhá, ale setkání v Soluni na ní učinilo další krok vpřed.

Zdroj: <http://www.dinamopress.it/news/salonicco-leconomia-deve-essere-controllata-dai-lavoratori>

ANARCHISMUS V POVÁLEČNÉ VÝCHODNÍ EVROPĚ: VÝCHODNÍ NĚMECKO

VADIM DAMIER

Anarchistické hnutí v Německu bylo ve větší míře spojeno se západoevropskými tradicemi. Vzniklo tu na přelomu 19. a 20. století. Prvními teoretiky a aktivisty byli především původně příslušníci levého křídla sociální demokracie, zklamání parlamentaristickou taktikou a reformismem. Anarchismus v Německu sice nepředstavoval masovou, zato

dostatečně stabilní a aktivní část dělnického hnutí. Největších úspěchů zde dosáhli anarcho-syndikalisté. Ještě před první světovou válkou se jim podařilo získat vliv v nevelkém radikálním Volném sdružení německých odborů (Frei Vereinigung Deutscher Gewerkschaften). To po první světové válce otevřeně přešlo na pozici anarcho-syndikalismu

Anarchistické hnutí na pozadí vzniku NDR

Přinášíme dokončení článku z minulého čísla, který se věnuje anarchistické opozici proti stalinismu v poválečné východní Evropě.

a změnilo název na Svobodný svaz německých dělníků (Freie Arbeiter-Union Deutschlands, FAUD). V roce 1921 měl FAUD na 150 tisíc členů, k roku 1930 se jejich počet snížil z různých důvodů na deset tisíc.¹ Některá centra

¹ Rübner H., *Freiheit und Brot*, Berlin – Köln 1984, s. 22.

anarchosyndikalistického dělnického hnutí se nacházela na území budoucí Německé demokratické republiky.

Ve východním Německu, obsazeném sovětskými vojsky a zahrnutém do sovětské okupační zóny, se centrem pokusů o obrození anarchistického hnutí stalo město Zwickau (Cvikov) v Sasku.² Tam v roce 1945 kolem hutníka Williho Jelineka vznikla skupina složená z bývalých členů Všeobecného dělnického svazu – Jednotné organizace³ a anarchosyndikalistického FAUD. Členové skupiny začali navazováním kontaktů. Rozeslali podle seznamů adres, které měli, dopisy s výzvou někdejší anarchismům ke spolupráci. Brzy se jim podařilo navázat kontakty s lidmi stejného smýšlení ze tří měst sovětské zóny a také s anarchisty ze západních zón – Hamburku, Mülheimu, Kielu ad. Od června 1946 skupina ve Zwickau začala oficiálně plnit funkci informačního centra libertinského (anarchistického) hnutí v sovětské zóně a poté v celém Německu. Začala vydávat a rozesílat informační bulletin. Díky němu anarchistické hnutí začalo s prvními kroky k reorganizaci: vzniklo pět až šest skupin v Sasku a řada iniciativ v Durynsku.⁴

Hlavní úsilí členů bylo v tomto období soustředěno na výrobu a šíření bulletinu, shánění rozmnožovací techniky (tiskových strojů) a papíru. Přesto se snažili dokonce i pomáhat svým kolegům v západních zónách, konkrétně Jednotě libertinských bibliofilů v Hamburku. Dařilo se jim poměrně levně kupovat knihy v sovětské zóně a převážet je na západ Německa, kde bylo možné je prodávat za vyšší cenu, přičemž celý výtěžek šel na financování Jednoty. Byl tam také převezen tiskový stroj, ukrývaný členy Všeobecného dělnického svazu – Jednotné organizace ve Zwickau po příchodu nacistů k moci. Anarchisté západních zón na něm tiskli časopis *Befreiung* (Osvobození).⁵

2 Organizované anarchistické hnutí v Německu bylo zničeno nacistickou diktaturou. Koncem roku 1936 se Gestapu podařilo zlikvidovat většinu ilegálních skupin anarchosyndikalistů FAUD. V největším procesu proti anarchistům bylo postaveno před soud zhruba sto lidí. Jednotlivé anarchistické skupiny nebo individuální aktivisté pokračovali v ilegální antifacistické činnosti i ve 40. letech. Podrobněji viz *Anarcho-Syndikalismus in Deutschland*, München 1986; Haug W., „Eine Flamme erlischt“. Die Freie Arbeiter Union Deutschlands (Anarcho-syndikalisten) von 1932 bis 1937, in *Internationale Wissenschaftliche Korrespondenz zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung*, 1989, September, H. 3; Theissen R., Walter P., Wilhelms J., *Der Anarcho-Syndikalistische Widerstand an Rhein und Ruhr*, Meppen 1980; Klan U., Nelles D., „Es lebt noch eine Flamme“, Grafenau 1986 ad.

3 Všeobecný dělnický svaz – Jednotná organizace vznikl v roce 1920 a představoval proud „komunistů dělnických rad“. Odštěpil se od „levých komunistů“ a podobně jako anarchosyndikalisté vystupoval proti zakládání dělnických stran a účasti ve volbách. Orientoval se na masový boj zdola a zakládání dělnických rad. Některé jeho skupiny se postupně sblížily s anarchosyndikalisty (včetně skupiny ve Zwickau). Podrobněji viz Canne Meijer H., *Die Arbeiterrätebewegung in Deutschland (1918–1933)*, Berlin 1985; Bock H. M., *Syndikalismus und Linkskommunismus von 1918 – 1923*, Meisenheim – Glan 1969; *La Gauche Hollandaise. Aux origines du courant communiste international des conseils*, Napoli 1990 ad.

4 Schlichting J., „Man muss in der gegenwärtigen Zeit versuchen, so anarchistisch wie möglich zu leben...“. Willi Jelinek und der Anarchismus in der SBZ 1945–1948, *Direkte Aktion. Anarcho-syndikalistische Zeitung*, Hamburg 1989, listopad–prosinec, č. 78, s. 10.

5 Tamtéž; *Direkte Aktion* 1990, leden–únor, č. 79, s. 12.

Prostřednictvím Williho Jelineka se anarchisté ze Zwickau snažili působit také na pracovišti. Jelinek byl téměř jednohlasně (95 procenty) zvolen předsedou výrobní rady v automobilce, kde pracoval. Vstoupil také do oficiálního Sjednocení svobodných německých odborů a jako delegát se účastnil meziregionální odborové konference v Chemnitzu. Vystoupil zde a zopakoval požadavek německých anarchistů a „komunistů dělnických rad“: zvláštní politické organizace dělnického hnutí (strany) musí být odstraněny, protože postrádají smysl. Mnozí delegáti vítali jeho řeč potleskem. Později byl přinucen opustit post předsedy výrobní rady, neboť odmítl vstoupit do komunistické strany (poté Sjednocené socialistické strany Německa – Sozialistische Einheitspartei Deutschlands, SED). I tak ovšem zůstal populární mezi svými kolegy v továrně.⁶

Na počátku roku 1946 skupina ve Zwickau zahájila agitaci proti plánům na sjednocení komunistické a sociálnědemokratické strany v SED a proti vstupu anarchistů do této sjednocené strany. V *Dopise všem anarchistům* ze 4. února 1946 skupina oznamovala: „Nám všem je dobře známo, že vůdci obou stran doufají, že sjednocením komunistické a sociálnědemokratické strany získají větší vliv – samozřejmě pro sebe samotné. Tak nahoře probíhá boj o koryto a dole věčný boj mezi nesmiřitelnými rozpory, mezi ohněm a vodou. A představte si nás uprostřed toho. Ne, v tomhle bahně nemáme co dělat. Nebo chcete přenechat kritiku tohoto dění... buržoazii, či dokonce nacistům? Ne, uvnitř dělnické třídy musí být skupina, která ukazuje cestu ven. A tato skupina si musí uchránit svůj šat neposkrvněný... Ano, kamarádi, ukázat cestu musíme my!“⁷

Část bývalých anarchistů se ovšem k SED, založené v dubnu v sovětské zóně coby „sjednocená strana dělnické třídy“, připojila. Anarchisté ze Zwickau se domnívali, že toto sjednocení bude nestabilní, ale ve svých předpokladech se zmylili.

V nastalé situaci, kdy sovětská okupační moc horlivě podporovala SED a její nároky na hegemonii, byli východoněmečtí anarchisté nuceni omezit se v první řadě na obnovení sil, upevnění svých organizačních struktur a teoretickou analýzu nové sociální a politické situace, která po válce nastala. V září 1947 musela skupina ve Zwickau přiznat, že hnutí stagnuje: daří se oslovit jen malý počet mladých lidí, není dost papíru na vydávání knih a brožur atd. Nedostatečná aktivita nového infocentra (od ledna 1947) v Mülheimu vyvolala v červenci kritiku aktivistů ze Zwickau, což se stalo podnětem k návrhu na reorganizaci činnosti. Podle názoru Williho Jelineka nebylo možné prostě začít tam, kde byla aktivita anarchistů přerušena v roce 1933. Silné hnutí může vzniknout pouze tehdy, bude-li otevřené a rozhodné. Úkol založit pevnou organizaci nemohl být v danou chvíli prioritou. Jelinek vyzval k tomu, aby struktury hnutí disponovaly maximální pružností a schopností přizpůsobovat se rychle se měnícím okolnostem.⁸

V roce 1947 se v anarchistických kruzích Německa rozhořely diskuse o strategii a taktice hnutí v nových podmínkách. Veterán anarchosyndikalismu Rudolf Rocker na naléhání svých přátel vydal brožuru, v níž navrhol, aby nebyl znovu obnoven FAUD a aby se práce přenesla na komunální a obecní úroveň. V podstatě šlo o myšlenku etap a stadií boje, která byla v klasickém anarchismu

odmítána. Podle Rockera v dané situaci bylo třeba vést boj za federalistickou decentralizaci Německa, přenesení rozhodujících funkcí na místní úroveň. V souladu s jeho myšlenkou bylo povinností anarchistů aktivně pracovat v místní samosprávě, odborech a družstvech, založit přitom zvláštní Svaz federalistů (nebo Svaz libertinských socialistů) s vlastním nakladatelstvím a tiskovým orgánem a zapojit schopné a kvalifikované lidi. Byla to osobitá cesta evolučního, „obecního socialismu“, postupného rozvoje komunálního a obecního sektoru ekonomiky atd.⁹

Křídlo německých anarchistů v čele s Helmutem Rüdigerem, příklánějící se k reformismu, Rockerovy myšlenky nadšeně přivítalo. S ostrou kritikou vystoupil John Olday, umělec a karikaturista, žijící v emigraci v Londýně, a dále letitý aktivista Richard Oestreicher. Z iniciativy Johna Oldaye byla už v srpnu 1946 založena Mezinárodní Bakuninova skupina (Internationalist Bakunin-Group, IB-G), která v emigraci vydávala zpravodaj *Anarchist*. Svůj úkol spatřovala v obrození anarchistického hnutí v Německu a zdůrazňovala cíl „zničení jakékoli státnosti a vytvoření svobodné komuny, zbavené nadvlády, na principu systému rad“. Skupina se domnívala, že za daných podmínek „se může třídní boj vést pouze individuálně a v rámci nevelkých skupin, protože skutečně revoluční organizace nyní nezačnou tolerovat ani státní socialismus, ani státní kapitalismus“. John Olday, který byl v čele německé sekce IB-G, navrhl přebudování anarchistického hnutí v Německu na základě systému ilegálních „trojek“. Ostrě odmítal jakoukoli účast v oficiální politice, včetně obecní úrovně, jako reformismus. Rockerovu myšlenku „obecního socialismu“ chápal jako cestu ke „kolektivnímu kapitalismu“, který zachováva vykořisťování. Namísto „svazu všech federalistů“ byl z pohledu Oldaye nezbytný nový Spartakův svaz – bojová organizace antiautoritářských socialistů, „komunistů dělnických rad“ a anarchistů na anarchokomunistickém základě, která by se skládala z autonomních buněk, bez vnitřní byrokracie a slepé disciplíny.¹⁰

V únoru 1948 Olday vystoupil z IB-G a na jaře téhož roku založil vlastní organizaci Spartakův svaz s tiskovým orgánem nazvaným *Anarchistická rada* a skupinami v Holandsku, Itálii, Švýcarsku, Velké Británii a Německu. Jen na území Německa fungovalo asi šedesát skupin, a to převážně v sovětské okupační zóně. Ve stejném roce byli zlikvidováni sovětskou státní bezpečností.¹¹

V polemice mezi stoupenci a odpůrci Rockerových návrhů zaujala skupina ve Zwickau neutrální pozici a vyzývala ke klidnějšímu, tolerantnějšímu a zdrženlivějšímu tónu diskuze. V brožurě Rudolfa Rockera ji zaujala skvělá a důsledná kritika bolševismu. Ale jestliže v západních zónách některé z jeho myšlenek mohou být uskutečněny, pak v sovětské zóně to možné nebylo. V dopise zwickauské skupiny, zveřejněném v informačním bulletinu, se říkalo: „Situace v různých zónách je velmi odlišná... Dosud se ještě nevyjádřil jediný soudruh z východní zóny. A jiným soudruhům nepřiznáváme právo, aby nám předepisovali jakékoli linie naší činnosti. To se týká jak Rockera, tak i Bakuninovy skupiny nebo soudruhy Feldmannové. Pokud ten první požaduje

9 Viz Rocker R., *Zur Betrachtung der Lage in Deutschland. Die Möglichkeiten einer freiheitlichen Bewegung*, New York – London – Stockholm 1947.

10 Peterson P., John Olday – Künstler und Kämpfer für die soziale Revolution, *Trafik. Internationales Journal zur Kultur der Anarchie*, Mülheim (1985), č. 21, s. 20–21.

11 Tamtéž, s. 21.

6 Schlichting J., c. d., s. 10.

7 Tamtéž.

8 Tamtéž.

spolupráci s odbory, musíme to odmítnout. Nechceme spolupracovat, ale chceme být členy a ovlivňovat jiné kolegy v našem duchu. Pokud soudružka Feldmannová ztotožňuje členství se spoluprací, pak se mylí.“ Skupina Williho Jelineka se snažila pokračovat v opoziční práci uvnitř odborů a prohlašovala, že anarchisté „důsledně a nekompromisně“ kritizující diktaturu „bonzokracie“ mohou získat stoupence a v případě vyloučení z odborů „neodejdou sami“.¹²

Postavení anarchistů v sovětské zóně se zhoršovalo. Od začátku byli nuceni fungovat nelegálně a o nějakém oficiálním povolení ze strany okupační moci nemohla být vůbec řeč. Až do určité doby nebyli pronásledováni aktivně. Ještě v roce 1947 skupina ve Zwickau ujišťovala, že „existuje rozpor mezi současnými organizacemi tady a u nacistů. Tam se vlastní názor vyjadřoval sebevraždou, tady ještě stále existovala určitá svoboda slova na členských schůzích (odborů).“¹³

Skupina ve Zwickau využívala stav, kdy neprobíhaly přímé represe, a rozšiřovala síť kontaktů ve východní zóně, přetiskovala a šířila publikace IB-G. Anarchisté podrobovali ostré kritice absenci skutečných občanských svobod pod záštitou „lidové demokracie“ – systému „povolených“ stran, stav, v němž je lid „nucen jen pracovat a hladovět“. Obviňovali SED ze snahy zrušit volby a zavést jedinou politickou moc, změnit „zamaskovanou

diktaturu“ v diktaturu „proletariátu“ stalinského typu. Přitom odsuzovali i parlamentarismus, protože stejně jako „diktatura proletariátu“ sloužil coby „nástroj nadvlády“ a „prostředek k zachování vykořisťování“.¹⁴

Na jaře a v létě 1948 byla zahájena příprava k uspořádání konference libertinskosocialistických skupin sovětské zóny. Začala v listopadu v Lipsku. V té době se už ale moci podařilo dostat agenty do organizace Williho Jelineka. Všichni delegáti lipské konference byli uvězněni, další anarchisté (včetně Jelineka) byli zatčeni doma. Zatčení a výslechy prováděli sovětsští důstojníci. Celkový počet anarchistů zatčených v sovětské zóně v listopadu 1948 byl 45.¹⁵

Willi Jelinek byl obviněn z „fašistické a militaristické činnosti“. Z vazby byl převezen do bývalého nacistického koncentračního tábora v Sachsenhausenu a potom do věznice v Budyšině. Na jaře 1949 proběhla druhá vlna zatýkání anarchistů ve Východním Německu. Tentokrát bylo jen v samotných Drážďanech zatčeno zhruba sto lidí.

Anarchistické hnutí v sovětské zóně bylo zlikvidováno. Anarchisté se pokoušeli vzdorovat i ve věznicích – především Jelinek a jeho druhové se aktivně zapojili do organizování povstání vězňů v budyšinské věznici v březnu 1950. Dne 24. března 1952 byl Willi Jelinek nalezen mrtev ve své cele...

14 Achtung — Diktatur in Sicht! Es ist soweit! (Dokument), *Direkte Aktion* 1989, č. 78, s. 10.

15 Schlichting J., c. d., s. 11.

Zavedení režimů sovětského typu v zemích východní Evropy provázelo omezování občanských práv, svobod a politické různorodosti, potlačování opozice. I anarchisté byli mezi těmi, kteří na sobě jako první pocítili nepřátelství teprve se konsolidujících diktatur. Ještě se nestačili plně vzpamatovat z fašistického pronásledování, a už museli bojovat s novou mocí. V tomto boji, který probíhal v době globálního nástupu etatismu, anarchisté nezvítězili. Anarchistické hnutí ve východní Evropě bylo rozdraceno. Začalo se znovu rodit až v podmínkách krize a pádu prosovětských režimů koncem 80. let. V té době se také začala aktivně zkoumat jeho historie.¹⁶

Z originálu Вадим Дамье, Из истории анархизма в Восточной Европе в 40-х годах, dostupného na <http://coollib.com/b/311673/read>, přeložila Dagmar Magincová.

16 Viz např. o českém anarchismu: Tomek V., Český anarchismus jako česká zkušenost?, in *Pro cestách naléhavosti myšlení*, Praha 1993, s. 168–185; Tomek V., Historická zkušenost českého anarchismu, *Filosofický časopis*, Praha 1994, č. 5, s. 805–837; Tomek V., *Lidé, otevři své oči. Črty o českém anarchismu*, Wien 1995; Tomek V., *Český anarchismus 1890–1925*, Praha 1996. O revolučním syndikalismu v Polsku viz: T.J. Dzieci Sorela i Pilsudskiego. Dzieje syndikalizmu polskiego – od faszysmu do anarchizmu, *Poďaj Dalej. Pismo warszawskich anarchistow*, Warszawa 1997, č. 7, s. 28–29, 31.

ALTERNATIVA KIBUCŮ STANLEY MARON

Životní podmínky byly náročné, práce byla těžká a nemoci časté. V komunách bývalo zhruba dvanáct lidí. Občas se stávalo, že třetina z nich pracovala, třetina byla nemocná a ostatní chodili za nemocnými a obstarávali domácí práce. Ti, kteří pracovali, předávali vydělané prostředky do společného fondu, z nějž celá komuna žila.

Tyto malé komuny byly chápány jen jako dočasné řešení kvůli uspokojování základních potřeb svých členů, ne jako stálý způsob života. V obecné situaci krajní nouze, nezaměstnanosti a cizího okolí mladí pionýři zjistili, že sjednocení do komuny a spojení skromných zásob jim umožňuje nejjednodušším způsobem řešit životní problémy. Protože většina členů těchto prvních komun byli velmi mladí lidé, směřování k úzkým a rovným vztahům jim připadalo přirozené a spravedlivé. Většinu času a energie pohlcoval obyčejný boj o přežití. Lidé zjistili, že když vlastní všechno společně a drží se principu materiální a morální vzájemné pomoci, nejnáze dosahují nějakého pokroku. Společný život a společné vlastnictví se staly novými principy komunitního života.

Poněvadž tito mladí lidé přijeli do Palestiny s cílem vybudovat zemi pro Židy, chápali sami sebe jako předsumutý oddíl všech pracujících, který bojoval za společné blaho židovského lidu. Výrobní činnost měla tvořit součást a základní princip jejich společného života. Pracovat pro blaho všech bylo jejich cílem, ať už byla řeč o jejich skupině či obecných zájmech Židů.

Na vznik kibuců měla vliv především revoluční ideologie 19. a prvních let 20. století, a současně tvořil její základ rozpor mezi decentralizovaným a samosprávným přístupem, který se identifikoval s anarchismem, a mezi přístupem spojeným s centralizovanou kontrolou a využíváním vládnoucí moci, určující strukturu vzájemných vztahů, jenž se identifikoval s bolševismem.

Anarchokomunismus Petra Kropotkina byl velmi přitažlivý pro všechny, kteří opovrhovali byrokratickou a despotickou správou a domnívali se, že volné komuny mohou být reálnou alternativou. Individualistický anarchismus měl silnou a romantickou přitažlivost pro ty, kteří doufali v naprosto

Historie židovských komun v Palestině

Komuny založené židovskými pracujícími před první světovou válkou na území Palestiny, která tehdy ještě byla součástí Osmanské říše, byly základem, z nějž vznikly první kibucy. Objevení se těchto komun odpovídalo potřebám mladých svobodných mužů a žen, kteří se ocitli v sociálním prostředí téměř zcela izolovaném od rodinného života. Takové komuny jim skutečně nahrazovaly rodinu, jež zůstala kdesi ve východní Evropě nebo na jiném místě.

svobodný život. Anarchismus v té či jiné formě byl převládající ideologií mezi mladými pionýry a posiloval jejich snahy o svobodnou etickou účast v praktickém sionismu, nikoli o abstraktnější a neurčitý politický sionismus Theodora Herzla, podpořený většinou organizovanou sionistickou hnutím.

Jiní pod vlivem marxistické ideologie a politického sionismu spojovali vlastní zánícený pracovní život s proletariátem a dělnickou třídou obecně. Sami sebe chápali jako pionýry židovského proletariátu, kteří musí dodat židovské společnosti čistší sociální strukturu a vytvořit nástroje pro proletářskou revoluci vedoucí k nastolení kontroly nad politickou mocí a k vybudování plně spravdivlé a rovné společnosti.

Anarchokomunisté vítali možnost založení zemědělských komun s autonomií, jež dovolovala svobodné uskutečnění životní etiky očištěné od korumpujícího vlivu trhu a byrokratického tlaku. Doufali dokonce v zajištění vysokého stupně soběstačnosti a ekonomického sebezabezpečení díky usilovné práci a prostému životu. Anarchisté individualisté

byli proti tomuto hnutí, protože se domnívali, že institucionalizované komunitní společné soužití uškodí svobodě jednotlivce. Pro mnohé z nich mohlo být uskutečnění jejich ideálů možné pouze v podobě nevelkého rodinného společenství, v němž budou lidé pracovat společně a jeden pro druhého jako skutečná rodina. Dávali přednost modelu družstevního podniku (mošavu), rozděleného na jednotlivé rodinné části, přičemž se mezi osídlenci měla využívat vzájemná pomoc a rozdělování prodeje a koupě.

V marxisticky orientované skupině jedna z frakcí podporovala myšlenku kibuců, protože je považovala za dobrý prostředek ke zformování organizovaných a ideologicky odpovědných skupin uvnitř proletariátu, relativně nezávislých a mobilních zdrojů podpory revolučních aktivit (kibucnictví podporovala většina sionisticky orientovaných sociálních demokratů z Poalej Cion – Achdut ha-avoda [Dělníci Sionu – Jednota dělnictva] v čele s Davidem Ben Gurionem). Jiná frakce byla tvrdě proti myšlence kibuců a tvrdila, že zemědělské komuny, v nichž budou pracující vlastníky výrobních prostředků, se změní ve svérázné kulaky, tj. střední třídu vykořisťující proletariát a revoluci. Představitelé této frakce zachovávali věrnost ideálu založení třídy pracujících-židů, kteří by v první etapě budování židovské vlasti zůstávali objektem vykořisťování ze strany kapitalistů, a poté by v souladu s marxistickou teorií nashromáždili dostatek sil ke svržení kapitalistů a nastolení vlastní moci (to zastávala např. budoucí izraelská komunistická strana).

Všechny frakce se považovaly za část jistého celku, který lze nazvat „sionistickým labourismem“ nebo „sionistickým socialismem“.

Průslušníci komuny, která založila první kibuc Degania, sympatizovali s anarchistickou ideou a vstoupili do levicové organizace Ha-Šomer ha-ca'ir (Mladý strážce). Jejich ideálem byla nevelká semknutá skupina (kvuca), která by bez průtahů realizovala vztahy svobody a rovnosti pro všechny. To předpokládalo, že všichni budou společenství chápat jako velkou rodinu, že je třeba vyhnout se založení běžných rodinných struktur – izolovaných, paternalistických a represivních vzhledem k ženám. Tento ideál znamenal okamžité a úplné osvobození žen v komunitě, aby měly rovná práva a povinnosti jako mužští průslušníci komuny. Bylo rozhodnuto vytvořit jako základ organizování kibucu společnou jídelnu a společné komunální služby, což osvobozovalo ženy od každodenních povinností v kuchyni, při úklidu, péči o děti, a umožňovalo jim rozvíjet vlastní schopnosti.

Postupem času se ukazovalo, že osmanská moc není schopna udržet v oblasti pořádek a zákonnost. Ekonomické podmínky v době před první světovou válkou se stále zhoršovaly, stále častější byly krádeže majetku židovských osadníků, docházelo i k vraždám (což byl přirozeně důsledek sociálního kontextu, kdy Arabům vadilo skupování už tak nedostatkové půdy, to, že nebyli do komun přijímáni, i rostoucí vliv politický osadníků v zemi). Někteří mladí pionýři proto založili ochranné skupiny, které fungovaly jako domobrana (lidové milice). Zemědělci je povolávali k ochraně polí v době sezonní sklizně nebo při jiných příležitostech. Průslušníci této domobran, jejíž činnost vyžadovala značnou mobilitu a nepravidelnost, dospěli k závěru, že jen formou kibucu mohou zajistit bezpečnost svých žen a dětí v době, kdy oni sami budou daleko, a že je nezbytné mít i místo, kde by mohli pracovat v době mezi vyjíždkami. Založili proto kibuc Kfar Gil'adi na severní hranici Galileje.

V té době se komuny založené pracujícími v různých částech země spojily, aby ustavily to, co se mělo stát komunou komun pod názvem Gdud ha-avoda (Legion práce). Vstoupily do něj největší kibucy a na určitou dobu byla vytvořena struktura v rozsahu celé země, která zahrnovala třetinu všech židovských pracujících Palestiny a byla prodchnuta představou nové anarchokomunistické židovské společnosti. Přesto se tento projekt nezdařil, neboť se začala šířit kritika myšlenky společného fondu všech komun: ztráty jedněch se musely kompenzovat z výnosů jiných. Takový systém vyžadoval určitý stupeň centralizovaného vedení, k němuž se mnozí stavěli kriticky. Navíc tu byl požadavek větší autonomie pro jednotlivé komuny.

Vznikly alternativní projekty organizace kibuců celé země ve formě národních federací. Kibuc Ejn Charod, který se oddělil od Gdud ha-avoda kvůli problémům zkoordinované ekonomiky, zformoval národní federaci pod názvem Ha-Kibbuc ha-meuchad (Sjednocený kibuc, založený v roce 1927, který spojil největší kibucy) s centralizovaným vedením pro řešení národnostních problémů a administrativně-ekonomické autonomie komun, jež federaci tvořily. Vedoucí ideou bylo vytvoření síly řízené z centra, jejímž cílem bylo především sloužit věci sionismu. Všichni její členové museli být připraveni plnit všechny nezbytné národní úkoly.

Jiná, nejlevicovější celonárodní federace byla založena ve stejné době členy Ha-Šomer ha-ca'ir a jmenovala se Ha-Kibbuc ha-arci (Všeizraelský kibuc). Řídila se principem centralizovaného politického vedení a společnou ideologií, ale trvala na maximální autonomii každé komuny v ekonomické oblasti.

Menší komuny, blízké podmínkami prvnímu kibucu Degania, zpočátku pokračovaly v odmítání myšlenky organizace na celém území země, přesto během několika let vytvořily volnou federaci pod názvem Chever ha-kvucot (Liga skupin). Bránily se jakémukoli typu centralizace a dál hájily plnou autonomii pro každý kibuc.

Potřeba nějaké organizované struktury pro různé komuny a kibucy měla dva motivy. Pracující, kteří se hlásili k labouristickému sionismu, založili v roce 1920 celonárodní organizaci Histadrut – Všeobecnou federaci židovských pracujících v zemi Izrael. V době jejího založení existovala naděje na to, že sjednotí všechny stoupence labouristického sionismu a nabude převahu nad jednotlivými politickými stranami. Tohoto cíle nebylo dosaženo a v Histadrutu se postupně objevovali reprezentanti politických stran a volby jeho vedení se začaly pořádat na politickém základě, aby měly strany zastoupení v jeho orgánech.

Dalším motivem nezbytnosti organizace byl vztah k problému vnitřního růstu. Objevila se široká mládežnická sionistická hnutí, zvláště ve východní a střední Evropě. Velká část jejich členů se hlásila k ideálům kibucnictví, jež chápala jako nejpokročilejší a nejúplnější formu revoluce, jako praktické uskutečnění ideálu postkapitalistické společnosti. Uvnitř těchto mládežnických hnutí byly skupiny, které se připravovaly na zakládání nových kibuců a potřebovaly výcvik a vedení. Tato mládežnická hnutí měla různou ideologickou orientaci a různé vedení a fungovala mezi nimi velká konkurence. Postupně institucionalizované sionistické hnutí získávalo strukturu asociace politických stran a bylo málo možností dostat půdu nebo najít jiné možnosti k osídlení, pokud lidé nevstoupili do jedné z uznávaných politických stran.

Chever ha-kvucot, který měl blízko k anarchismu, zvláště pociťoval nepřítomnost organizační základny, díky níž by mohl

získávat nové členy, když se jeho komuny rozvíjely pomaleji. Nakonec potřeba přežít přiměla toto hnutí ke spojení se dvěma zahraničními mládežnickými hnutími, jimiž byla Gordonia (založená v roce 1923 v Haliči) a Makkabi ha-ca'ir. V roce 1939 se Chever ha-kvucot stal plně organizovaným politickým hnutím, současně s Ha-Kibbuc ha-meuchad a Ha-Kibbuc ha-arci, s rostoucím vlivem politických stran. Anarchistická orientace velké části členů kibuců se postupně začala omezovat na vnitřní život každého kibucu.

Vztahy mezi jednotlivcem a komunou vyvolávaly největší spory. Na jedné straně stáli anarchisté jako stoupenci maximální individuální svobody a na druhé ti, kteří předpokládali maximální disciplínu a podřízení individua komuně. Individualisté zdůrazňovali decentralizaci a jejich odpůrci centralizaci nebo jistý kompromis mezi oběma přístupy. Diskuse o podstatě života v kibucu se rozrůstaly. Pro jedny to byl trvalý způsob života, jiní v něm viděli neefektivnější způsob řešení národních úkolů v daných podmínkách, který nakonec se změnou podmínek zanikne.

Komuny, které nemohly rozpracovat obecné cíle a realizovat společné aktivity, se rychle rozpadaly. Tvrdá realita života naučila průslušníky komun, které přežily, že vzájemně přijatelná ideologie a disciplinované uskutečňování jejich principů jsou nezbytné k tomu, aby lidé v komunitě udrželi její jednotu v obtížných podmínkách, které nastávají, když se zakládá nový typ sociálního uspořádání. Všechny kibucy si musely vypracovat jasně formulovanou politickou linii a jejich národní asociace musely legálním a institucionálním způsobem rozpracovat svá pravidla nebo programy, fixující základní hodnoty a principy.

Postupem let podstoupily některé změny, ale nejdůležitější prvky zůstaly v životě kibuců zachovány. Nejpodstatnější byl etický princip všeobecného sdílení. Život komuny představoval společné žití s ostatními lidmi, kteří sdílejí věci navzájem. Jednotlivec překonává osobní nebo sobecké zájmy, když se stává součástí společenství, jež je něčím víc než prostou skupinou individuí. Vzájemná pomoc je morálním závazkem a součástí takového sdílení. Nejsilnější tento závazek platí ve vztahu k nejslabším, protože na základě vlastní síly nikdo nemá výhody. Osobní prvky síly, osobní schopnosti a zkušenosti mají sloužit společenství jako jeho společné vlastnictví.

Z tohoto morálního přístupu vyplývá organizační struktura kibucu, založená na společném fondu, kam se předávají všechny akvizice a který slouží k uspokojování potřeb celé komunity. Tento společný fond nutně mění kibuc v jednotné společenství, což ho odlišuje od jiných forem hospodaření na bázi produktivní práce. Každý kibuc financuje sám sebe na účet kolektivního zemědělského hospodaření a kolektivního průmyslu, a členové kibucu jsou současně šéfy-vlastníky i pracujícími.

Společný fond zahrnuje výrobu, služby i spotřebu v rámci jednotné struktury-společenství. Nevyláčí se žádná mzda, služby a účast ve společné spotřebě jsou bezplatné.

Společný prostor komuny je nejviditelnějším symbolem jednoty kibucu. Veškeré jídlo se připravuje ve společné kuchyni, vše se jí ve společné jídelně, největší a nejdůležitější budově kibucu. Jí se společně třikrát denně a jídlo znamená něco víc než obvyklé fungování a rutinní stravování. Stravovat se společně je zkušenost s hlubokým významem: jednota lidí se upevňuje společným stolováním.

Komunita se skládá z řady skupin a podskupin. Základní skupiny tvoří členové, kteří patří ke stejným mládežnickým hnutím.

Jiné se vytvořily na základě práce ve stejném odvětví. Děti se stále více ztotožňují se svou věkovou skupinou a vztahy mezi nimi jsou jako mezi sourozenci. Rodiče, kteří mají děti patřící ke stejné věkové skupině, je také pobízí k pevnějším sociálním vazbám. Další skupiny se tvoří na základě společných politických sympatií, zálib nebo nějaké činnosti.

Společná jídelna je místem, kde je možné všechna tato schémata nejzjevněji pozorovat. Děti obvykle snídají a obědvají společně v rámci své věkové skupiny, ale v době večere sedí společně s rodiči. V pracovních dnech se rodiče snaží snídat a obědvat se svými pracovními kolegy. Večere představuje rodinné stolování, okamžik, kdy rodiče a děti sedí společně. Jak děti rostou, funguje přechod od věkové skupiny ke skupině pracovních kolegů jako známka dospělosti.

Všechny rodiny i jednotlivci obdrží odpovídající bydlení podle ekonomických možností kibucu. Toto bydlení poskytuje každému člověku jistý potřebný soukromý prostor. Ve velkém počtu kibuců spí děti do puberty doma se svými rodiči. Od čtrnácti let do skončení školní docházky spí mládež ve společných budovách podle věkových skupin, obvykle po dvou až třech v jednom pokoji. Tyto obytné prostory a ložnice jsou chápány jako části společné komunity, ne jako samostatné bydlení pro jednotlivce. I když jsou obytné prostory rodin místem, kde se soustřeďuje rodinná skupina, nejsou to samostatné domovy, ale jen části společného domova.

Společný fond tuto jednotu podporuje. Členové kibucu mají osobní vlastnictví v mezích svého soukromého prostoru, ale musí mít pouze osobní charakter. Lidé, kteří vstupují do kibucu, musí odevzdat svůj majetek do společného fondu. Vytvářejí se tím podmínky pro maximální materiální rovnost mezi členy, základ úspěšného společného života ve společném domově.

Prizpůsobení specifickým podmínkám v zemi přimělo kibucy, aby se organizovaly v celonárodních rozměrech a aktivně se zapojily do rozvoje tržní ekonomiky. Počáteční záměr vytvořit ekonomiku komun založenou na rovnosti a nezávislosti na komerčním trhu byl opuštěn, i když kibucy začaly a s úspěchem mohly rozvíjet systém směny své zemědělské produkce na bázi družstev. Nebyly toho však schopny, pokud

jde o průmyslovou výrobu. Navíc velká potřeba Izraele rozšiřovat export znamenala nutnost rychlého zvýšení produkce a vedla k přizpůsobení se světovému trhu, což nutně způsobilo omezení spojená s analýzou nákladů a objemu zisků, zcela cizí prvotním cílům kibuců.

Špatně promyšlený a špatně uskutečněný pokus konzervativní vlády převést národní ekonomiku od umírněného „socialismu“ k liberalismu volného trhu na přelomu 70. a 80. let se změnil v závažnou inflaci a vážné narušení ekonomické rovnováhy. Ekonomové kibuců nebyli psychologicky a ideologicky připraveni na rychlou přeměnu racionálně regulované ekonomiky v iracionální a dopustili se řady chyb s obrovskými ztrátami. To vše proběhlo v období celkem rychlého růstu, který povzbuzoval k velkým investicím do bydlení a dalších spotřebních oblastí, a to v době, kdy nominální počet členů kibuců prudce rostl, ale s reálnými příjmy to bylo naopak.

Mezi lety 1976 a 1986 vzrostl počet obyvatel kibuců z 98 tisíc na 126 tisíc. Počet kibuců se zvětšil z 226 na 269. Počet průmyslových podniků vzrostl z 272 na 358, nepočítaje v to založení určitého počtu řemeslných obchodů, objektů pro nemocnice, restaurace a další hospodářské objekty. Podíl příjmů ze zemědělství, které bylo základním prvkem ekonomiky kibuců, se zmenšil na třetinu veškerého hrubého příjmu kibuců, i když kibucy dál představovaly 40 procent zemědělské produkce Izraele. V roce 1989 průmysl kibuců představoval 8 procent průmyslové výroby Izraele a 10 procent průmyslového exportu. Roční hrubý příjem dosahoval téměř 3,5 miliardy dolarů. Ve stejné době dluhy kibuců vzrostly na 4 miliardy dolarů, což vedlo k obavám o jejich budoucnost.

Tyto velké dluhy znamenaly nutnost platit vysoká procenta v podmínkách stagnující národní ekonomiky, která silně snížila reálné příjmy kibuců. Velká část kibuců byla nucena snížit investice na minimum, zastavit výstavbu bydlení a snížit životní úroveň. To vedlo bezprostředně ke snížení ekonomického růstu, zastavení růstu obyvatelstva jak na úkor snížení porodnosti, tak snížení příjmů. Úměrně tomu vzrostl podíl obyvatelstva, které žilo mimo kibucy. Dokonce ideologičtí protivníci kibucnictví došli k závěru, že je nutné něco

udělat, aby se snížila dluhová zátěž a zajistilo se ekonomické zachování kibuců. Byla uzavřena dohoda o odpisu čtvrtiny dluhů za pomoci spolupráce bankovních věřitelů a vlády. Přesto byl zbývající dluh stále natolik velký, že ho nemohla pokrýt ekonomika kibuců za daných podmínek pomalého ekonomického růstu v Izraeli.

Základní ponaučení této finanční krize spočívá v tom, že ekonomika kibuců byla podřízena iracionálnímu rozvoji trhu. Klíčová otázka spočívá v pochopení toho, nakolik je tato zranitelnost vlastní ekonomice kibuců a nakolik se dá vysvětlit tím, že ekonomové se téměř zcela soustředili na přizpůsobení se podmínkám stávajícího trhu a nepřipravili možnou alternativní strategii. Absence jasné politické myšlenky vedla k neřešitelnému teoretickému problému, zda je ve skutečnosti alternativní ekonomika možná. V praxi se podařilo vybudovat alternativní ekonomiku jen uvnitř jednotlivých kibuců, které fungují jako komuny. Dosud se nepodařilo překonat tuto úroveň s výjimkou sítě organizací družstevního nákupu a prodeje především zemědělských produktů.

Prakticky chybí teoretické diskuse na toto téma uvnitř hnutí kibuců a mezi komunitními a anarchistickými ekonomy, kteří v různých částech světa vynakládají velké úsilí na to, aby se vyrovnali s výzvou, již řeší současné kibucy. Je to škoda, protože dnešní kibucy poskytují nejlepší příklad samosprávy a jsou nejlepší stávající laboratoří k vyzkoušení alternativy k systému světového trhu.

Alternativní ekonomika založená na komunách se rozvinula na místní úrovni kibuců, které fungují jako rovná společenství, mají zhruba 500 obyvatel a odmítají peněžní ekonomiku uvnitř vlastních územních hranic. Toto uspořádání je vystaveno různým tlakům trhu. Nejlepší variantou by bylo posílení místního společenství ustavením regionálního společenství, ale chybí teoretické zpracování tohoto tématu.

Odpovídající zájem by byl velmi důležitý pro budoucnost anarchismu a anarchisté celého světa by se měli aktivně zabývat teoretickým vyřešením tohoto tématu.

Z originálu Stanley Maron, *L'alternativa dei kibbutz*, Volontà 1990, č. 1-2 přeložil klktv.

ANARCHIE V POUŠTI

„Fungujeme chaoticky,“ říkají členové kibucu Samar, označovaní za anarchisty, protože se řídí heslem „každý podle svých možností, každému podle jeho potřeb“. Vracejí tak v praxi anarchismu dobré jméno. Za celou historii kibucnického hnutí byly jen dva kibucy organizované druhou generací, tzv. dětmi kibucu: kibuc Kerem Šalom a kibuc Samar.

Poslední desetiletí 20. století nebyla pro kibucnické hnutí dobrou dobou. Ekonomické krize, netečnost ze strany státu a rozmach ideologických změn u jeho vlastních členů i ve společnosti obecně vedly k tomu, že hnutí bylo vytlačeno na dnešní periferní pozici v izraelském sociálním vědomí. Ale přestože kibucy jsou dnes mnohými chápány jako pouhý nezdar v historii utopických experimentů, a proces privatizace a eroze jeho komunitního étosu, který začal v 80. letech, pokračuje, idea kibucu v Izraeli zatím nezahynula. Zatímco velká část hnutí stále víc opouští své antitržní ideály první poloviny 20. století, nevelká skupina lidí začala opouštět kibucnický establishment proto, aby založila nová společenství. Je to reakce na to, že chápou jako stále zjevnější nedostatky kibuců založených svými rodiči.

Jedním z nejodvážnějších projektů se stal kibuc Samar, nevelká komuna ve vádí al-Arava, asi třicet kilometrů od města Ejlat.

Samar byl založen v roce 1976 skupinou mladých kibucníků, kteří se pokoušeli najít řešení problémů, ničících charakter kibuců jako svobodných komun. Všichni zakladatelé si uvědomovali problémy odcizení mezi členy a establishmentem v kibucech, tyranii přísného rozvrhu prací a podřízení jednotlivců kolektivu, a všichni si vyzkoušeli, do jaké míry je osobní svoboda absorbována šířící se pavučinou byrokracie a stále autoritářštějších výborů. Většina mladých v kibucech této generace dobře viděla tytéž problémy, ale domnívali se, že autoritářská a ponižující forma komunitarismu, která se stala příznačnou pro kibucy v 70. letech, je už trvalým a nezbytným rysem komunitního života. Došli k závěru, že pokud je komunitarismus takový, pak ho nepotřebují, a kibucy opustili. Přesto mladí lidé, kteří založili Samar, byli přesvědčeni o tom, že je možné vytvořit takovou formu komunitního života, která propojí integraci do společenství s osobní autonomií. A byli plni odhodlání dokázat to.

Zakladatelé Samaru vycházeli ze zkušenosti svých rodičů, které napovídaly, že kořeny ponižení a degradace člověka spočívají v nadvládě, a od samého počátku byli rozhodnuti odstranit všechny prvky tradičního kibucnického života, které v sobě zahrnovaly nadvládu nějakého člověka nad jiným. Vyhýbali se institucím,

výborům, formalizovaným normám a snažili se vytvořit osadu fungující bez jakýchkoli hierarchických nebo autoritářských struktur, bez formalizovaných organizačních institucí. Sociální a politický život jejich osady byl založen na dobrovolném souhlasu všech jednotlivých členů s přijímanými rozhodnutími, bez nátlaku nebo stanovených sankcí. Žádná pravidla ani normy tu nejsou a stávající správní orgány jsou početně „na absolutním minimu“. Harmonii sociálního života zajišťují lidé na základě dobrovolného přijetí sociálních norem.

V Samaru žilo v roce 2014 celkem 269 lidí. Způsob života jim umožňuje udržovat systém založený na plné důvěře, přímé demokracii a vzájemné odpovědnosti – zhruba jako to bylo v nejranějších palestinských komunách druhé a třetí aliji (imigračních vln). Aktivní účast v procesu přijímání rozhodnutí je chápána jako norma, rozhoduje se na neformálních všeobecných plénech, bez nějaké byrokratické vrstvy, která podle názoru členů Samaru udusila oficiální kibucy. Možná ještě větší roli než všeobecná pléna (která se scházejí sporadicky, aby dospěla k definitivnímu rozhodnutí) hraje v životě Samaru stálý proces neformálního dialogu. Připravenost diskutovat a posuzovat vše otevřeně byla zakladatelům od začátku vlastní a kultura neustálého, účelného rozhovoru se stala základní součástí fungování kibucu.

Základním zdrojem příjmu Samaru je zemědělství, pěstování datlí, mléčná farma a akvakultura, jež zajišťují jeho ekonomický základ. Ale je to pružné a dynamické společenství, otevřené diverzifikaci své ekonomické struktury. Pokud někdo přijde s myšlenkou nějakého nového projektu, založí neformální iniciativní výbor a projekt uskuteční. Díky tomu se během minulých let neustále experimentovalo s novými družstevními projekty, a to s různým úspěchem. Veškerý majetek včetně výrobních prostředků je společný a pod kontrolou kolektivu, ekonomická rozhodnutí se přijímají společně za účasti všech.

V kibucech establishmentu jmenovaný výbor nařizuje, kdo a jaké práce má provádět. V Samaru oproti tomu nikoho k práci nenutí. Sami jednotliví členové si rozhodují, zda budou pracovat nebo ne, kdy a co budou dělat a jak dlouho. V době, kdy měla potřeba v kibucech establishmentu formu rozpočtu pro každého člena, v Samaru

obnovili systém, který existoval v nejranějších kibucech: společný fond, z něž si členové mohou volně brát, kolik potřebují. Každý si bere to, co považuje za potřebné, a nic se nezapisuje. Tento systém skvěle funguje už více než třicet let.

Členové Samaru se zpravidla nenazývají anarchisty. Nesnaží se demonstrativně odvozovat svůj způsob života z anarchismu nebo jiné sociální teorie tohoto druhu, ani svůj kibuc neoznačovali jako anarchistický. Přesto je to, co známe jako anarchismus, pro charakterizování Samaru zcela oprávněné. Mike Liskin napsal o Samaru článek v roce 2003 a zdůraznil v něm, že tamní způsob života je návratem k „čistému komunitnímu anarchismu“ druhé a třetí aliji. Izraelský novinář Daniel Gavron v knize *Kibucy: pro-citnutí z utopie* stejně tak popisuje život Samaru jako „anarchii, ale ne chaos“. „Poté, co jsem tam strávil dva týdny,“ napsal Elijah Regav v článku Samar a já, „si troufám označit Samar za experiment, který dokázal zachovat komunitní společenství bez vlády.“

Samar přežil ekonomickou krizi 80. let bez úhony a byl jediným kibucem, který nespolehl na rozdíl od zbytku kibucnického hnutí na almužnu od vlády. Zjevný úspěch Samaru dovoluje otevřít starou otázku, která se vrací pokaždé, když lidé mluví o anarchii nebo utopii: Když jsou odstraněny mocenské struktury a lidem je poskytnuta svoboda dělat to, co chtějí, je to dobře, nebo špatné? Zdá se, že anarchistická odpověď – že lidé mohou vybudovat společenství, v němž je vnější moc nahrazena dobrovolnou odpovědností, etikou, vzájemnou úctou, snahou o spoluúčast, solidaritu a vzájemné pochopení – nachází v Samaru své potvrzení. Stejně jako lze každodenní zkušenosti obyvatel Samaru zase jednou vyvrátit fakt, že vláda umožňuje společenský řád. Dlouhá historie úspěchů Samaru ukazuje, že když tvořiví, podobně smýšlející lidé, kteří mají vizi a potřebu lidské svobody, mohou najít jeden druhého a spojit se, pak je zcela v lidských silách odmítnout údajně „nutné zlo“ vlády jako nepotřebné.

Zdroj: <http://www.ainfos.ca/08/may/ainfos00428.html>
(redakčně upraveno).

K tématu právě vychází také kapesní brožura *Anarchismus v Palestině a Izraeli*.

ANARCHISTICKÁ FEDERACE

Anarchistická federace, která přímo navazuje na Československou anarchistickou federaci (ČSAF), sdružuje od roku 1995 některé lokální anarchistické skupiny a jednotlivce coby organizační platforma pro vzájemnou komunikaci a koordinaci různorodých aktivit a je součástí Internacionály anarchistických federací.

NAD DÝNOVOU POLÉVKOU

Po vydání další anarchistické *Existence* na téma „Anarchistický bulvár“ se ve středu 12. října konala tradiční beseda v pražském infoshopu Salé. Existenční večírek začal společnou večeří, která k němu již neodmyslitelně patří. Pražská skupina AF nachystala dýnovou polévku, která neměla chybu a naštěstí jí bylo dost na to, aby si každý mohl jít přidat, kolikrát chtěl.

Ještě před zahájením samotné diskuse proběhla debata ohledně přípravy časopisu, která navazovala na debatu z předchozího Existenčního večírku k nové podobě naší revue a jejímž závěrem bylo, že bychom pro příště chtěli využívat svobodný software a vyhýbat se korporátním produktům. Koreponduje to s naší politikou podpory samosprávných projektů a využívání jejich služeb a opak by byl nerefléktovaným projevem

vlastní nedůslednosti. Jak nám to půjde, ukáží příští čísla *Existence* a publikace Nakladatelství AF.

Samotná debata v rámci setkání nad novým číslem se odvíjela od některých otázek vyslovených v úvodním článku tématu, co se týče atraktivnosti anarchistických médií, volby jazyka, zjednodušení, průniků do mainstreamových médií atd. První část diskuse se ale nejvíce točila kolem otázky anarchistického populismu. Je tedy zřejmé, že se nejednou odkazovalo, a to i na základě vlastních zkušeností, ke kritickému článku z poslední *Existence*, který se jmenuje „Populismus a revoluční sebevražda“ a vychází z prostředí anarchistického hnutí ve Španělsku. Mluvílo se tak o potřebě atraktivnějších forem sdělení, ale také o obsazích těchto sdělení, protože obsah je pro nás, jak jsme se shodli, důležitější než forma. To je rozdíl oproti klasickému marketingu, který je jednak manipulativní

a navíc na první místo klade formu, jelikož jeho cílem je prodat produkt a na obsahu mu vlastně vůbec nesejde.

Ukázalo se, že pro naši diskusi je nejdůležitější vyjasnit si cíle, které sledujeme. Od těch se totiž následně odvíjí další strategie a směřování v rámci hnutí i mimo něj. Pokud jako dlouhodobý cíl máme společenskou změnu, pak se od toho musí také odvíjet střednědobé a krátkodobé cíle. Těmi nejdůležitějšími je popularizace anarchistických myšlenek a vytváření zdola organizovaných autonomních struktur, v prvním kole zázemí pro samotné hnutí a v dalším rozvoj samosprávných projektů přesahujících hranice hnutí. Spor, zda je důležitější propagace nebo samosprávné projekty, byl rozřešen konstatacím, že oboje by mělo jít paralelně a vzájemně se doplňovat.

Téma samosprávných projektů je samozřejmě velmi zajímavé, takže beseda volně

pokračovala tímto směrem. Zájem byl především o zahraniční zkušenosti s takovými aktivitami. Býlo však potřeba zdůraznit, že právní pojetí družstev coby teoreticky rovnostářské vlastnické a rozhodovací struktury má ještě daleko k anarchistickému chápání družstev, kde družstevníci zároveň pracují a nevyužívají námezdní práce jiných.

Při zmíněné debatě o obsahu a formě mimo jiné zaznělo, že nám chybí jednoduché popularizační publikace na způsob „anarchismus pro začátečníky“, na které by mohly navázat již o něco podrobnější pro „mírně pokročilé“. Rozhodně je to výzva pro naše nakladatelství.

PODZIMNÍ SJEZD AF

V polovině října se v Praze konal další z pravidelných sjezdů Anarchistické federace. Kolikátý to byl za dobu působení této organizace, lze jen domýšlet, jelikož na jejich počítání jsme se vykašlali už někdy na konci devadesátek. Pokud budeme počítat jedenadvacet let, co naše federace funguje, a dva pravidelné sjezdy do roka, plus pár mimořádných, pak to mohl být nějaký 45. sjezd. Na jednu stranu jde o účtyhodné číslo. Pokud však vezmeme v potaz, že se scházíme plus minus stále v těch samých počtech a řešíme skoro stále ty samé věci, asi už to takový důvod k jásání nebude. Ale funkce anarchistické federace v dnešní době je taková, a to tvořit dlouhodobou platformu, která umožňuje místním anarchistickým skupinám a jednotlivcům organizovat se i v nadregionálním měřítku a koordinovat své aktivity se „stejně“ smýšlejícími skupinami a jednotlivci.

Program sjezdu AF otevřely jako obvykle referáty o činnosti jednotlivých místních skupin. A tak jako na několika předchozích setkáních nezklamala východočeská skupina, která pro rozbití formálnosti této části sjezdu přednesla svůj příspěvek ve verších. Při diskusích o aktivitách v jednotlivých regionech jsme samozřejmě nemohli opomenout iniciativu SAF, jejímž výsledkem je vznik lokálních anarchistických skupin. Výsledkem byla zdravotní směrem k SAF, v níž jsme kvitovali její aktivity, ale i vyslovili své výhrady, například ke zmatku v názvech, kdy je slovo „federace“ užíváno zcela mimo svůj význam. Konstatovali jsme jistou rozdílnost organizačních přístupů a shodli se, že oba jsou potřeba.

Dále jsme se věnovali činnostem, které nám umožňuje právě naše federativní koordinace. Jde například o společné působení na mezinárodním poli, které probíhá především skrze členství v Internacionále anarchistických federací. Takže řeč byla mimo jiné o kongresu internacionály, jenž se konal v srpnu, a závěrech a závazcích z něj plynoucích. Další koordinovanou aktivitou byla jako vždy prezentace navenek, a to jak skrze webové stránky, tak prostřednictvím tiskovin. Padla shoda, že v roce 2017 bychom chtěli vydat kapesní publikaci, která by velmi stručně seznamovala s anarchistickou teorií i praxí, a brožuru, která by sloužila jako jakási otevřená příručka pro organizované anarchisty a anarchistky. Diskutovala se také návaznost těchto vydavatelských počínů na další aktivity směrem k popularizaci anarchistických myšlenek.

Na sjezdu jsme také mimo jiné odsouhlasili jednorázový příspěvek na aktivistický

projekt RiseUp a rozhodli se podpořit akci extravského kolektivu Probuď domy či pražskou demonstraci INR 17. listopadu.

ŠPANĚLSKÁ IDEA SVOBODY

Během října vydalo Nakladatelství AF dvě nové kapesní brožury. V té první jsme u příležitosti 80. výročí začátku Španělské občanské války připravili několik textů, které se k této krátké, ale pro anarchisty důležité epizodě vrací. Z historického hlediska šlo o jeden z nejrozsáhlejších anarchistických pokusů o realizaci myšlenek svobody a samosprávy. Pokus, který byl nakonec, stejně jako kdekoli jinde, zvenčí násilím potlačen a utopen v krvi.

Není tedy divu, že právě sociální revoluce ve Španělsku přitahovala svého času (druhá polovina 90. let minulého století) takovou pozornost anarchistického hnutí v Česku. Byl to pro nás tehdy pevný bod, ke kterému jsme se mohli vztahovat hned z několika důvodů. Ten nejdůležitější byl argumentační. Španělsko 30. let jsme mohli vystřelit, kdykoliv nám někdo předhazoval utopičnost anarchistických myšlenek. Důvod historický spočíval v uvědomování si a ukotvování bohaté historie mezinárodního anarchistického hnutí, a španělská revoluce prostě byla jedním z jeho nejvýraznějších milníků. S tím souvisel moment inspirační. Tehdejší revoluční vzmach, i když vzdálený desítky let, byl pro mnohé z nás utvrzením, že naše směřování je správné, jen vnější podmínky mu nepřejí – vždyť koalice sil stojící v cestě kolektivní i individuální emancipaci, natožpak sociální spravedlnosti a rovnosti je široká. A v neposlední řadě hrál svou roli v našem zaujetí španělskou revolucí prvek estetický: černo-rudé šátky a čepičky, zdvižené pěsti, bariády v ulicích Barcelony, ozbrojené ženy po boku svých soudruhů...

O španělských letech 1936–1939 jsme vydávali překlady v anarchistických časopisech, světlo světa spatřily i rozsáhlejší publikace zabývající se konkrétními aspekty role anarchistů během Španělské občanské války. Nebránili jsme se ani kritickým poznámkám, které však většinou zastínil obdiv k našim ideovým předchůdcům.

Nejenže bojovali v první linii proti fašismu, zatímco v týlu jim zákeřně vražedli kудlu do zad bolševické společnosti s těmi, kteří si přáli zachování buržoazních pořádků, ale zároveň budovali novou společnost. Jak píše Deirdre Hogan v této brožuře: „Navzdory limitům průmyslové revoluce ve Španělsku bylo jasně prokázáno, že jsou pracující schopni provozovat továrny, dílny a veřejné služby bez diktátu šéfů a manažerů. Dokázalo se, že anarchistické metody organizace s rozhodováním zdola mohou efektivně fungovat i ve velkém měřítku, včetně koordinace tisíců dělníků napříč mnoha různými městy. Revoluce nám také umožnila spatřit tvořivé a konstruktivní schopnosti obyčejných lidí, kteří získají kontrolu nad svými životy.“

Vedle textu Hogana o průmyslové kolektivizaci během španělské revoluce a úskalích, na které narážela, zde najdete příspěvek od německého anarchosyndikalisty Augustina Souchého, který nás vrátí ještě před zlomový červenec 1936, aby na dílčích událostech doložil, že vzepětí proti fašistickému puči a zahájení radikálních sociálních změn nepřišlo

zničehonic, ale navazovalo na dlouhé roky sociálních bojů, stávek a povstání, a zejména na dlouhodobé budování politických a odborových anarchistických organizací. Skotský anarchista Stuart Christie, který je znám zejména svým neúspěšným pokusem odstranit v 60. letech generála Franca ze světa, přibližuje poněkud tragickou roli mezinárodních brigád ve Španělsku. A na závěr ruský anarchista Vadim Damier glosuje rozpory mezi mýty o anarchistech, které často šíří titulovaní historikové, a archivními dokumenty, které vypovídají o něčem jiném – o odhodlání řadových členů CNT pustit se do sociální revoluce a přetvoření Iberského poloostrova ve svobodné a samosprávné území bez útlaku státu, církve, armády, kapitálu i ústředních výborů komunistických stran řízených z Moskvy.

To, že se dnes věnujeme aktuálnějšími otázkám a inspiracím, ještě neznamená, že části našich srdcí netlučou v Barceloně či v kopcích Asturie.

56 stran A6, 30 Kč.

PO STOPÁCH ADAMITŮ

Další kapesní brožura od Nakladatelství AF přináší vyprávění Romana Laubeho o specifické skupině mužů a žen z počátků husitského hnutí.

Adamité byli jednou z nejzajímavějších a také jednou z nejzáhadnějších heretických skupin v historii českých kacířských hnutí. Existovali vůbec? Nejsou zprávy o jejich „orgiích“ jen pomluvou a snahou ospravedlnit jejich likvidaci v očích tehdejší společnosti? Na tyto otázky se snaží moderní historiografie odpovědět už desítky let. Autoři stalinického období např. jejich rituální nahotu naprosto popírali jako soudobou propagandu směřující k jejich diskreditaci (předchůdci komunistického hnutí se přece něčeho takového nemohli dopouštět) a autoři z opačného politického spektra tento aspekt naopak používají k argumentaci, kam až můžou různé sociální experimenty, rozvrat tradičních hodnot a řádu vést. Teprve práce posledních dvaceti třiceti let, zejména Petra Čorneje a Františka Šmahela, se pokusily vnést do této problematiky objektivnější pohled. Nicméně mnohdy si odporující závěry a výklady jednotlivých autorů, opírající se už několik desítek let o stále stejné prameny, nemohou být ještě daleka vyčerpány a jejich nový výklad nemusí být ani tak vzdálen skutečnosti, jak by se mohlo na první pohled zdát. Možná to chce jen opustit „akademickou půdu“ a přitímti studoven a vydat se do míst, kde si několik desítek či stovek lidí chtělo vytvořit svůj „Ráj“ už teď, tady na zemi, a nechat je na sebe působit.

Zjistíme, že adamité od sdílení společného jídla i sebe navzájem směřovali k prohloubení naprosté a úplné jednoty své komunity. Dosáhli stavu, který se dá nazvat morální svobodou, pro ně neexistovaly žádné vnější morální normy, kterým by byli povinni se podříditi. Jejich přání, sny a touhy byly nejdůležitější a jediným hříchem bylo vzdát se vlastního pojetí svobody. Ze svých životů dokázali odstranit veškerou ideovou veteš, kterou je ať už světská nebo církevní vrchnost držela v nevolnictví. Nevěřili v očistec a nebe i peklo chápalí jako stav duše. Jejich nebe bylo zde, tady a teď, na březích Nežárky.

46 stran A6, 27 Kč.

Anarchistický černý kříž je celosvětově rozšířená iniciativa, která se v rámci anarchistického a širšího antiautoritářského hnutí stará o pomoc a podporu stíhaným a vězněným aktivistům a aktivistkám. Věnuje se informování o jednotlivých kauzách, shánění právní a finanční pomoci stíhaným a projevům solidarity vězněným.
abc-cz@riseup.net
konto abc – 8760190237/0100

JAK POMÁHAT VĚZNĚNÝM

ALEXEJ GASKAROV

Dostat se do vězení je náročná a někdy přímo odporná zkušenost (zvlášť když jde o vězení ruské). Autor tohoto textu byl jako známý antifašista a aktivista odsouzen v roce 2014 za účast na protiputinovských protestech z roku 2012 na Blatném náměstí. V říjnu 2016 byl propuštěn na svobodu. Na základě své zkušenosti shrnuje možnosti podpory politických vězňů.

NABÍDNĚTE POMOC ADVOKÁTŮM

Je obvyklé se domnívat, že obhajoba u soudu je věcí advokáta. Jenže to často bývá tak, že trestní věc je natolik obsáhlá, že není v silách jednoho člověka detailně se vyznat ve všech nuancích. Například v kauze Blatného náměstí bylo nutné zhlédnout více než třicet hodin videozáznamů a tisíce fotografií, což by bylo bez pomoci dobrovolníků krajně obtížné.

Často je třeba pomoci hledat svědky pro advokáty, shánět pro ně potřebná potvrzení, dobrozdání ze zaměstnání či školy apod. Přitom se strategií obhajoby a přípravou důkazů pro proces musí samozřejmě zabývat profesionální obhájci. Aby bylo možné jim efektivně pomáhat, je třeba si přečíst dvě knihy: trestní zákoník (neboli kodex trestního práva) a trestní řád, který upravuje trestní právo procesní. Vaše pomoc se stěží projeví dosažením osvobozujícího rozsudku (u ruských soudů se to takřka nestává), ale zkušenost ukazuje, že čím pevnější důkazy má obhajoba, tím kratší trest bývá vynesen.

ZVEŘEJŇUJTE INFORMACE O PORUŠOVÁNÍ PRÁV VĚZNĚNÝCH

Podle služební hierarchie uvnitř penitenciárního systému odpovídá za dodržování lidských práv ve věznicích prokuratura pro dohled nad dodržováním zákonů v nápravných zařízeních. Odpovídající oddělení je v každém regionu a lidé se domnívají, že se musí obracet v první řadě na ně. Jenže je třeba mít na paměti, že prokuratura je ve většině případů na druhé straně barikády a reaguje pomalu. Takže ve vyhraněných kritických situacích je potřeba postupovat jinak.

V první řadě je nezbytné poslat k vězněnému advokáta. Pokud je jeho obhájce daleko a nemůže okamžitě přijet, je třeba se obrátit na toho, kdo je blíž (taková návštěva bude samozřejmě stát dost peněz). Pokud vězeňská správa návštěvě brání, je nutné udělat rozruch prostřednictvím novinářů a obrátit se na ochránce lidských práv.

UDRŽUJTE KONTAKT S VĚZNĚNÝM

Odnětí svobody je velká zkouška pro psychiku člověka. Je důležité nenechat ho s pocitem,

že zůstal sám. A nejjednodušší způsob, jak to udělat, je psát mu dopisy. Dá se to dělat elektronicky nebo obyčejnou poštou.

Jen se nedá psát o všem: všechny dopisy podléhají cenzuře, takže by se v nich neměly posuzovat podrobnosti trestního případu nebo otázky, které pak mohou být brány jako potenciální porušení zákona. Nemá smysl v dopisech ličit aktuální politické novinky – k tomu je lepší zařídit vězněnému předplatné různých periodik.

Jinak se dá psát o čemkoli, hlavně, že píšete. Jaké jste viděli filmy, výstavy, co je nového ve vašem každodenním životě, o tom, jaké se vám případně honí hlavou filozofické úvahy... (Člověk, který se ocitl ve vězení, je vytržen z obvyklého rytmu života, a má tak spoustu času třeba k přemýšlení „o věčnosti“.)

PODÍLEJTE SE NA VÝDAJÍCH VĚZNĚNÉHO A JEHO RODINY

I kdybychom snad nebrali v úvahu náklady na advokáty, může časem značně narůst suma za balíčky a ostatní věci běžné potřeby pro vězněného. Člověk zbavený svobody nepřišel o běžné potřeby, jako je oděv, knihy apod.

Do věznic nelze jen tak předávat věci a sami vězni si mohou zajistit jen minimální opravy v celách, opatřit televizor, mikrovlnnou troubu, varnou konvici a ostatní drobnosti. A náklady na přivážené povolené věci a na dopravu k návštěvám do věznic představují pro příbuzné postupně značné částky.

Ale to je jen jedna strana problému. Pomoc je často potřebná i rodině vězněného, která zůstala bez živitele.

POSÍLEJTE BALÍKY

Pokud je člověk ještě ve vazbě a není mu formálně dokázána vina, jsou omezení balíčků s jídlem jen minimální. Ve vazebních věznicích může existovat i možnost objednávání jídla přes internetové obchody, včetně třeba pizzy a hotových jídel.

Po odsouzení jsou omezení větší. Vězni mívají nárok na balíky, v nichž by byly i jiné věci než prádlo a oblečení, stanovený zákonem o výkonu trestu a řádem o výkonu trestu, zpravidla dvakrát ročně. Při takových omezeních je samozřejmě potřeba posílat hlavně to, o co poprosí sám vězněný.

Za žádných okolností nelze předávat nejrychlejší zakázané věci, jako například SIM karty, flash disky, léky atd., protože dozorcí všechno důkladně kontrolují. Když to zkusíte, odnesete to sami (je to na vaší zodpovědnost) a zkomplikujete život i vězněnému. Seznam zakázaných předmětů je upraven vnitřními předpisy věznice, ale zpravidla se dá snadno najít na jejich webových stránkách.

POMÁHEJTE ČLOVĚKU UČIT SE

Jedním ze způsobů jak překonat útrapy izolace je získávání nových vědomostí. Všeobecné střední a odborné vzdělávání věznice jakžtakž zvládají, ale vyšší vzdělávání a výuka cizích jazyků jsou tam spíše imitovány.

Technologie distančního studia se dávno dostaly za rámec „pošleme vám učebnici a vy potom vyřešíte testy“. Je třeba dohodnout se s konkrétní vysokou školou, uzavřít s ní smlouvu a dosáhnout předání elektronického zařízení, díky němuž může vězněný sledovat videozáznamy přednášek a seminářů. Je to zcela reálné a zákonné, protože zakázaná je pouze technika používaná ke komunikaci s vnějším světem, tedy k telefonování a komunikaci na internetu.

PŘIJÍZDĚJTE S PŘEDNÁŠKAMI

Deklarovaným úkolem penitenciárního systému je nejen trestat za přestoupení zákona, ale také napomáhat k nápravě vězněného. Zpravidla žádné skutečné zdroje pro takové cíle ve věznicích nejsou, proto vězeňská správa vychází vstříc různým občanským organizacím nebo jednotlivcům, kteří si přejí organizovat pro vězně přednášky, promítání filmů, koncerty, divadelní představení, výstavy a jiné kulturně-vzdělávací akce.

POMOŽTE PROPUŠTĚNÉMU S ADAPTACÍ

Po propuštění je pro člověka složité vrátit se k obyčejnému životu. Je tedy důležité pomáhat bývalému vězni s adaptací. Například sehnat práci se záznamem v rejstříku trestů je opravdu obtížné, a přesně při tomhle bude pomoc aktuální.

Stejně důležité je starat se o to, aby se člověk neuzavíral do sebe. Pokud váš propuštěný kamarád jen sedí doma, snažte se ho zvát na různé akce, kde může pokecat s lidmi a trochu se rozptýlit.

SHRNUTÍ

Pomáhejte advokátům. Co nejrychleji informujte potřebné lidi, pokud máte od vězněného zprávy o šikaně nebo jiném porušování jeho práv. Nenechte vězněného, aby měl pocit, že zůstal sám: pište mu dopisy, snažte se pro něj zorganizovat nějaké studium. Posílejte mu balíky a podporujte finančně vězněného i jeho rodinu. Nevykašlete se na člověka po propuštění a pomozte mu znovu si zvyknout na život na svobodě.

Zdroj: <http://avtonom.org/news/aleksej-gaskarov-kak-pomoch-zaklyuchennomu>

SOUDNÍ SÍŇ JAKO PÓDIUM PRO FRAŠKU

Qiyas Ibrahimov a Bayram Mammadov byli zatčeni letos 10. května. V ten den se v Ázerbájdžánu odehrávaly každoroční velkolepé oslavy narozenin bývalého prezidenta země Hejdara Alijeva. Tito dva aktivisté u této příležitosti posprejovali v centru hlavního města Baku sochu Alijeva nápisy „Šťastný svátek otroků“, „Fuck the System“ a anarchistickými symboly na vyjádření protestu proti bezpráví, k němuž v zemi dochází (více o situaci v zemi např. v článku Š. Lohra Země otce a syna v *Novém prostoru* č. 486).

Třídenní svátek u příležitosti narozenin bývalého prezidenta, nazývaný Svátek květin, je typický opulentními oslavami zahrnujícími obrovské květinové kompozice, na něž jsou objednávány miliony květin z různých zemí světa. Po skončení oslav si obyvatelé a turisté mohou květiny vzít, což často vede k davovému šílenství s cílem ukoristit aspoň něco z výzdoby. To dalo vzniknout slovní hříčce Svátek otroků, založené na podobnosti ázerbájdžánských výrazů pro květinu (*gül*) a otroka (*qul*). Svátek pro svou nákladnost vyvolává rozhořčení obyvatel, což je pochopitelné obzvláště v posledních letech, kdy Ázerbájdžán v důsledku snížení cen ropy, jež tvoří 90 % exportu země, prochází ekonomickou krizí.

Den poté, co posprejovali památník, byli oba muži zatčeni a odvezeni na policejní stanici. Podle dopisu Bayrama jeho právníkovi jej už v autě začali policajti mlátit. „Odvezli mě na policejní stanici, kde mě znovu zmlátili. Potom mě převezli jinam, spoutali mi ruce a mučili mě. Vyhrožovali mi, že mě znásilní obuškem, že ublíží mé rodině, a řekli mi, že musím přijmout obvinění...“ Policie oba obvinila z držení drog. Na stanici jim podstrčili balíček s drogou a násilím je nutili k přiznání, že mají drogy i doma. Při následné domovní prohlídce u obou „našli“ okolo kilogramu heroinu. Do soudu byli oba muži drženi ve vazbě.

Praxe skrývat politicky motivované činy za „obyčejné“ zločiny je v Ázerbájdžánu obvyklá. Podle jednoho z ázerbájdžánských kamarádů, s nímž berlínské anarchistické rádio uveřejnilo rozhovor, by Bayramovi a Qiyasovi v případě obvinění z vandalizmu hrozilo maximálně několik měsíců vězení, zatímco za přechovávání drog je sazba 8–12 let.

Soud s Qiyasem proběhl jako první, během prvního stání byl 25. října odsouzen na deset let odnětí svobody. Jeho obhájce Elchin Sadiqov symbolicky odmítl pronést závěrečnou řeč, soudu předložil nicméně alespoň písemné vyjádření. Později sdělil reportérům: „Ať bych řekl cokoli, nic by to na výsledku nezměnilo.“ Qiyas svou řeč využil k tomu, aby zdůraznil, že neporušil žádný psaný zákon. Ten pak postavil do kontrastu se zákony nepsanými, po jejichž porušení člověk nemá žádnou možnost dostat se na svobodu. Nepsané zákony se vztahují např. na „novináře, kteří odhalují pravdu, na opoziční politiky, občany vystupující za svá práva [...]“. Stručně řečeno na ty, kteří nechávají promlouvat své svědomí.“ Poukázal na to, že jako mnoho dalších předstupuje před soud, aby byl odsouzen za něco, co neudělal. Na závěr zdůraznil, že strašení režimu nikoho neděsí, neděsí ani jeho a Bayrama, a proto se ocitli tam, kde jsou. Dokud budou mít lidé svědomí, trest, který Bayram a Qiyas dostanou, podle něj nezastraší nikoho. „Věříme v pravdu, proto z nás žádné věznění, mučení ani útoky nemůžou udělat otroky,“ zakončil svou řeč.

Bayramův proces trval déle, od začátku listopadu se soud kvůli jeho případu sešel už pětkrát a konečný verdikt byl vynesena až 8. prosince. Bayram při slyšeních podobně jako Qiyas zdůraznil, že s drogami nemá nic společného a že má být souzen pro posprejování památníku. Popsal, jak jej policajti mučením nutili k přiznání, jak jej přesvědčovali, aby šel odprosit k Alijevovu památníku, aby v televizním vysílání šel položit k památníku květiny, že ho pak propustí, nebo ho bezdůvodně ponižovali. U soudu s ohledem na přítomnost své rodiny odmítl podrobněji mluvit o nátlaku, který na něj byl ve vazbě vyvíjen. Svému právníkovi však podmiňky v policejní cele dopodrobna popsal v dopise, který se mu podařilo poslat krátce po výsleších. V závěru dopisu píše: „... zase jsem ztratil vědomí. Polili mě vodou, aby mě vzbudili. Bosého mě pak odvedli do cely. Po mučení mám množství modřin na pažích, na nohou a kolenou. Mám otevřené rány na rukou i na kotnících, poraněnou hlavu. Mám rány i na nohou. Spíš než moč ze mě vychází krev, když žvýkám, bolí mě čelist. Žádám vás o to, abyste mi pomohl lidi, co mě mučili, dostat před soud.“

Za graffiti na deset let do vězení

Jak už jsme informovali na našich webových stránkách, v Ázerbájdžánu dva naši kamarádi čelí vysokým trestům za posprejování památníku tamního bývalého prezidenta. Oba byli souzeni na základě podstrčených drog za jejich držení, oba byli v oddělených procesech odsouzeni na deset let vězení.

Jak se dalo čekat, Bayram dostal stejný vysoký trest jako Qiyas. Svému otci psal, že je rád, že se Qiyasův soud odehrál ještě před jeho procesem, že aspoň bude moci mluvit otevřeně a upřímně, aniž by mu tím přitěžoval. To se projevilo v jeho závěrečné řeči 8. prosince, kterou využil ke kritice režimu a zdůraznil, že i za mřížemi zůstane svobodným člověkem. Zmínil také nátlak státních orgánů, aby se omluvil, což by sice znamenalo propuštění, ale jeho svědomí by takovou hanbu neuneslo. Pokreslení památníku navíc Bayram chápe jako důležitou součást zničení idolu Hejdara Alijeva. Jak řekl, „oddeška už si lidi nebudou 10. květen pamatovat kvůli narozeninám Hejdara Alijeva, ale kvůli graffiti na Alijevově památníku – jako Svátek otroků“.

Jakou důvěru má v neutrálnost soudu, kterému čelí, vyjadřuje jeho odpověď na soudcovu otázku, zda má nějaké námitky ke svému procesu: „Moje námitka směřuje proti tomuto typu státního systému a prezidentovi. Ať už by seděl na vašem místě kdokoli, pro mě by byl výsledek stejný. Považuji tuhle místnost za pódium pro frašku. Odehrává se tu muzikál – a režíruje ho İlham Alijev.“

SOLIDÁRNÍ AKCE

Qiyas a Bayram jsou členy občanského hnutí N!DA, které má přes 350 členů a jehož cílem je dosáhnout demokratických a společenských změn v zemi. Hnutí deklaruje, že nemá spojitost s žádnou politickou stranou. Na jejich podporu proběhla řada solidárních akcí, na různých místech se objevila solidární graffiti. Dva ázerbájdžánští mladíci na jejich podporu na sochu stejného diktátora nastříkali nápis „Ne diktatuře!“, za což byli odsouzeni ke třiceti dnům vězení.

K solidárním akcím vyzvalo též A-Radio Berlín (aradio.blogspot.de), jež uveřejnilo rozhovor s jedním z ázerbájdžánských kamarádů věnovaný právě této kauze. Pokud byste chtěli vězněným kamarádům napsat nebo třeba poslat solidární fotografii, je možné tak učinit přes berlínské anarchistické rádio, které vaše vzkazy předá dál do Ázerbájdžánu. Můžete také uspořádat protest před ázerbájdžánskou ambasadou nebo prostě jen šířit dál informace o této kauze.

je projekt nástěnných novin, které každý měsíc vydává Anarchistická federace a vylepují ho její členové a členky. Přidat se však může každý, kdo má zájem a rád by šířil A3 ve svém okolí. Každé nové číslo je ihned k dispozici ke stažení v tiskové podobě na webu federace nebo si o něj můžete napsat na kontaktní e-mail.

A3 - ŘÍJEN 2016 KDYBY VOLBY MOHLY NĚCO ZMĚNIT...

... dávno by je zakázali – prohlásila kdysi známá anarchistka Emma Goldmanová. U nás to tedy platí takřka stoprocentně, pokud máme na mysli výsledek aktu obyčejného člověka, který naivně doufá, že jeho vůle vhozená do urny (i té volební) ovlivní bezprostřední běh světa a neutešené spravování našich společných věcí.

Volby můžou něco změnit leda tak pro politické mafie, tvořené partajemi a jejich ocásky. Že jde o mafie budované více než dvě desetiletí, je pěkně vidět právě na krajských volbách. V těch posledních, které se konaly tento říjen, sice někde vyhrál tým Babišferty, ale koalice všech, co už si brali z korýtek, ho hned po vyhlášení výsledků ve věrné shodě od těch koryt vyšachovala. Však on už se nějak prosadí, tehle ministerský kulak, co všechno řídí jako firmu, kde je jediným akcionářem sklizejícím dividendy, které mu jak na stříbrném tácu přinášejí poslušní zaměstnanci i důvěřiví voliči. Ti asi jen kroutí očima. To už byl úspěšnější poctivý vlastenecký rasista, který si vybral paradoxního soukmenovce – neméně rasistického japonského imigranta.

Kdo jde k volbám a dokáže si zároveň udělat vlastní úsudek o tom, jak se opravdu kontroluje činnost kandidátů, si podruhé vlastně nemá z čeho vybrat. Nevidí pouze veškerou tu korupci, do níž se postupně zvolení silní, ale i slabší žaludkové zapletou, ale i ty nesankcionované drobnosti, které urážejí svou neomaleností. Když si například pod sebe hrabající radní dělá načerno předvolební reklamu na veřejném prostranství a když obyčejný občan za postavení květináče před vchod zaplatí pokutu za zneužití stejné veřejného prostranství, jde už o pouhé morální zklamání stranou. Nehledě na absenci jakéhokoliv respektu, když ze schránky s nápisem „Nevhazujte letáky“ lovíte předvolební papírová lákadla slibující, že kandidáti tu jsou jenom proto, aby vyhověli našim přáním. Jde-li pak takto zkoušený občan znovu k volbám v domnění, že jiný, nový zastupitel se nezapojí do zavedených pořádků, můžeme mu jeho naivitu a vůli opakovat dokola stejnou chybu jen závidět.

Cesta k urně se tak podobá cestě ke každodennímu podání sázenky v domnění, že jednou to musí vyjít, i když neúprosnost statistiky vypovídá o něčem zcela jiném. Jaká je pak radost, když se nám jednou v životě vrátí částka, která se rovná měsíčnímu vkladu do této pošetilé činnosti. Na druhou stranu je pochopitelné, že si lidé chtějí zachovat aspoň zbytek vlastní cti, tedy dojmu, že snad můžou veřejné dění ovlivnit (přece máme tu demokracii). Přestože třeba naivně posuzují stav zdravotnictví podle komfortu nemocničních pokojů a architektonického řešení

nemocničních areálů, není dost dobře možné jim upřít aspoň občanskou snahu v mezích zákona.

Z tohoto úhlu pohledu je úžasným výsledkem letošní bilance krajských voleb v tradičním východočeském pravičákově (před listopadem '89 tradičním bolševikově): „Bezdomovci Alexandru Salákoví a punkerovi Štěpánu Málkovi... jen těsně unikla místa v zastupitelstvu Královéhradeckého kraje. Díky stovkám preferenčních hlasů skončili jako náhradníci těsně za lídry společné kandidátky Pirátů a zelených“, napsala média. Můžeme samozřejmě spekulovat o tom, proč lidi žijící typickým maloměstským životem volili bezdomovce, ale jeden důvod se nabízí zcela zjevně: bezdomovec tráví téměř veškerý čas mezi obyčejnými lidmi, zná je a oni znají jeho. Mluví spolu o všem, co je pro ně důležité, a mluví upřímně. Bezdomovec velmi dobře ví, co znamená důstojný život i soudržnost a solidarita neprivilegovaných. Snad by ji dokázal zastávat i jako zvolený reprezentant, ale upřímně řečeno, je spíš dobře, že mezi ten současný politikářský klan nebude muset docházet.

Až bude nadpoloviční většina kandidátů z řad lidí, co znají a chápou život tak jako náš bezdomovec, bude to úplně jiná situace... A možná to budou právě ty volby, které by mohly něco změnit. Takže nám je ti na hoře zakážou. Do té doby lidé, co si nemůžou pomoci a chtějí volit, ať vybírají bezdomovce a punkery. Dříve k tomu účelu dobře sloužila Haškova Strana mírného pokroku v mezích zákona.

My, anarchisté, se ale raději budeme nadále držet mimo volební urny a pravidla psaná těmi, jimž mají sloužit, tedy ekonomickými a politickými elitami. Budeme raději intenzivně pracovat na zhmotňování vize zdola organizovaných struktur, kde se do rozhodování můžete zapojit kdykoliv, ne jen na pár hodin jednou za pár let.

A3 - LISTOPAD 2016 ČAS NA JINOU LOGIKU

V hysterii poslední doby týkající se amerických voleb a nejnovějších her o trůny české politiky utonulo několik současně pomyslých a bolestně přítomných nekrologů. Bez obav, nezemřela žádná celebrita ani nikdo nezastřelil další gorilu v zoo. Jen se ukázalo, že během posledních čtyřiceti let vyhynuly téměř tři pětiny zvířat a že na kahanu má i Velký bariérový útes. Nic, kvůli čemu bychom se měli znepokojovat, že?

Omletá fráze „házet hrách na stěnu“ zde sedí jako málokde. Přesně tak pitomě a nepsmyslně křičení podobných zpráv do světa ve světle dlouhodobého vývoje vypadá. Už se snad skoro všichni shodneme, že na působení nás, lidí (tedy údajného vrcholu evoluce),

ve světě je něco špatně. Progresivní politici skrze opakování tohoto faktu shrabují hlasy, podnikatelé s trendy bio a eko produkty zisky a liberální aktivisté dobrý pocit. I televize opatrně připouští, že je asi něco špatně.

Víme to všichni a zdaleka se to netýká jen exotických krajů, kde právě korálové ostrovy patří snad k těm nejexotičtějším. A také nejohroženějším – jednak zvedající se hladinou oceánů a pak jejich oteplením, které korály, na něž je navázáno obrovské množství mořské fauny, rychle likviduje. Stačí se podívat na zbláznělé proudění aut coby krevních destiček v žilách Prahy či se z blízkosti metropole pokusit zahlédnout hvězdy. Zkusit se zhluboka nadechnout na Ostravsku či poblíž všech těch chemiček, zinkoven, povrchových dolů a monstrózních fabrik. Krajina je rozbitá intenzivním zemědělstvím a žádná dotace na „trvale udržitelný rozvoj“ nezmění feťáckou mentalitu feťácké civilizace pokračující i přes znalost hloubky svého průšvihy v tom, co ji snadno může zabít.

Stále nic nového, že? Stále se shodneme a můžeme se poplácat po ramenou, jak jsme si to všechno hezky přiznali.

U toho ale nemůžeme skončit. Je nutné se ptát, proč se, do háje, nic zásadně nemění ani přes varování vědců, medializované ekologické katastrofy, třídění odpadu, všechny vymozčenosti ekokonzumu, mezinárodní smlouvy a kupu listin podškrábnutých politiky.

Pokud se podíváme na stavbu civilizace, kterou jsme si vybudovali, spatříme na jejím vrcholu nástin možné odpovědi. Za každým dalším vykácením lesa, vytěžením cenných kovů či zamořením dalšího moře nestojí žádný pohádkový zloduch, bezpáteří korporace či prostě jen zlí a hloupí lidé, ale jen několik příznaků hypnotizujících lidstvo. Zisk a s ním spjatá moc. Spektákl nekonečného konzumu, ve kterém je možné prodat i odpor proti němu samotnému. Nerovné rozložení moci a bohatství. Celá ta šaškárna, kterou na sebe náš pomyslný pradědeček začal všíet už někdy v době eneolitu. Důvod, proč jsou i statečné činy bojovníků proti ničení Země, pokusy „zelených“ politiků nebo třeba populární třídění odpadu podobné snaze o uhašení hořícího bytu sprchou.

Je na čase použít jinou logiku. Promyslet, na jakém jiném základě je možné založit naši společnost – jak nahradit sobeckou honbu za ziskem solidaritou, stát nenásilnými komunitními strukturami, odcizené ubíjení sebe sama v práci či na pitkách skutečnou svobodou, kobylčí drancování planety a globálních periferií skutečně udržitelným ekonomickým systémem.

Úroveň vymírání ostatních živočišných druhů a zničení zásadních ekosystémů dosahuje tak kritické úrovně, že zkrátka ani nemáme na výběr, pokud se tedy nechceme řídit dekadentním mottem „Po nás potopa“.

Z podstaty kapitalismu coby systému založeného na existenci a prohlubování nerovnosti vyplývá, že „ti nahore“ reálný zájem na změně k lepšímu nemají a ani principiálně mít nemohou. Je to na nás, třídě neprivilegovaných. Držme při sobě, budujme alternativy, a především se nenechme ukolébat sliby známých lhářů, kteří nemají žádný opravdový zájem na tom, aby se neprivilegovaní měli lépe. Pokud je pravdou alespoň špetka z toho, co jsme si o sobě coby lidském druhu vybájili, můžeme dokázat úžasné věci.

A3 - PROSINEC 2016
ANALÝZA DOKÁZALA HOVNO

Prosincové Česko má nejnižší nezaměstnanost v EU, a to 3,8 procenta. Přišli na to experti. Analyzovali, dokazovali, rozpitvávali a preparovali, zapisovali, ale i škrtili, všechny svoje síly na to obětovali, a když to skončilo, pochopili, co dokázala jejich analýza. Státní správa vypočítala, že nezaměstnanost už narazila na svou „přirozenou“ hranici, nižší už být nemůže. Zaměstnavatelé vypočítali, že už nemůžou další pracanty mezi zdejšími občany sehnat a že řešením by byli jen ještě povolnější otroci zvenčí. Odbor statistiky pro trh otročiny spočítal, že klesl počet zaměstnavatelů a příznivé počty vznikají díky malým podnikatelům, kteří vykořisťují jen sami sebe. Mediální odborníci oprášili starší výpočty a vědí, že „na přelomu roku dojde – jako již tradičně – k mírnému zvýšení nezaměstnanosti“.

Zbývá otázka, co s těmi 366 244 evidovanými nezaměstnanými. Řešení přišlo shůry:

dotace z evropských fondů. Budou využity na vyřešení situace těch, co tvoří to skvělé nejnižší evropské procento: budou za ně totiž přijati noví úředníci na úřady práce. Už se odtud nebudou propouštět ani svačínářky. Víc EU peněz pro stav naší zaměstnanosti znamená, že bude větší dohled na nezaměstnané, posílí se jejich kontrolování, a bude se jim vyplácet méně dávek (na což je právě potřeba víc úředníků).

Je to příjemně realistický přístup a lze u něj očekávat dosažení stanovených cílů. Kdyby totiž politická a úřednická elita tvrdila, že zlepší reálné životní podmínky v Česku, možná i nejzarytější optimisté by zaváhali, jestli jí mají věřit. Přece jen se v masmédiích píše, že „i přes čím dál vyšší mzdy si mohou koupit jen 57 procent toho, co průměrný Evropan“. Optimistu navíc asi nepotěší ani statistické zjištění, že průměrná mzda u nás roste rychleji než v Německu. Větší váhu pro něj může mít další tvrdý statistický údaj, podle kterého je v žebříčku kupní síly Německo na 9. místě, Česko na 26., a před ním jsou nejen vyspělé západní kapitalistické země, ale i ty stejně raně kapitalistické, které se na mapě hledají vpravo od nás.

Když ne přímo my sami, tak alespoň někdo z našeho okolí totiž nemá práci jen jednu, ale rovnou dvě, i tři. To je důvod k jásotu? Těžko, podíváme-li se na to, jaká zaměstnání to jsou. Nemusíme si ani moc namáhat hlavu, abychom si položili otázku, jak to, že někteří nedokážou vyjít z jednoho platu. Tato otázka před námi odkryje širokou krajinu nazývanou „pracující chudoba“. Makáte, co to jde,

ale stejně se pořád plácáte na místě nebo se vám přes sebevětší pot a mozoly utahuje kolem krku dluhová smyčka.

A to stále přemýšlíme jen o ohodnocení naší driny a ani se neptáme, jestli je tohle skutečně to, co má naplňovat naše životy. Opravdu jsou naše životy jen žumpa, kterou má naplnit lopota, ohýbání hřbetů, buzerace od šéfů, nejistá mzda, přepočítávání každé koruny, únava, nasranost...? A opravdu je dostatečnou záplatou chlast, čekání na odchod do důchodu, plné regály hypermarketů nebo výběr z nepřeberného množství programů v televizi prošípané reklamními pauzami?

K čemu jsou nám údaje o poklesu nezaměstnanosti, když víme, že ta práce sama o sobě stojí akorát tak za dvě věci? Máme z ní snad takovou radost, že bychom se každý den nedočkavostí probouzeli, kdy už zazvoní budík? Možná těch pár šťastných mezi námi. Jak to, že nás tedy tak sere něco, z čeho se dělá ctnost? Součástí moderní morálky se totiž stala víra, že veškerá práce je dobrá sama o sobě. O tom nás přesvědčují především ti, kteří těží z práce ostatních. A nenechme se mýlit, nejsou to ti ubožáci, kteří si se studem jdou pro almužnu v nezaměstnanosti. Jsou to ti údajní dobrodinci, kteří nám práci blahosklonně dávají. Vždyť naše posraný životy tvoří jejich zisky.

Hlavně že analytici přinesli dobrou zprávu. Radujme se. Jen zarytý škarohlíd, co potřebuje zaplatit nájem, elektřinu, topení, jídlo, boty a kabát, odpoví popravdě na otázku, co dokázala jejich analýza: Analýza dokázala hovno.

DVAKRÁT O OKUPACI PALESTINY

O PALESTINĚ

Nejprve představme tu v pořadí druhou. Jmenuje se velmi stručně *O Palestině*, sestavil ji Frank Barat a publikoval rok před českým vydáním. Kniha vznikla jako pokračování dřívějšího titulu *Gaza v krizi*. Barat chtěl využít svých trvajících kontaktů s Ilanem Pappem, profesorem historie na Exeterské univerzitě, a Noamem Chomským, kterého asi netřeba představovat. Vznikla tak kniha složená z rozhovorů těchto dvou osobností doplněná o několik jejich tematických textů, které byly v poslední době zveřejněny.

Společná debata má jasný směr – od minulosti přes současnost k vyhlídkám budoucího vývoje. Pro pochopení toho, co se v regionu Palestiny dnes děje, je totiž minulost více než důležitá, stejně jako porozumění sionismu jako historickému fenoménu, na který mají oba profesori poněkud odlišný pohled, i když se v naprosté většině ostatních otázek víceméně shodují. V dalších kapitolách je navíc tematizována role západních států,

korporací a různých institucí coby spolupachatelů. A jak píše Barat již v úvodu: „Mnoho vlád kopíruje a využívá způsoby, kterými Izrael utlačuje Palestince.“

Současnou situaci Palestinců popisuje Pappé v několika stručných bodech: „... na Západním břehu jsou dennodenně ponižování na checkpointech, věznění bez soudu, přicházejí kvůli osadníkům a Izraelskému pozemkovému úřadu o svou půdu a nesmějí cestovat ani do nejbližších sousedních měst a vesnic kvůli systémům apartheidních zdí a bariér (...). V Gaze jsou stále vystaveni barbarské kombinaci stavu obležení, bombardování a střelby v největším vězení pod širým nebem (...) miliony palestinských uprchlíků stále trpí v táborech, zatímco globální mocnosti naprosto ignorují jejich právo na návrat.“ A dodává, že i když je příběh Palestiny jednoduchým příběhem kolonialismu a vyvlastnění, svět k němu přistupuje jako k příběhu, na který existuje více úhlů pohledu. Jde podle něj ale jen o jinou verzi apartheidu – vždyť Izrael dnešních dnů je státem, který segreguje,

[Recenze na knihy nakladatelství Broken Books](#)

V roce 2015 vydalo olomoucké nakladatelství Broken Books dvě knihy zabývající se palestinskou otázkou a možnostmi řešení nezáviděníhodné situace Palestinců a Palestinek, ať už žijí v pásnu Gazy, na Západním břehu Jordánu či v uprchlických táborech.

odděluje a otevřeně diskriminuje na základě etnicity, náboženství a národnosti. Sionistická ideologie i praxe izraelského státu vedou k jednomu cíli, a to „vytvořit židovský stát obsazením tak velké části historického území Palestiny, jak to jen bude možné, a zanechat v tomto státě co nejméně Palestinců“. Pappé v souvislosti s politikou Izraele často používá termínu *etnická čistka* a naprosto jasně na konkrétních příkladech popisuje jeho opodstatněnost.

Chomsky vysvětluje, že sionismus zanechal něco jiného před vznikem státu a po něm. Sám se angažoval v polovině 40. let v sionistickém hnutí, ale ostře se stavěl proti židovskému státu. Ten se samozřejmě ukázal být osadnicko-koloniální společností, jako byly Spojené státy nebo Austrálie. I ty s ospravedlněním v „nadřazenosti civilizace“ téměř vyhladily původní obyvatelstvo. Izrael tedy oživil kolonialismus 17. až 19. století ve století dvacátém.

Oba profesori se shodují, že tzv. mírový proces nemá nikdy vést k cíli, ale jen

prodlužovat bezvýchodnost situace. Izrael jej totiž využívá k postupnému získávání většího množství půdy, budování dalších kolonií a obsazování dalšího území. Dále diskutují o vhodnosti srovnání izraelské politiky s režimem apartheidu v Jihoafrické republice a komentují efektivitu i úskalí hnutí BDS (Bojkot, divestice, sankce). V diskusi o budoucnosti především komentují možnost řešení v podobě jednoho či dvou států. Baví se ale také stavu současné izraelské společnosti, která je plná indoktrinace, zažívá velký posun k pravici a nacionalismu a více se uzavírá do sebe s myšlenkou „Svět nás nenávidí, protože jsou všichni antisemité, takže si můžeme dělat, co budeme chtít“.

Menší vadou na kráse takto sestavené publikace je, že mnohé myšlenky se zde několi-krát opakují. Na druhou stranu tu ale můžeme najít výroky, které odkazují k Chomského sympatiím k anarchismu: „Státy nemají žádnou vrozenou oprávněnost. Všechny byly zavedeny násilím a způsobují násilí všude na světě. Je to nehumánní sociální struktura. Pokaždě by se měla zhroutit.“

Mezinárodní komunita, která chce pomoci Palestině, se musí postavit za pokus dát Izraeli punc vyvrhele, dokud bude pokračovat v politice okupace. Izraelci nechťejí změnit status quo, zatímco Palestinci ano. Ti první mají hodně co ztratit v oblasti privilegií a moci, ti druzí mohou jen získat. Takže nátlak na ty první je klíčem k míru nebo k usmíření. Je ale důležité mít na zřeteli, že dokud za Izraelem stojí Spojené státy, dokáže s takovým puncem žít. Z toho plyne nutnost zaměřit se i na změnu přístupu USA.

IZRAEL: BOJKOT, DIVESTICE, SANKCE

Na otázku, jak se může zapojit každý z nás v boji proti kruté a rasistické okupaci Palestiny, může být jednou z odpovědí kampaň BDS, vyhlášená občanskou společností žijící v režimu okupace, na kterou reagovalo mnoho individuálních a skupinových akcí po celém světě formou bojkotu izraelských výrobků až po přerušení styků s akademickými institucemi Izraele. Této kampani se věnuje druhá kniha, jejíž český překlad vyšel u Broken

Books – *Izrael: bojkot, divestice, sankce*. Jde o soubor asi pětadvaceti komentářů na dané téma. I když se zákonitě některé věci v příspěvcích opakují, není to našťěstí pro čtenáře nijak otravné, ale je s tím potřeba počítat. Více i méně známé osobnosti tu předkládají koncepty a opatření, jak přimět Izrael, potažmo světové společenství, aby ukončil okupaci.

Jedním z textů je i samotná výzva hnutí BDS z 9. července 2005, kde palestinská občanská společnost vyzývá k bojkotu, stažení investic a sankcím proti Izraeli, dokud se ten nepodřídí mezinárodnímu právu a všeobecným principům lidských práv. Asi není těžké si domyslet, že taková výzva vznikla pod dojemem boje proti jihoafrickému apartheidu. Lidskoprávní aktivista Omar Barghouti na to navazuje příspěvkem o kulturních a akademických aktivitách na podporu BDS, o protipopatření izraelské vlády prostřednictvím oficiální kampaně Brand Israel a o námitkách proti BDS v kulturní oblasti. Merav Amirová a Dalit Baumová z Koalice žen za mír se věnují otázce ekonomického aktivismu proti okupaci působením zevnitř a popisují aktivity iniciativy „Kdo profituje?“, která vytvořila databázi obchodních společností přímo se podílejících na systému ekonomicko-vojenské nadvlády. Nada Elia se věnuje bojkotu v akademické sféře a konstatuje, že Izrael má sedm hlavních univerzit, na kterých probíhá výzkum, přičemž každá se přímo podílí na okupaci. V oblasti kultury zdůrazňuje, že kulturní dílo podléhá bojkotu na základě financování svého vzniku, nikoli na základě obsahu. Profesor historie Joel Beinin se zamýšlí nad smyslem bojkotu, mluví o konkrétních firmách ve vztahu k USA a zdůrazňuje, že bojkot se má zaměřovat na politiku a na instituce, které danou politiku aktivně či mlčky podporují. Hind Awwadová poukazuje na úspěchy BDS zejména v Evropě a na rozhodnutí izraelských zákonodárců, kteří v červenci 2011 schválili zákon, kriminalizující bojkot Izraele, jakož i jednotlivce a organizace k němu vyzývající.

V dalších příspěvcích naleznete historická přirovnání, zejména ve vztahu k jihoafrické zkušenosti (např. v textu od člena Afrického národního kongresu Ronalda Kasrilse, nebo když Ran Greenstein rozebírá rozdíly

v ekonomickém začlenění utiskovaných), velmi zajímavý popis palestinského boje za sexuální svobodu (Haneen Maikayová), kritiku propagandistického zneužívání holocaustu (Marc H. Ellis) či pohled palestinských křesťanů (Jamal Khader). Jestli jsou pro vás tak hákem známá jména, pak můžeme upozornit na příspěvky od novinářky Naomi Kleinové, režiséra Kena Loache, filozofa Slavoj Žižka nebo profesora Ilana Pappého. Nechybí ani vyjádření některých Izraelců, kteří nesouhlasí s apartheidní politikou Izraele (Jonathan Pollak či Ra'anan Alexandrowicz).

Vedle toho, že přináší tak důležité téma českým čtenářům a čtenářkám, si kniha zaslouží pochvalu i za to, že obsahuje přehlednou chronologii bojkotu izraelského zboží a BDS, odkazy na důležité zdroje a stručné představení autorů jednotlivých příspěvků.

Kampaň BDS je i přes několik sporných bodů v ekonomickém boji proti okupaci bezesporu důležitá už proto, že samotní Palestinci nezaujímají strategickou pozici v izraelské ekonomice, a proto postrádají onu mocnou zbraň, která tolik pomohla v boji jihoafrickým černochům. Pokud sledujeme bezpráví, vykořisťování, mocenskou a rasistickou zvlášť ve světě, nemůžeme nikdy opominout osud Palestinců a Palestinek. Je proto třeba odmítnout lidskoprávní monopol Člověka v tísní, který v tomto ohledu zcela záměrně trpí selektivní slepotou. A je třeba odmítnout ideologickou propagandu Izraele, která z každého svého kritika dělá hned zavrženíhodného „nového antisemitu“, jak jsme toho mohli být svědky ve zprávě Federace židovských obcí o projevech antisemitismu, která takto hodnotí například aktivity Mezinárodního hnutí solidarity (ISM), podporujícího nenásilný odpor vůči okupaci.

Izrael: bojkot, divestice, sankce.

300 stran, 319 Kč.

Noam Chomsky, Ilan Pappé, Frank

Barat – *O Palestině*. 196 stran, 289 Kč.

Obě knihy si můžete objednat na

<http://brokenbooks.cz>.

(-jk-)

PARTYZÁN A HISTORIK

Na tuhle knihu jsme čekali několik let, od chvíle, kdy bylo její vydání poprvé ohlášeno a pak odkládáno. Když jsme krabici se třemi obsáhlými svazky v listopadu 2016 poprvé uviděli při představení publikace v Moravském zemském muzeu v Brně, bylo jasné proč. Brali jsme do rukou po všech stránkách výjimečné dílo. Jednak přináší unikátní záznam vzpomínek partyzána Josefa Serinka (1900–1974), jednak jejich komentář, jednak studii otevírající klíčové otázky, jaké si nad tématem skutečný historik musí pokládat. Takové historiky je dnes obtížné a možná nemožné najít. V první řadě jim totiž chybí nezávislost na institucích a interpretačním paradigmatu, které je s nimi nedílně spojeno. A možná jim také chybí erudice anebo vědomí důležitosti

tématu, které zpracovávají. Určitě jim pak chybí odhodlání věnovat zvolenému tématu tolik času a námahy, kolik ho skutečně vyžaduje (a je otázkou, jestli to lze omluvit nastavením akademického provozu). Nic z toho ale nechybí historiku Janu Tesařovi (rozhovor s ním jsme přinesli v *Existenci* č. 4/2013), spoluautorovi *České cikánské rapsodie*, o které je tu celou dobu řeč.

„Vzpomínky Josefa Serinka, proslulého „Černého partyzána“, zaznamenal Jan Tesař v letech 1963–1964. K rukopisu se po čtyřiceti letech vrátil, připravil jej k vydání a postavil kritickému zkoumání,“ píše v anotaci knihy nakladatel. Výsledkem více než deseti-leté práce je 1360 stran, od nichž se od první chvíle nelze odtrhnout. Mimo jiné i proto, že

v nás osobnost Serinka i Tesaře z mnoha důvodů budí hluboký respekt. A tak se dá tento velkolepý opus pročitat možná stejně dlouho, jako vznikal. Hlavní důvody k četbě ostatně trefně shrnul Ondřej Slaček v textu *Dialog se vzpomínkami partyzána v Novém prostoru* č. 488. Nebudeme je tedy opakovat a dovolíme si vás na něj odkázat.

Josef Serinek / Jan Tesař, *Česká cikánská rapsodie. I. Vzpomínky Josefa Serinka / Jan Tesař, Místo epilogu / Rozhovor s Josefem Ondrou / Dokumenty*, 508 stran; *II. Komentáře ke vzpomínkám Josefa Serinka*, 640 stran; *III. Mapy, tabulky, diagramy – partyzáni na Vysočině / Jan Tesař, Serinkovské inspirace*, 212 stran, Triáda, Praha 2016. (-re-)

NAKLADATELSTVÍ ANARCHISTICKÉ FEDERACE
ANARCHISTICKÁ REVUE EXISTENCE

4/16 ANARCHISTICKÝ BULVÁR

Class War • Trochu srandy do tý anarchie •
Staronové Navinky • V Oaxace • Ztracená
Existence • Anarchistische Sommercamp •
Anarchismus v poválečném Bulharsku •
Kongres IFA • Anarchisté v Kurdistánu ...

3/16 STOP TTIP

Rok Fénixu • Anarchistický knižní festival
• Náboženský mor • Jak jsme se postavili
globálnímu kapitálu • Voltairine de Cleyre
• Nuit debout • Španělští anarchisté
1936–39 • Michal Kohout ...

2/2016 FAŠIZACE

Pevnost Evropa za obzorem •
Den pro Kliniku • Rozhovor s Afa •
Eco: ur-fašismus • Anacionalismus •
Orwell o fašismu • Kropotkin • Biehlová:
Úvahy o Rojavě • Anarchista v Rojavě •
Freeganství ...

1/2016 POMOC ZDOLA

Za otevřenou Evropu • Klinika • Iniciativa
Hlavák • Occupy Sandy • Nacionalismus
v Izraeli • Všichni jsme teroristé • Cibulka
• Proč se stávkuje na čajových plantážích •
Anarchismus v Polsku ...

KOMIKSOVÁ EDICE

SV. 2 ANARCHIX

SV. 3 CLASS WAR COMIX

SV. 4 KDYŽ ZAČALA NOC

SV. 5 LIKVIDÁTOR

SABATÉ — MĚSTSKÁ GUERILLA VE ŠPANĚLSKU

MARIKANSKÝ MASAKR

JEDU DO MAGADANU

ANARCHISTICKÁ PUBLICISTIKA 1990 — 2013

TÁBOR SMRTI LETY

BŮH A STÁT

DĚJINY ANARCHOSYNDIKALISMU

VLASTENECTVÍ JAKO DIAGNÓZA

NEVIDITELNÉ VRAŽDY

HISTORIE ANARCHISMU NA KAVKAZE

MICHAEL KÁCHA 1874 — 1940

SOCIÁLNÍ PROTESTNÍ HNUTÍ V 21. STOLETÍ

UKRAJINA 2013 — 14: POHLED ANARCHISTŮ

ŽIDOVŠTÍ ANARCHISTÉ V NEW YORK CITY

ZÁPISKY ANTIGLOBALISTY

**AKTUÁLNÍ PŘEHLED O VŠECH VYDANÝCH PUBLIKACÍCH
A DALŠÍCH MATERIÁLECH, STEJNĚ JAKO SEZNAM
DISTRIBUČNÍCH MÍST NALEZNETE NA WEBOVÉ STRÁNCE
NAKLADATELSTVI.AFED.CZ**